

Præstevalget i den danske Kirke,

oplyst ved Aktstykker.

Af Holger Fr. Rørdam.

Da jeg for femten Aar siden meddelte nogle Aktstykker til Provste- og Præstevalgets Historie i ældre Tid i 2det Bind af disse Samlingers første Række, bemærkede jeg i Indledningen, at enkelte Stemmer havde hævet sig for, at Retten til at vælge Kirkens Tjenere skulde tilbagegives Menighederne. Nu er den Sag rykket os meget nærmere. Efterat der gjentagne Gange er fremkommet private Lovforslag i Rigsdagen sigtende til at lægge Valget af Præsten i Menighedens Haand, uden at disse Forslag dog ere blevne gennemførte til Lov, har Kirkeminister Aleth Hansen i den Skrivelse, som forelagdes den i Oktober 1868 sammentraadte Kirkekommission, optaget Sagen og overgivet den til Kommissionens Overvejelse, idet han har udtalt: »En Forandring i Besættelsesmaaden af Præstekaldene har oftere været bragt paa Bane og gjentagne Gange ogsaa været bragt frem i Repræsentationen. At den nuværende Besættelsesmaade har Mangler, kan ingenlunde nægtes, og som en Indflydelse fra Menighedens Side i og for sig kun er at kalde naturlig, saaledes har den ogsaa gammel Hævd for sig i vor Kirkes Historie. Paa den anden Side bør man ingenlunde lukke Øjnene til for de Misbrug, denne afslører, og ser man hen til det paa mange Steder kun lidet udviklede Menighedsliv, staar det desværre til at

befrygte, at Fortidens Misbrug let ville kunne gjentage sig, hvis ikke den omspurgte Menighedsindflydelse behørig begrændsedes. Medens samme kunde tænkes udøvet paa flere forskellige Maader — meget forskellige Forslag i saa Henseende ere fremkomne paa Rigsdagen — turde dog den Form være at anbefale, under hvilken den udøves paa flere Steder i Sønderjylland, saa at Kirkeministeriet blandt Ansøgerne overlod til vedkommende Menighed at vælge mellem 3, idet dog en 4de maatte være at nævne, for det Tilfælde at en af de 3 skulde ville trække sig tilbage. Som Lejlighed under enhver Omstændighed maatte gives Kandidaterne til det ledige Embede at lade Menigheden høre deres Forkyndelse, saaledes maatte denne paa den anden Side have Ret til at fordrø, at de foreslaaede Kandidater, alle, eller enkelte af dem, mødte paa Stedet for at holde en Prædiken«.

Saavidt Ministerens Antydning af det Spor, i Retning af hvilket den fremtidige Ordning formentlig burde gaa. I Kirkekommissionen vandt denne Antydning dog ikke en saadan Tilslutning, som man skulde have ventet. Kommissionens Flertal enedes derimod om et Forslag, der, hvis det skulde blive antaget af Rigsdagen, vilde gjøre Præsteembedernes Besættelse temmelig kompliceret, men dog i mange Tilfælde vilde give Menighederne nogen Indflydelse paa samme. Hyvorum alting er, saa staar hele Sagen for Tiden paa Dagsordenen. Det vil derfor maaske ikke findes upassende, at der her fremdrages en Række hidtil utrykte Bidrag til Præstekaldelsens Historie, der ville kunne tjene til at fuldstændiggjøre Billedet af Tilstanden i saa Henseende hos os i ældre Tid. Som oftest meddeler jeg Aktstykkerne helt, men undertiden har jeg ladet det være nok med et nøjagtigt Uddrag, hvor et saadant syntes tilstrækkeligt¹⁾. Iøvrigt anbefales Biskop Engelstofts grun-

¹⁾ Kun i de færreste af Brevene har jeg bevaret den gamle Retskrivning; men i de Breve, som fuldstændig meddeles, er der ingen Ordforandringer foretaget.

dige Afhandling om dette Emne ¹⁾ til Overvejelse af dem, der have eller ville faa over denne Sag at raade, forat man, idet man gjenopliver hvad der i det gamle fortjener Efterligning, maa undgaa de Misligheder, som klæbede ved Præstevalget i dets ældre Skikkelse.

1.

1558. 18de Juni. Et Tingsvidne fra Tudse Herred i Sjælland angaaende de Betingelser, under hvilke Hr. Jens Nielsen af Sognemændene var valgt til Præst i Kundby. Han havde maattet forpligte sig til at være sine Sognefolk hørig og lydig, idet han tillige havde givet dem Ret til uden videre at afsætte ham, hvis han overtraadte Forpligtelsen.

Alle mendt thette breff seerr elliirr høriirr læssiis hiilse wy efftiir skreffne Per Olssen y Bondrop, herriidtz fogit tiill Tudze herriidtz tiingh, Per Bryde y Giisliinge, Suendt Anderssen y Valle kielde, euindeliige medt worr Herre. Giøre wy fore alle wiitterliigt medt thette wortt obne breff, att Aarr efftiirr Guds byrdt MDLvij thendh lœuerdagh næst fore Sancte Hansse dagh miitsommer warr skickedt y rætte fore vos oppaa Tudze herriidtz tiingh och for meniige tiingh mendt, som samme dagh for^{ne} Tudze herriitz tiingh besøgt haffde, erliigh wælbjyrdiigh mandt Pædiirr Rudt tiill Vounserup och wdy læntt liyd²⁾ tiill spurde Kundbye sogne mendt, saa mange som aff Kundbye sogen samme dagh Tudze herriitz tiingh besøgtt haffde, om the rætt kunde drages tiill mynde och her vdy dagh forr dom och rætt wiilde bestaa therres rætte sandhedt, som the wiilde antsuare for Gudh och være bekiendt fore dannemendt, huorledes och medt huadh viilckaarr the medt hannom och handt medt thennom nogenn tiidh forleden siiden haffue annamedt och samtœckt Her Jens Nielssen aff Kundbye indh wdy Kundbye sogen tiill therres sogne prest att være, och att the och wiilde bestaa hues therr samme tiidh hans eiigen beplecktiilse och veirrtœckt varr om samme viilckaarr etc.

¹⁾ Theol. Tidsskrift udg. af Scharling og Engelstoft. V, 2, 145—224 og VI, 1, 1—143.

²⁾ Laant Lyd æ: efterat være kommen til Lyd.

Tha frem giick først Per Matzen aff Torslunde, Jens Pædiirrssen, Knudt Nielssen ibid., Lauritz Olssen, Rasmus Jenssen aff Marcke, Knudt Jørgenssen af Kundbye, Hans Olssen, Pouell Nielssen aff Trøninge, huelcke for^{ne} dannemendt therr frem giinge for dom och rætt thend ene efftiirr thend anden, huerr medt ij oprackte fingre viidnede efftiirr louen och bade thennom Gudh tiill hielpe och huldt att vorde, att for^{ne} Her Jens Nielssenn handt bleff indh tagen och samtøckt vdy Kundbye sogen først aff erliigh wælbyrdiigh mandh Pædiirr Rudt tiill Vounserup, therr næst aff menige sogne mendt medt saadann forordt, viillkaar och eiigen veerrtæckt och samtøcke, att handh skulde være siine sogne folck høriigh och lydiigh tjänistacktiigh fore tiill aldh skæliighedt bode vdy kiercken och wden fore, som en godh Guds ords tjenere siine sogne folck desplecktiigh err, och fœue segh saa bode medt siit leffniidt och lærdom, som en godh siælle sørgere och sogne prest y alle gode och christelliige viilkaarr y modh siitt sogne folck børr att giøre, och hues therr hans forsømmelse her vdiinnen y nogen maade fiindes kunde, att therr nogenn merckeliigh brøst y fiindes kandh, att handh samme forbemæltte viillkaarr ey giøre elliirr haalde viill, tha skall efftiirr hans eiigit viillkaarr och veertæckt forbemelte Per Rudh medt meniige sogne mendh haffue diis fuld macktt tiill att siige for^{ne} Her Jens Nielssen aff medt Kundbye sogen och forskicke thennom en anden sogne prest, som forbemelte viillkaarr kandh och viill haalde medt siitt sogne folck etc. Tiisligeste haffuer och Pædiirr Rudt y dagh her inden tiinge skælliige beuiist medt ij siine kalds mendt, som varr Niels Mechelssen och Anders Siierssen aff Kundbye, huelcke for^{ne} ij dannemendh frem ginge huerr medt ij oprackte fingre och bade thennom Gudh tiill hielpe och huldh att vorde, att the louliige haffde giiffuit Her Jens Nielssen aduarsell, att hand skulde her tiill Tudze herriidtz tiingh møde och suare tiill thenne forbemæltte talle, som erliigh wælbyrdiigh mandt Pædiirr Rudh och Kundbye sogne

mendt the her inden tinge vdy dagh berørtt haffue etc. Oppaa thesse for^{ne} ordh och arteckle beddis och flick Pædiirr Rudt itt wuiiltt tiings viidne aff xij lougfaste danne mendt. Therr tiill mællttes en beskeiiden mandt Lauritz Lauritzen aff Sueninge tiill segh att tage xj lougfaste danne mendt och viidne her om, som varr Anders Esbørnssen, Søffren Mandh aff Sueninge, Rasmus Skou aff Gudmynstrop, Andres Huidt, Neiiglaus aff Bendeboe, Matts Hanssen aff Kundbye, Oluff Anderssen, Lasse Hiindh aff Torslunde, Oluff Ipssen aff Marcke, Jens Perssen aff Kastrop, Jørgen Pædirssen af Linnebiærr —. Thesse for^{ne} xij danne mendt vdgiinge thennom aff tiinget y beraadt och y gienn indkomme oppaa tiinget, thennom vælberaadde, viidnede oppaa therres siell och sandhedt och gode troo, att the hørde och saae alle ordh och arteckle y alle maade saa gange och fare, som fore skreffuit staarr etc. Att saa err viidnett fore vos, thet bestaa vy medt vaare indzegle trøckendes næden oppaa thette vortt obne breff. Datum vt supra.

Orig. (med tre Segl) i Geh.-Ark., Topograf. Saml., Kundby Nr. 1.

2.

1564. 4de Marts. Præsten Christiern Povlsen i Buderup med Annexer i Viborg Stift havde med Bispens Samtykke opladt sine Sogne for Hr. Povl Nielsen. Kongen stadfæster nu denne Overdragelse. Der meldes intet om, at Menigheden har udøvet noget Valg eller har givet sit Samtykke til Afstaaelsen.

Her Povl Nielsen fik Brev paa Buderup, Gravlev og Ordestrup Sogne, saa lydendes:

Vi Frederik den Anden etc. Gjøre alle vitterligt, at efterdi denne Brevviser Hr. Povel Nielsen haver nu haft for os et aabent Papirs Brev, som Hr. Christiern Povelsen ¹⁾

¹⁾ Forekommer 1552, da Kongen, ifølge Beretning af Biskop Kjeld Jul i Viborg, tilstod, at Hr. Christen Povelsen, Sognepræst i Buderup, maatte faa Gaarden Julstrup til en Præstegaard; thi fra gammel Tid havde der boet Præster i Julstrup, men i den senere Tid havde Gaarden været beboet af Bønder. Dat. Onsdag post Valentini 1552 (Reg. o. a. Lande. 5, 375).

udgivet og os elsk* hæderlig og højlærd Mand Mester Kjeld Jul, Superintendent udi Viborg Stift, med hannem til et Vidnesbyrd beseglet haver, lydendes, at forskrevne Hr. Christen Povelsen oplader forskrevne Hr. Povel Nielsen hans Sogne, Buderup, Gravlev og Ordestrup, med al deres Rente og Herlighed, som samme Brev indeholder: da have vi af vor sønderlige Gunst og Naade tilladt, bevilget og samtykt, og nu med dette vort aabne Brev tillade, bevilge og samtykke, forskrevne Hr. Povel Nielsen at maa bekomme forskrevne Buderup, Gravlev og Ordestrup Sogne, og dennem siden med deres Præstegaarde, Rente og Herlighed, som en Sognepræst der sammesteds med Rette tilkommer, have, nyde, bruge og beholde udi hans Livstid og saa længe han lever; dog saa at han skal lære og prædike Guds rene og klare Ord og Evangelium for hans Sognefolk og gjøre dennem al anden tilbørlig Tjeneste baade inden Kirken og uden, som en Sognepræst og ret Sjælesørger bør og pligtig er at gjøre hans Sognefolk, og udi alle Maader være Ordinansen, som om Religionen er udgangen, undergivet. Sammeledes skal han bygge og forbedre og ved god Magt holde Præstegaarden og ikke forhugge eller forhugge lade nogne de Skove, der tilligge, til Upligt udi noger Maade. Cum inhibitione solita. Datum Kjøbenhavns Slot den 4 Martii Aar etc. 1564.

Registre over alle Lande. Nr. 8. Fol. 64.

3.

1564. 5te Marts. Endel Beboere af Nørhaa Sogn i Vendelbo Stift havde med deres Husbondes, Lensfrue Jytte Podebusks, Samtykke valgt sig en Sognepræst; men da denne ikke havde indfundet sig, overdroge de bemeldte Frue at «fly» dem en Præst, enten Kapellanen Hr. Laurits Bertelsen i Hvidbjerg eller en anden god og lærd Mand.

Wy effther^m Lauris Christiernssen y Neessgordh, Grauers Jennssenn y Narhaae, Christiern Anderssen i Nargaardth, Oluff Nielssen, Jenns y Kiergordh, Anders Grauerssen, Lauris Anderssen, Anders y Houbøll, Anders Perssen, Niels Jennssenn, Jens Kock och Mogenns Nielssenn

kiendis och giøre witterligt for alle, thet wy nu wdj [dagh] er [m]øtt for woris hosbundh paa koⁿ matt. [wegne] erligh och welbørdige frue Jøtte Podbusk tiill Oesborigh¹⁾ etc. om en presth tiill Narhaae kiercke, effther som wy her tiill daghs met wore hosbundtz wiilge haffde sambtøckidth hederligh mandth Her Niels Jenssenn, Cappelaenn paa Hannis, Och nu tidenn forhaelis oss fore, och handth iche haffuer kommit tiill oess, effther hans tilsaffn, met tienniste oss att giøre eller giøre lade y hans fra werilse, och iche helder møtt mett oss for then guode quinde fru Jøtte tiill the tiider och terminer handt loffuedh haffde, och Gudth alsommegtigste y medler tiidt haffuer kallidth nogen aff woris sogne folck aff thenne forgengelige werden, som iche, førend the hen soffuedth er, haffuer fangidt Skiell, Schriffthemoell eller thet høguerdige sacramenth, effther then tiidtz leilighed, som the yo well haffuer haffdth paa thieris sotte sengh etc., Och wy nødis tiill attføre woris Børn tiill andre Sogner attlade døbe, Haffuer wy endnu beditt then guode quinnde forbemelth fru Jøtte, att hun for Gudtz skyldth wille fly oss en sogne presth och Seelsørgere y woris sogenn enthen Her Lauritz Bartilssenn, Cappelaenn tiill Huidberigh kierck, som wy selff haffuer høρθ hanns predichenn, eller enn anden guodh persoen och prestemannndth Her Lauris Bartilssenn ligh y lerdom och christen leffnedth: Tha wille wy thet bewiilge, fuldburde och mett hinde sambtøcke, och nu wdj thette samme worth obne breff mett hinde bewiilger, fuldburder och sambtøcker, att huilken Dannemandt som hun ther tiill forskafe kandth, och som iche Straff er werdth wdj leffnedh och lerdom, then wiill wy gierne annamme och holde wdj Ere och agth for woris Sogne presth och rette Sielsørger y alle maade, som thet segh bør, och wiidth then renthe och rettighed, wy hannum for hans tienniste plege och pligtuge ere. Och ath saa er wdj Sandhed, som for-

¹⁾ Nu Vosborg. Fru Jytte Podebusk var Enke efter Knud Gyldenstjerne, der i sin Tid havde været Biskop i Fyn.

schreffuidh stander, thet bekiennnder wy mett wore indsegler her wnder trøgth. Datum Westeruigh mandagen nesth effther sönndagen Oculi Aar etc. mdlxiiij.

Orig. i Geh.-Ark., Danske Saml. Nr. 368.

4.

1565. 15de Avgust. Rigsraad Byrge Trolle til Lillø i Skaane havde klaget over, „at nogle skal ville understaa dem at indsætte en Degn til Asum og Skjeversløv Sogne, og er befrygtendes, at naar Præsten til samme Kirker afgaar, skulde de udi lige Maade fordriste dem til imod hans Vilje og Vidskab en Præst dertil at forordinere, hvorudi han mener sig at ske Uret og at være imod Ordinansen, efterdi han er bedste Sognemand, og bør at ske med hans Vilje og Samtykke, at Præster og Degne skulle der indsættes“. Derfor befaler Kongen nu M. Tyge, Superintendent i Lund, og Kapitlet sammesteds „at forfare Lejligheden og forskaffe det saa, at forskrevne Byrge Trolle ikke indsættes enten Degn eller Præst til forskrevne Sogne imod Ordinansen“.

Tegnelser over alle Lande. VIII, 357—8.

5.

1565. 20de November. Da Sognepræsten i Selde og Osted i Viborg Stift, Hr. Søren Nielsen, var gammel og svag, valgte Menigheden Hr. Bunde Knudsen til hans Medtjener og tilkommende Efterfølger. Efterat Biskoppen derpaa havde prøvet og siden ordineret denne, stadfæster Kongen nu Menighedens Valg.

Her Bunde Knudsen fik Brev paa tvende Sogne, saa lydendes:

Vi Frederik den Anden med Guds Naade etc. Gjøre alle vitterligt, at denne Brevviser Her Bunde Knudsen har ladet berette for os, hvorledes at efterdi Her Sefren Nielsen i Selde for hans Alderdom og Skrøbelighed ene ikke har kunnet forestaa Selde og Osted Sogne, har Sognemændene udi forskrevne Sogne kaldet forskrevne Her Bunde Knudsen til en Kapellan og Medtjener til samme Sogne udi forskrevne Her Sefren Nielsens Livstid, og efter hans Død til en Sognepræst der sammesteds, og os elskelige hæderlig og højlærd Mand Mester Kjeld Jul, Superintendent udi Viborg

Stift, har overhørt og examineret ham, og der han har befundet ham lærd og duelig til samme Embede, har han hannem ordineret og til forskrevne Her Sefren Nielsen forskikket. Thi have vi af vor sønderlig Gunst og Naade, saa og paa det Sognefolket i saa Maade ikke skulde blive forsømt, bevilget og samtykt og nu med dette vort aabne Brev bevilge og samtykke, at forskrevne Her Bunde Knudsen maa være og blive Kapellan til forskrevne Selde og Osted Sogne, medens og al den Stund forskrevne Her Sefren Nielsen lever, og efter hans Død og Afgang en Sognepræst til forskrevne tvende Sogne: dog saa at han skal lære og prædike Guds hellige, rene og salige Ord purt og klart, og i alle Maader med Levned og Lærdom skikke sig som en ret Sjælesørger og Guds Ords Tjener bør at gjøre, og gjøre Sognefolket den tilbørlige Tjeneste inden Kirken og uden, som en Sognepræst sine Sognefolk pligtig er efter Ordinansens Lydelse. Bedendes og bydendes Sognefolket udi forskrevne Selde og Osted Sogne, at I nu strax tiltænker at annamme forskrevne Her Bunde Knudsen for en Kapellan, og efter forskrevne Her Sefren Nielsens Død for eders Sognepræst, givendes og gjørendes hannem efter forskrevne Her Sefren Nielsens Afgang hans aarlige Præsterente, og hvis anden Del ham med Rette tilkommer. Cum inhibitione solita. Datum Kjøbenhavn den 20 Dag Novembris Aar etc. 1565.

Registre over alle Lande. Nr. 8, Fol., 116.

6.

1566. 26de Avgust. Kongen anbefaler en under Krigen fra Varbjerg fordreven Præst, Hr. Peder Madsen, til Grinderslev Sogn med Annex i Viborg Stift; dog uden Indgreb i Menighedens Valgret eller Biskoppens Ret til at prøve den valgte.

Mester Kjeld Jull Superintendent vdi Wiborch stigt finge breff, saa liudendis.

Frederich etc. Wor synnderlige gunst tilforonn. Wiid att thenne Breffuiser, Her Peder Mattzen, for oss haffuer beret, hurorledis hand nogenn thiid sidenn forledenn haffuer

werit Predicanter paa Wardberg slott och er bleffuen fangit ther sammestedz, oc alt hues hand haffde er bleffuen hannom frantaget, saa hand ingtet haffuer hand kand behielpe sig mett, och ther fore wnderdanigst wor begerendis wortt forskriff till etther, att hand vdi stiftet maa fange kald. Tha efftherthii for^{ne} Her Peder beuiser, at hand her till vdi sitt embede haffuer skickit seg gudfrøchteligenn oc well, oc wij forfare, att Grindersleff sogenn vdj Salinge mett sin Annex waccerer, oc Prestenn till same sogenne skall were død oc affgangit: Bede wii etther oc begiere, att ther som sognne folckit wille giffue for^{ne} Her Peder Matzenn Elects, oc i forfarer hannem att were duelig same sognne att forestaa, attj tha wille samtycke hannom till enn Sognne Prest ther samestedz. Ther mett skeer oss synderligenn til wilge. Schriffuit paa wort slott Kiøpnehaffnn thend 26 dag Augusti Aar etc. Mdlxvj.

Tegnelser over alle Lande. IX. Fol. 24.

7.

1567. 8de Januar. I Gaverslund, i Ribe Stift, havde 24 Kaldsmænd valgt Hr. Bertel Ipsen til succederende Præst, naar den daværende Sognepræst døde eller paa Grund af Alder og Svagelighed ikke mere kunde udføre Embedets Forretninger. Kongen, som havde givet sit Samtykke til Valget, beder Stiftslensmanden og Biskoppen, naar bemeldte Hr. Bertel Ipsen var funden dygtig til Embedet, at sørge for, at han blev den nuværende Sognepræsts Efterfølger.

Breff till Axell Wiffert och Mester Pouell Matzen, Superintendent vdj Riber stiftt. Saa liudendis.

Friderich etc. Wor gunst tilforn, wider att thenne breffuisere Her Bertil Ipsen haffuer hafft for Oss ett kaltzbreff aff xxiiij Mennd aff Gaffuerslundt sogenn, huor vdj the haffue kallitt hannom tiill enn sogneprest tiill for^{de} sogenn effther thennd Prestis død, ther nu er, eller och naar samme Prest er saa gammell och wformuende, att hand icke kand lenger giøre sognefolckitt nogen tjeneste. Thij beder wij ether och begiere, att ther som for^{ne} Her Bertell Ipsenn findis att verre dueliig for enn sogneprest

och Gudtz ordtz tiennere, och efftertj sognefolckitt haffuer kallit hannom, attj tha thett saa ville forschaffe, att hand maa komme tiill for^{ne} Gaffuerslund sogenn, och ther bliffue sogneprest effter thennd Prestis død och affgang, nu vdj samme sogenn er; eller och ther som for^{ne} prest, ther nu er, for hanns allerdøm och skrøbelighed icke kann lennger giøre sognefolckitt tilbørlig tjeniste, att for^{ne} Her Berttell lpssenn tha maa komme tiill for^{ne} sogenn, dog att alting ther med effter Ordinantzenn forhandlis. Datum Kolling thennd viij dag Januarij Aar etc. 1567.

Tegnelser over alle Lande. X. Fol. 132—33.

8.

1567. 8de Januar. Efter Forbøn af Hertug Hans d. æ. i Haderslev giver Kong Frederik II en af Hr. Mads Bucks Sønner, enten Jens eller Niels Buck, Løfte paa at blive Faderens Efterfølger som Sognepræst i Egtved og Ødsted i Ribe Stift, hvis vedkommende af Superintendenten fandtes duelig til Embedet. Endvidere fik vedkommende tillige Brev paa afgiftfrit at oppebære Kronens Part af Egtved Sogn, saalænge til Kongen anderledes tilsiger.

Udkast i Geh.-Ark., Topograf. Saml., Egtved Nr. 1.

9.

1568. Søndag Septuagesima (15de Februar). Jørgen Wolsen, Præst i Bøftoft og Herredsprovst i Nørrerangstrup Herred, tilligemed otte Sognemænd af Toftlund og flere Byer, gjøre vitterligt, at efterat Hr. Peder Nielsen samme Dag har prædiket i deres og Bispens, Mester Povl Madsens, Nærværelse i Herrested Kirke, havde de paa alle Sognemænds Vegne efter Ordinansen udvalgt ham til Præst i Herrested. — I et aabent Brev, udstedt i Ribe den 25de Februar 1568, gjøre Søren Jakobsen (Stage) og Oluf Thomsen, Raadmænd i Ribe, samt ni Borgere sammesteds vitterligt, at de vare tilstede i Vor Frue Domkirke i Ribe den Torsdag, da Hr. Peder Nielsen prædikede der, og at de vel kunde forstaa hans Maal og ikke havde noget at udsætte paa hans Prædiken.

Gamle Afskrifter i Thottske Saml. 1967. 4.

10.

1569. 17de Maj. Hr. Niels Star var for nogen Tid siden ordineret til Kapellan i Hjerminde, Le og Hjorthede i Viborg Stift, og senere havde Sognefolket kaldet ham til den nuværende Sognepræsts, Hr. Jens Lassens, Efterfølger, naar denne døde. Kongen stadfæster nu dette Menighedsvalg.

Udkast i Geh.-Ark., Topograf. Saml., Hjorthede Nr. 1.

11.

1569. 7de September. Den hidtilværende Sognepræst i Ullerup¹⁾ og Vejby i Ribe Stift, Hr. Peder Jakobsen, var blevet svoret fredløs for et Manddrab; Kongen udnævner nu Hr. Enevold Gregersen til hans Efterfølger og befaler Menighederne at antage ham som saadan.

Her Enuold Gregersen fick kaldtz breff paa thisse efter^{ne}
Sogner, saa liudindes.

Wij Frederich etc. Gjør alle witterligt, at efftherthj wij er komenn vdj forfaring, huorledis Sogneprestenn til Wllerup och Weilbye sognne vdj Eldboherrit i Rüberstifft, wed Naffn Her Peder Jacobsenn, nogenn tiid siidenn skall haffue beganngit eth Manndrab och ihielstungit enn karll, och siidenn for same gierning er bleffuit suorit fredløs frann sinn fred, saa hannd for^{ne} Sogner icke lennger kannnd forestaa: Tha haffue wij aff wor synderlig gunst och naade vnndt och tilladt, och nu med thette wort obnne Breff vnnde och tillade, at thenne Breffuiser, hederlig Mannd oss elsk^e Her Enuold Gregersenn, maa were Sogneprest til for^{ne} Wllerup och Weilbye sognne, och thennom nu strax att annamme, och vdj same kald for enn Gudtz oerdtz thiennner indtrede, dog saa att hand vdj leffnitt och lerdom skall skicke och holde sig tilbørligenn och rett, och giøre Sognefolckit til begge for^{ne} Sognner slig thienniste indenn kirckenn och wdenn, som enn Sognneprest och Sielesørger sinne sognnefolck pligtig er och bør att giøre. Thj bede

¹⁾ Ullerup Sogn eksisterer ikke mere; det blev inddraget ved Anlæget af Frederiksdal, som senere kaldtes Fridericia.

wij och strenngeligenn byude menige Sognemend vdj for^{ne} Wllerup och Weilbye sognne, attj retther etther effter att annamme for^{ne} Her Enuold Gregersenn och hannom holde for etthers rette sognneprest, giffuendes och giörindes hannom och ingenn anddenn thenndt aarlige presterennthe och huis anddenn rettigheedt, som i pleige och pligtige ere att giøre och giffue etthers Sognneprest, och i aff Arrildtz tiid giørtt och giffuit haffuer. Cum inhibitione solita. Datum Kiøpnehaffuenn thennd vij Septembris Anno Mdlxix.

Registre over alle Lande. Nr. 10, Fol. 69.

12.

1570. 6te Juni. I Tostrup med Annex i Sjælands Stift var der Strid angaaende Præstevalget; Kongen befaler derfor nu Stiftslensmanden og Biskoppen at beskikke en duelig Præst.

Bjørn Andersen og Mester Povl Madsen finge Brev, ut sequitur.

Vider, at vi forfare, at der skal begive sig stor Uenighed imellem vore Undersaatter, Sognemænd udi Tostrup Sogn med sin Annexe, udi saa Maade at siden I have dømt den Præst fra samme Sogn, som der ind imod Ordinansen var kommet, kunne forskrevne Sognemænd ikke forenes om en Præst at kalde til for^{ne} Sogne, og at I siden have tilskikket dennem en lærd Person til en Sjælesørger, den have de forskudt og ikke ville annamme. Da efterdi os bør udi saadanne Sager, sønderligen hvad som Religionen er anrørendes, at have Opseende, og vi slig Uenighed for ingen Del ville lide, bede vi eder og ville, at I tilskikker og forordinerer en god lærd gudfrygtig Person, som er skikkelig og bekvem udi Levned og Lærdom, til en Sognepræst udi samme Sogne, og giver hannem derpaa Kollats, og indviser hannem i for^{ne} Sogne, derhos tilsiger og befaler Sognemændene, at de hannem for deres Sognepræst og Sjælesørger annamme og holde, og hannem give hans Rettighed, alt hvis en Sognepræst bør at have

og med Rette tilkommer. Siden ville vi samme Kollats konfirmere. Findes derefter nogen af Sognemændene, som derimod siger, og dermed dennem ikke ville lade nøje, da ville vi derover lade straffe, som vedbør. Her vider at rette eder efter. Datum Hørsholm den 6 Junii Aar (15)70.

Tegnelser over alle Lande. XI, Fol. 7.

13.

1572. 16de Januar. Sognepræsten i Bjerre i Sjællands Stift var død, og Sognefolkene ønskede at beholde Kapellanen som deres Præst; men Præsten i Ørslev gjorde Krav paa at faa Bjerre til sit Annex, medens Sognefolkene her gjerne vilde have en egen Præst. Kongen befaler nu Biskoppen at undersøge Sagen, og hvis det kunde lade sig gjøre, lade Bjerre Sogn danne et selvstændigt Pastorat.

Brev til Doctor Povl Madsen, Superintendent udi Sjællands Stift, saa lydendes som her efter følger.

Frederik etc. Vor sønderlig Gunst tilforn. Vi ville eder naadigst ikke forholde, at vore Undersaatte, Bønderne af Bjerre Sogn udi Flakkebjergs Herred, have haft deres Fuldmægtige hos os og givet tilkjende, hvorledes deres Sognepræst for hans Alderdom og Skrøbelighed en Tid lang haver holdet en Kapellan, som hannem haver hjulpet at gjøre Tjeneste i deres Sognekirke, og beklage, at nu Gud haver kaldet for^{ne} deres Sognepræst, og de gjerne vilde beholde den, som var hans Kapellan, til deres Sjælesørger, vil en anden Præst ved Navn Her Michel, Sognepræst i Ørslev Sogn, vædeligen trænge sig ind i for^{ne} Bjerre Sogn, og det tilholde sig til for^{ne} Ørslev Sogn, uanset at de hannem ikke have kaldet, og samme tvende Sogne tilforn ikke have været under een Sognepræst; dertil med ere de overbødig selv at ville forsørge og underholde deres Sognepræst, saa han sig ikke skulde have at beklage, efter som de eder ydermere selv kunne berette. Thi bede vi eder og begjære, at I med det første herom forfarer Lejligheden; og dersom saa findes, som de berette, at I da ville det saa forskaffe, at de maa beholde deres egen

Sognepræst. Men dersom vor kjære Herre Fader, salig og højlovlig Ihukommelse, haver gjort der nogen anden sønderlig Forandring paa, eller og I haver der noget i at sige, at I da strax uforsømmelig det skriftlig giver os tilkjende, at vi der efter os kunne have at rette. Dermed sker vor Vilje. Datum Soer Kloster den 16 Januarii Aar etc. 1572.

Sjæl. Tegnelser. XII, 2. Til nærmere Oplysning om Sagen hidsættes følgende ældre Kongebrev angaaende de samme Forhold:

Peder Bilde og Doctor Hans Albretsen fik Kgl. Majestæts Brev, saa lydendes:

Frederik etc. Vider, at vore Undersaatter udi Bjerre Sogn, menige Sognemænd, have haft deres Fuldmægtige her hos os og givet tilkjende, hvorledes at forskrevne deres Sogn, Bjerre Sogn, og Ørslev Sogn udi Doctor Peder Palladius's Tid ere efter Sognepræstens Undervisning blevet annexerede, enddog at Præsten vel skal have saa megen Rente, at han sig dermed til Nødtørft kan underholde. Saa beklage og forskrevne Bjerre Sognemænd, at samme Ørslev Sognepræst bor dennem saare langt fra Haanden, og er om Vinteren ond Vej, saa at man svarligen og ikke uden ringe Fare kunde komme der imellem, sønderligen om Nattetide, om Behov gjordes, at nogen af Bjerre Sognefolk behøve Præsten til dennem. Hvorfor de underdanigst er begjærendes, at de maatte have deres egen Præst der udi Sognet. De ville dennem bepligte hannem til Nødtørft at underholde, og dertil haver allerede Præster tilbudet at ville dennem der tjene. Eftersom I ydermere af denne deres indelukte Supplikats have at forfare. Da efterdi vi ikke vide derom Lejligheden, bede vi eder og begjære, at I derom ville forfare, hure der om er; og dersom forskrevne Sogne vare saa formuende, at hver kunde føde sin egen Præst, syntes os ikke ubilligt, at det saa maatte bestilles. Og hvis I herudi kunne finde rettest og bedst at være, at I derpaa ville give forskrevne

Bjerre Sognemænd et Svar, hvorefter de dennem skulle vide at rette; eller og skikke udi vort Kancelli al Besked, hvad udi den Sag er at gjøre, at dennem tilbørlige Antvord maa gives, om de os ydermere besøgendes vorder. Dermed gjør I os sønderligen til Vilje. Befalendes etc. Nyborg den 20 Decembris Aar etc. 1564.

Tegnelser over alle Lande. VIII, 192.

14.

1572—73. Tvende Kongebreve angaaende et omstridt Præstevalg i Marvede og Hyllinge i Sjælands Stift. En adelig Frue, som havde Patronatsret til Hyllinge Kirke, vilde have en Præst ved Navn Hr. Thomas Madsen. Bønderne i Marvede ønskede den forrige Præsts Kapellan og truede med at slaa Hr. Thomas ihjel; men de bleve tvungne af Kongen til at falde tilføj.

a.

Brev til Doctor Povl Madsen, Superintendent udi Sjælands Stift, og Lauge Beck, saa lydendes ut sequitor.

Frederik etc. Vider, at menige Sognemænd udi Marid Sogn haver ladet berette for os, hvorledes at deres Sognepræst udi forskrevne Sogn nogen Tid siden forleden er død og afgangen, og nogen Stund før hans Død og Afgang skulle I, Doctor Povl, did have forskikket en ved Navn Hr. Mads, som skulde være hans Kapellan, og vi nu forfare, at der skal begive sig stor Uenighed imellem Sognene, saa den ene Sogn vil have een Præst og den anden en anden. Da efterdi os elskelige Fru Anne Holk, Her Verner Parsbergs Efterleverske, haver Jus patronatus til Hyllinge Sogn og haver den første Elects, haver hun tilforn kaldet til hendes Sjælesørger en ved Navn Hr. Thomas Madsen, hvilken I og skulle have givet eders Samtykke til begge Sognene, og os dog berettes, at Bønderne udi Marid Sogn ikke ville samtykke hannem deres Sogn, endog han er duelig og god for en Guds Ords Tjener, og tilforn af Superintendenten er examineret. Thi bede vi eder og ville, at I Lejligheden herom forfarer, og

efterdi at samme tvende Sogne ere annexerede tilhobe, I da gjøre den Forordning, at de blive tilsammen under een Præst, paa det at dersom de blive adskilt udi Fremtiden, ikke da nogen af dennem skulde sig beklage at være paa sin Underholdning brøsthølden, [og] vi da ikke derover skulde blive af dennem om videre Underholdning besøgt; I ville derfor alting saa bestille og med for^{ne} Sogne forordne, som ligeligt kan være, og vi med videre Klage i den Sag maa blive forskaanet. Dermed sker vor Vilje. Thi lader det ingenlunde. Datum Kjøbenhavn den 16 Dag Junii Aar etc. 1572.

Sjælandske Tegnelse. XII, 39. (Der er Brevet dog henført til Aaret 1573, hvilket er en Fejltagelse og derfor her er rettet).

b.

Kongl. Majestæts aabne Brev til Bønderne udi Marid Sogn, ut sequitur.

Frederik den anden etc. Hilse eder Bønder og menige Almue, ihvemsomhelst I tjene eller tilhøre, som bygge og bo over alt Marid Sogn, med Gud og vor Naade. Vider, at vi ere komne udi Forfaring, hvorledes at der udi Flakkebjerg Herred udi vort Land Sjælland skal ligge tvende Sogne ved Navn Hyllinge og Marid Sogne, som have været annexerede tilsammen af Arildstid; og vi forfare, at de udi Hyllinge Sogn boendes med Stiftslensmandens og Superintendentens Vilje og Samtykke have kaldet dennem en Sjælesørger ved Navn Her Thomas Madsen, og I andre i for^{ne} Marid Sogn boendes have siden sat eder derimod og ikke ville tilstede samme Præst at gjøre Tjeneste hos eder, men eder imod hannem modvillige lader befinde og ville have en anden Præst, skille Sognene ad og truer og undsiger hannem, at I ville lade slaa hannem ihjel; hvilket os ikke lidet forundrer, at I eder saadan modvillig Dristighed tiltager. Thi bede vi eder alle og hver særdeles strengeligen byde, at I rette eder efter [at] holde forskrevne Her Thomas Madsen for eders Sjælesørger, givendes han-

nem eders aarlige Tiende og hvis anden Rente og Rettighed, som i eders Sjælesørger pligtige ere; og dersom videre Klagemaal kommer for os, og at I eder ydermere haardnakkede lader befinde, ville vi lade straffe derover, som vedbør, uden al Naade. Her vider eder efter at rette og for Skade at tage vare. Givet paa vort Slot Skanderborg den 6 Januarii Aar 1573.

Sjælandske Tegnelse. XII, 106—7.

15.

1575. 20de Marts. Kongen befaler Menigheden i Asmundtorp og Tofte i Skaane at kalde Skolemesteren ved Frederiksborg Hr. Peder Hansen Riiber til eventuel Efterfølger af deres gamle skrøbelige Sognepræst, Hr. Jørgen (Laugesen).

Kon. Matz obne breff vdgangen tiill Bønderne vdj Assmundtorp oc Toffte Sogner om en prest att kalle, saa lydendes.

Wij Frederich etc. Hiilse ether menige bønder oc sognemendt vdj Assmundtorp oc Toffte Sogner vdj Rønnebjergs herret vdj wort land Schaane med Gud oc wor naade. Wiider, att wij komme vdj forfaring, huorledis ethers sogneprest Her Jørgen giøris en gammell oc skrøbelig mand med thiden, saa att samme sogner effther hans død med en anden prest schulle forsørgis, huor for oss elsk^e hederlig oc høglerde mand Mester Peder Hansen Riiber, Scholemester vdj Scholen her for slottet, aff oss vnderdanigst haffuer werrett begerrendis, att wij hanum tiill samme sogner wiille forbielp, saa hand maatte kaldis tiill ethers siellesørgere at were effther for^{ne} her Jørgens Død, huor tiill wij hanum helst for nogen anden, effther hand er ther tiill schickelig oc god fore, wiille haffue befødritt. Paa thett oc saa altingist effther ordinantzen kand tiill gaa, tha bede wij ether oc wiille, attj samptligen for^{ne} Mester Peder Hansen nu strax wiille anthage oc kalde tiill ethers sogneprest at were efther for^{ne} Her Jørgens Død. Hand schall giøre ether all thend thieniste, som en sogneprest hans sognefolck plictig er, attj iche

schulle haffue hanum att beskylle vdj noger maade. Oc ther som for^m Mester Peder Hanssen aff ether vdj saa maade kaldet icke end saa snart kand komme tiill sognerne, for thend thieniste skyld hand her haffuer, tha schall hand ether ligeuell med en god Capelan midler tiid, indtiil hand her fran bliffuer forloffuit, forsørge, saa att aldelis inthett ligeuell med thienisten schall bliffue forsømitt. Actum Frederichsborg thend xx Martij Aar etc. Mdlxxv.

Skaanske Tegnelse. I, 58—9.

16.

1583. 8de Februar. Da Kongen agtede at beskikke Præster paa Steder (i Jylland), hvor han undertiden selv opholdt sig, befalede han Sjælands Biskop at sende to dertil skikkede Personer.

Doctor Povl Madsen, Superintendent udi Sjælands Stift, fik Brev at skulle forskaffe Kong. Maj. tvende Personer, som udi Prædiken ere exercerede og øvede, ut sequitur.

Vor sønderlig Gunst tilforn. Vider, at vi have betænkt nogle Steder, hvor vi selv undertiden kunde hænde at komme og nu Præstekald vacerendes er, at lade have Indseende med, at der maa tilforordnes gode, duelige og skikkelige Prædikanter. Thi bede vi eder og begjære, at I ville os udse, forskaffe og tilskikke tvende Personer, som af gode ærlige Forældre komme, dog vedtørfte, og en Tid lang have studeret, og saa udi Prædiken dennem i nogen Maade exerceret, og have dennem udi Levned vel forholdet, saa og ere vellærde og skikkelige, og samme tvende Personer ville til os forskrive og skikke, saa de med det første maa hidkomme, og vi om deres Lejlighed videre maa forfare, dennem, dersom de os befalde, naadigst saa forsørge, at de vor Naade derudinden skulle befinde og bekjende. Hermed gjøre I os sønderligen til Vilje. Actum Koldinghus den 8 Februarii Aar etc. 1583.

Sjælandske Tegnelse. XV, 184.

17.

1584. 6te Marts. Kongen befaler Bispen i Ribe i Forbindelse med Hofpræsten Christoffer Knoff at prøve tre Personer, der havde meldt sig som Ansøgere om Vejlbj og Ullerup Sognekald i Ribe Stift, hvor Kongen undertiden kom, og hvor han derfor ønskede en duelig Præst. Den af Ansøgerne, som de fandt mest skikket, skulde udvælges til Embedet.

Til Bispen udi Ribe.

Vor sønderlig Gunst tilforn. Vider, eftersom Gud almægtigste haver kaldet Hr. Enevold Gregersen, som var Sognepræst udi Vejlbj og Ullerup Sogne og Provst udi Eldherred, og efterdi vi gjerne ville have samme Sogne med en god lærd Mand forsørget, efterdi det er et godt Kald, og vi undertiden selv kommer der udi Egnen paa Jagt, og nu ere tre Personer, som begjære samme Kald, den ene en, som haver været Hr. Hans udi Tavlov hans Kapellan, en anden, som haver været Kapellan udi vor Kjøbsted Middelfart, den tredie en vore og Kronens Tjeneres Sønner ved Navn Bertel Iversen. Da efterdi ikke er Provst der udi for^{ne} Eldherred, som om samme Personers Lejlighed kan forfare, og hvis Provsten dertil bør at gjøre efter Ordinansen efterkomme, og paa det man kan bekomme den, som skikkeligst var til en Prædikanter, bede vi eder og begjære, at I med det første begive eder til vor Kjøbsted Kolding og beskeder samme tre Personer for eder, forelægger dennem hver sin Text og lader dennem prædike udi Kirken der udi Byen, og selv med vor Hofprædikant, os elskelige hæderlige og højlærde Mand Mester Christoffer Knopf, som vi eder ville have tilforordnet, høre deres Prædikeu, og der efter af samme deres Prædiken og anden Lejlighed forfare om deres Lærdom og Skikkelighed; og siden uden al Vild eller Personers Anseelse, efter den Ed, I os svoret have, og den Pligt, I Gud og os pligtige ere, med for^{ne} vor Hofprædikant hvilken af dennem, som beffndes lærdest og skikkeligst, til Prædikeembede udvælge, og hannem skikke til for^{ne} Sogne, at den siden efter Ordinansen kan forordnes til samme Sogne og Kald. Samme-

ledes eftersom for^{ne} Hr. Enevold Gregersen var og Provst, og efter hans Død nu ikke er Provst der udi for^{ne} Eldherred, da have vi anset os elskelige hæderlig Mand Hr. Hans, Sognepræst i Tavlov, for god og skikkelig at forordnes til Provst udi for^{ne} Herred. Bedendes eder derfor og ville, at I hannem forordne til Provst udi for^{ne} Eldherred. Dermed sker vor Vilje, og I vide eder underdanigst derefter at rette. Befalendes etc. Vambdrup 6 Martii Anno 1584.

Udkast i Geh.-Ark., Topograf. Saml., Vejlbj Nr. 3.

18.

1584. Tvende Kongebreve om et Præstvalg i Høje og Starby i Skaane. Menigheden havde forkastet flere velanbefalede Kandidater, fordi de ikke vilde ægte Formandens bedagede Enke, og valgt en berygtet Person, der var villig til at tage hende. Kongen forkaster nu dette Valg, og befaler Menigheden at tage en af de forkastede Ansøgere, M. Niels Pedersen Kempe.

a.

Arild Ugerup og Mester Niels Hvid finge Brev en Sognepræst til Høje og Starby Sogne anrørendes, ut sequitur.

Frederik etc. Vor sønderlige Gunst tilforn. Vider, eftersom vi nu tit og ofte ere besøgte og overløbne om tvende Sogne der udi Stiftet, som kaldes Høje og Starby Sogne og nu skulle være ledige, af tvende Personer, med hvilke begge vi eder tilskrevet haver at skulle derudinden forordne, hvad efter Ordinansen var tilbørligt: da haver nu en af samme Personer, denne Brevviser Mester Niels Pedersen, os besøgt, givendes tilkjende, at han efter vor Skrivelse til eder er med eders Forskrift skikket til Sognemændene udi for^{ne} Sogne, og de hans Prædiken dennem ladet befalde, men deres Kald med den Condition og Vilkaar foresat, om han vilde tage ved den afgangne Præstes Efterleverske, hvorudinden han sig skal have forvæget, efter hun skal være ved temmelig Alder og velbedaget, og de af den Aarsag, og ikke for nogen hans Uskikkelighed, have hannem forskudt og udi det Sted kaldet

den anden Person, som og derom haver været hos os og i lige Maade bekommet vor Skrivelse til eder efter Ordinansen at skulle derudinden forordne; om hvilken Person vi forfare, at han skal være berygtiget for utilbørlig Sag, tilmed ikke af Superintendenten eller Provst skikket til for^{ne} Kald, men efter Løfte, som han om Ægteskab med den døde Præstes Hustru hendes Anhang gjort haver, skal sig hos en Part Sognemændene have institueret (sic) og deres Kald bekommet, udi hvilket deres Kald I skulle have haft billig Betænkende at bevilge og give hannem Kollats, og samme Sogne derover endnu som ubesørget ere bestandendes; hvorfor for^{ne} Mester Niels Pedersen haver atter været begjærendes, at efterdi det Kald, som den anden Person bekommet haver, ikke skulde findes lovligt og af kristelig Forsæt eller Betænkende, samme Person og for utilbørlig Sag skulde være berygtiget, og efterat han for ingen Uskikkelighed skulde være af dennem forskudt, han derfor maatte samme Sogne bekomme. Da efterdi de Sognemænd, som samme Kald paa den anden Person gjort og givet have, mere have anset deres forrige Præstes Hustrues Vild og Lejlighed end Gud og deres egen Salighed, som de billigen derudinden skulde have haft for Øjne, og vi ingenlunde ville eller kunne bevilge, at sligt Kald skulde være hos Kvinderne, anseendes at deraf skulde foraarsages, at de, som uduelige vare, skulde blive kaldet, og andre, som skikkelige kunde være og den Vilkaar om Kvinderne at tage ikke vilde undergaa, skulde forskydes, og i saa Maade mere Menneskens Vild end deres Salighed og Guds Ære, som for alt bør udi slig Handel at anses, skulde fremsættes; saa og efter for^{ne} Person, som de kaldet have, over dette skal være berygtiget sig paa andre Steder, hvor han skal have været udi Kirketjeneste og Kapellan forholdet (sic), kunne vi samme deres Kald ikke bevilge. Bedendes eder derfor og ville, at dersom for^{ne} Mester Niels er lærd og skikket til samme Kald at forestaa, og ikke for nogen Utilbørlighed er at forvises, I da hannem tilskikke

og forordne til samme Kald, eller og dersom han ikke er lærd og skikkelig dertil, at I da forordner did en anden vellærd og skikkelig Person, dermed samme Sogne ikke længer saa skulle blive standendes uforsørget, vi og ikke heller videre derudinden skulle overløbes; og ville endnu, som vi tilforn eder tilskrevet have, at I derudinden forordne det, som kristeligt, tilbørligt og efter Ordinansen lovligt er, og at I skrive fra eder al Besked, derefter vi os kunne have at rette, om vi af nogen udi samme Sag ydermere besøgt blive. Dermed etc. Actum Aakjær den 11 Februarii Aar etc. 1584.

Skaanske Tegnelse. I, 354—55

b.

Kong. Maj.s Brev udgangen til Bønderne og menige Almue udi Høje og Starby Sogne at skulle holde Mester Niels Kiempe for deres Sognepræst og Sjælesørger, ut sequitur.

Vi Frederik etc. Hilse eder vore og Kronens Tjenere, menige Bønder og Almue, som bygge og bo udi Høje og Starby Sogne udi vort Land Skaane, evindeligt med Gud. Vider, eftersom vi komme udi Forfaring, hvorledes at I efter eders Sognepræstes Død og Afgang med en anden Præst at kalde have eder fast utilbørlig egensindig og modvillig bevist, saa at I først en lærd og skikkelig Person, som af vor Lensmand og eders Bisp er eder tilskikket, have pludselig forskudt, af ingen anden Aarsag, end at I med den ikke kunde forsørge eders afgangne Præstes Hustru udi Ægteskab; dernæst en anden ved Navn Mester Niels Kiempe, som vi til for^{re} eders Lensmand og Biskop havde forskrevet at skulle til samme Kald befordre, om han findes dertil lærd og skikkelig, skulle udi lige Maade have forskudt og ikke villet give Kald, efter han ikke vilde indgaa eders foregivne Vilkaar med den afgangne Præstes Hustru at tage; siden skulle uden eders Biskops eller eders Herredsprovstes Raad, Vidskab eller Vilje, som dog efter Ordinansen derom vide skulde, have givet en anden

Person, ved Navn Hr. Christen, hvilken udi eders Vilje med Præstens Enke at tage bevilget haver, eders Kald. Og endog at, efter samme Hr. Christen er befunden berygtet uskikkelig og utilbørlig til Kirketjeneste, og eders Kald unøjagtigt, af vor Lensmand og Biskoppen er eder med Flid og Alvorlighed foreholdet vor naadigste Skrivelse og Vilje om for^{ne} Mester Niels Kiempe, eder og siden en anden lærd og skikkelig Person, som nogen Tid lang skal have været Skolemester udi vor Kjøbsted Helsingborg, er tilskikket, skulle I hverken vor Skrivelse ikke heller vor Lensmands eller Biskops Formaning og Raad have anset, men begge for^{ne} Personer foragteligen forskudt, endog I ikke skulle have nogen bevislig Beskyldning til dennem, og eders Egenindighed at fuldkomme en anden uduelig berygtet Person givet eders Kald. Da efterdi vi af slig foregangen Handel og Lejlighed noksom spørge og formærke kunne, at I udi Sognepræstes Udvælgelse, som eder ellers efter Ordinansen var fri fore, ikke have haft eller endnu have Gud eller hans hellige Ord og eders Forfremmelse eller og eders egen Salighed for Øjne og udi Agt, men mere eftertragtet og anset eders afgangne Præstehustrues, som dog skal være en bedaget Kvinde, hendes Vild og eders egen foretagne trodsige og modvillige Sind og Vilje, ikke alene imod vor Lensmand og Biskop, men og imod vor egen velmenende Skrivelse, at fremsætte: Da for saadan Lejlighed og paa det slig Uskikkelighed ikke andensteds skal begynde eller have Fremgang, og I eders modvillige, ubesindige Haardnakkethed maa undgælde, ere vi foraarsaget dermed at have Indseende, og ville, at I ikke skulle have Magt nogen Sognepræst at kalde; men vi selv eller vor Lensmand der udi Stiftet paa vore Vegne at ville og skulle tilskikke eder Sognepræst, hvilken I skulle annamme; og efterdi vi forfare, for^{ne} Mester Niels Kiempe at være vel lærd og skikkelig til Kald og Kirketjeneste, ogsaa at han, hvis nogle af eder imod hannem til Argvon foregiver, med nøjagtig Kundskab, Vidnesbyrd og Skudsmaal kan afbevise, og udi

forgangne Levned ustraffelig, da ville vi hannem hermed have forordnet og tilskikket eder til Sognepræst og Sjælesørger, bedendes eder og bydendes, at I hannem annamme for en Sognepræst og eder imod hannem skikker og forholder, som gode kristne Sognefolk og Tilhørere imod deres Sognepræst bør at gjøre, og at give og fornøje hannem til gode Rede hvis Tiende og anden Præsterente I pligtige ere. Saa fremt nogen herimod enten med Ord eller Gjeringer udi nogen modvillig Had imod forⁿe Mester Niels, eders af os tilforordnede Sognepræst, udi nogen Maade fornemmendes og bevisendes vorder, da ville vi det som anden Ulydighed og Modvillighed have straffet paa Liv og Gods uden Naade. Forⁿe Mester Niels skal og herimod være forpligt at gjøre eder slig Tjeneste inden Kirken og uden, som en Sognepræst sine Sognefolk pligtig er. Actum Skanderborg den 29 Maii Aar etc. 1584.

Skaanske Registre. Nr. 1, Fol. 442—42.

19.

1585. 3die Marts. Kongebrev til Sjælands Biskop om at skaffe en dygtig Person, der kunde beskikkes til Præst i Odder i Aarhus Stift, hvilket Embede Kongen vilde besætte, paa Grund af at han undertiden opholdt sig der i Egnen.

Doctor Povl Madsen fik Brev Odder Sogn udi Nørrejylland anrørendes, ut sequitur.

Frederik etc. Vor sønderlig gunst tilforn. Vider, at ved vort Slot Aakjær udi vort Land Nørrejylland er et Sogn ledigt efter Sognepræstens Død og Afgang, kaldes Odder Sogn, og efterdi samme Sted og Egn er saa beliggende, at vi selv undertiden komme did heden, naar vi komme der udi Lenet, og vi derfor gjerne ville have til samme Kald saadan en Person, som vellærd og skikkelig var og kunde prædike og gjøre Tjeneste for os selv, naar vi kunde hænde did at komme, efterdi at samme Kalds og Sogns Lejlighed derforuden er saadan, at det en duelig og skikkelig Person er værdig: da have vi derfor befalet os elsk^e Christen Vind, vor Mand og Tjener, at skulle paa vore

Vegne eder formelde, at I vilde forskaffe os en dygtig Person, vi udi samme Kald kunde bruge, det vi i lige Maade hermed hos eder naadigst ville belanget have; bedendes og naadigst begjærendes, at I med Flid ville eder bespørge, forhøre og forfare om en god, kristelig, skikkelig og vellærd Person, som vi kunde bruge og forordne til samme Kald og Sogn, og I kunde vide dertil skikkelig og duelig og os tjenlig, og hannem ville til os forskikke, at vi om hans Lejlighed videre kunde forfare, og derefter ydermere herom forordne. Vi ville os forse, at han med samme Kald vel skal blive benøjet, saa han skal have sig des at betakke (etc.). Skrevet paa vort Slot Frederiksborg den 3 Martii Aar etc. 1585.

Sjælandske Tegnelse. XV, 474—75.

20.

1585. 3die April. Sognemændene i de to forbundne Sogne Herstedvestre og Herstedøstre i Sjælands Stift havde valgt hver sin Præst; Kongen befaler nu Lensmanden og Bispen at beskikke Hr. Peder Madsen, som Beboerne af Herstedøstre havde kaldet.

Christen Vind og Doctor Povl Madsen Superintendent finge Brev at tilskikke Her Peder Madsen at være Sognepræst til Hersted vestre og østre Sogne, ut sequitur.

Frederik etc. Vor sønderlige Gunst tilforn. Vider, eftersom vi naadigst have forskrevet til eder (Doctor Povl) denne Brevviser, hæderlig Mand Her Peder Madsen, at I hannem skulle befordre til Hersted vestre og østre Sogne, og vi nu komme udi Forfaring, hvorledes at Sognemændene udi det ene Sogn, Hersted vestre, skulle tilforn have kaldet en af Hørerne udi Skolen der udi Kjøbenhavn, og det dog af deres Egensindighed og ulidelig selvraadig Betænkende, hverken eder som Superintendent eller og Herredsprovsten adspurgt eller beraadslaget, som det sig havde burdet efter Ordinansen, enddog de ere ikke langt fra eder besiddendes, og at de udi det andet Sogn skulle have givet forskrevne Her Peder Kald, vor Skrivelse og Herredsprovstens Formaning tilbørlig anseendes; efter hvilken Lejlighed nu af begge

Personer er hos os anholdet om forskrevne Sogne. Da efterdi det Kald, som Hersted vestre Sognemænd have givet bemeldte Hører, ikke er sket Provsten overværendes, og derfor ikke er lovlig og ret forhandlet efter Ordinansen, og efterdi forskrevne Her Peder udi lang Tid udi sin Studering haver anvendt hvis han haver formaaet, og til Kald er skikkelig og duelig, og nu veed sig ingen Kald eller Ophold, og forskrevne Hører derimod haver end sin visse Tjeneste, udi hvilken han anden Tid og Lykke kan forbie; efterdi ogsaa Sognemænd udi Hersted østre have givet forskrevne Her Peder lovlig Kald, ville vi, at han begge samme Sogne skal bekomme og beholde. Thi bede vi eder samtlig, at I tilskikke hannem at være Sognepræst til forskrevne Sogne og paa vore Vegne alvorligen foreholder menige Sognemænd udi begge for^{ne} Sogne, at de annamme, kjende og holde hannem for deres Sognepræst og Sjælesørger, og give og gjøre hannem hvis Tiende, Rente og Rettighed, som de pligtig er, saa fremt som de ikke ville derfor stande til Rette. Vi forse os naadigst, han ogsaa tilbørligen skal gjøre al den Tjeneste inden Kirken og uden, som en Sognepræst sine Sognefolk pligtig er. Herefter I eder underdanigst ville have at rette. Dermed sker vor Vilje. Befalendes etc. Actum Frederiksborg 3 Aprilis Aar etc. 1585.

Tegnelser over alle Lande. XV, 489.

21.

1587. 6te Marts. Kongen paalægger Sjælands Biskop at hjælpe Præsten i Sorø, Hr. Hans, til at blive Sognepræst i Giersløv i Sjælands Stift, dog saaledes at alting forhandlede efter Ordinansen.

Til D. Povl Madsen.

Vor sønderlige Gunst tilforn. Vider, at denne Brevviser, hæderlig Mand os elskelige Her Hans N., Sognepræst udi Soer Kloster, haver underdanigst ladet give os tilkjende, at udi Løveherred skal vacere et Sogn, kaldes Giersløv Sogn, og underdanigst begjæret, efterdi han en Tidlang haver tjent udi Skolen og Kirken udi for^{ne} Soer Kloster saavelsom

andensteds, han da maa bevilges og befordres til samme Sogn og Kald. Da efterdi vi forfare, at han en Tidlang udi Frederiksborg Skole for Hører, en Tidlang udi Soer Skole for Skolemester og siden for Prædikant sammesteds haver tjent, og vi af slig hans forgangne Tjeneste fornemme, at han skal være duelig til Prædikeembedet: bede vi eder og begjære, at I ere hannem beforderlig til Kald at komme til for^{ne} Giersløv Sogn; dog saa at altingest efter Ordinansen maa forhandles. Actum Vinsløvgaard 6 Martii Anno 1587.

Udkast i Geh.-Ark., Topogr. Saml., Giersløv Nr. 1.

22.

1593. 22de Februar. Kongeligt Forbud mod Kjøb af Præsteembeder.

Kgl. Majestæts aabne Brev udgangen over al Riget om Præster, som kjøbe sig Kald til etc., lydendes ut sequitur.

Vi Christian den Fjerde etc. Gjøre alle vitterligt, efter vi komme udi Forfaring den store Misbrug, som sker mange Steder her udi Riget, naar nogen Præst skal kaldes nogensteds til nogen Sogn eller Kald, da skal han kjøbe sig samme Kald til, og bruges dermed en ukristelig Simonia og Hykleri, saa at en Del ulærde og uskikkelige Personer kunne kjøbe sig et godt Kald og Sogn til, og derimod de, som ere smukke, lærde og duelige Personer til noget godt Kald, og dog ikke formaa at udgive saa stor Skjænk og Gave for saadanne Kald, forskydes og afvises, saa at udi saa Maade ikke søges eller anses Guds Ære og den kristne Kirkes og Menigheds Nytte og Bedste, medens en stor Part formedelst Vild og Venskab, Gunst og Gavn, søge deres egen Gjerrighed og Fordel; hvoraf og til og ofte forarsages stor Urigtighed og anden Uskikkelighed og Utilbørlighed paa mange adskillige Steder her udi Riget. Da have vi nu denne Sags Omstand og Lejlighed med vore elskelige Danmarks Riges Raad overvejet og beraadslaget, og al adskillig Vidtløftighed og Misbrug at forekomme og

afskaffe, med dennem raadeligt, billigt og ret anset, agtet, forordnet og endeligen besluttet herefter at skulle holdes, at aldeles ingen Præst, som her efter bliver kaldet eller fordret til noget Kald, skal give nogen Skjænk, Gave eller Foræring for samme hans Kald eller Sogne, som han bliver tilforordnet; medens dermed skal holdes og handles kristeligen og ret efter Ordinansen. Ikke skal heller æskes eller begjæres nogen Skjænk eller Gave af nogen, som bliver kaldet eller tilforordnet til noget Præsteembede eller Kald, enten af vore Lensmænd, Superintendenter, Provster, eller og nogen af vore Undersaatter, Sognemændene, enten af Adel eller andre. Dersom det befindes, at nogen Præst eller og nogen Person, som bliver kaldet til Præst, enten udgiver eller og tilbyder sig at ville give nogen Skjænk, Gave eller Foræring for samme sit Kald, da skal han ikke alene have forbrudt samme Kald, meden og altid herefter formenes og ikke nogen Tid tilstedes at bekomme noget gejstligt Kald eller Sogne. Kan det og befindes, at nogen vore Embedsmænd, Superintendenter, Provster eller og nogen af vore Undersaatter, Sognemænd enten af Adel eller andre, som annamme og tage Skjænk, Gave eller Foræring, eller og ved andre hemmeligen annamme lade af nogen Person, som udi saa Maade bliver forordnet eller kaldet til noget gejstligt Kald eller Præsteembede: da skulle de, for hvis de udi saa Maade have annammet og oppebaaret, igjen give dobbelt saa meget, og det skal være forbrudt til næste hosliggende Hospital. Og derudover skulle vore Embedsmænd, hvis Forseelse udi saa Maade findes, miste og have forbrudt hans Len, Superintendenten og Provsten deres Kald og Embede, Sognemændene, vore Undersaatter af Adel, ikke alene at igjengive dobbelt, meden og derforuden tiltales som de, der vore Mandater ikke have villet agte eller efterkomme, og vore Undersaatter, Bønderne, have aldeles forbrudt deres Gaarde. Hvilken forskrevne Skik og Forordning vi af vore Undersaatter, Embedsmænd, Superintendenter, Provster, Præster, saa og menige vore Undersaatter,

Sognemænd saavel af Adel som andre, herefter aldeles og ubrødeligen ville have holden og efterkommen, under den Pæn og Straf, som forskrevet staar, og vor Hyldest og Naade. Hvorefter sig alle og hver kunne vide at rette og for Skade at tage vare. Datum Hafniæ 22 Februarii Anno etc. 1593.

Sjælandske Tegnelser. XVIII, 240—41.

23.

1596. Tre Kongebreve om et stridigt Præstevalg i Tostrup og Uggerløse i Sjælands Stift. Menighedens Valg blev her kasseret.

a.

Brev til Doctor Peder Vinstrup, Superintendent udi Sjælands Stift, Oluf Michelsen Stroby anrørendes.

Christianus 4. Vor sønderlig Gunst tilforn. Vider, at denne Brevviser, Oluf Michelsen Stroby, underdanigst til os haver suppliceret givendes tilkjende, hvorledes at Sognepræsten til Tostrup og Uggerløse Sogne med Provstens og Sognemænds Bevilling og Samtykke skal for hans Skrøbeligheds Skyld have kaldet hannem til sin Medtjener, hvorom han og tilforn med forskrevne Præsts og Provsts Skrivelse skal have ladet eder besøge. Og efter at hannem skal ske nogen Forhindring imod dette hans lovlige Kald, som han formener, er han underdanigst begjærendes vor naadigste Befordring, til alle Rette at maatte forhjælpes. Thi bede vi eder og begjære, at naar forskrevne Oluf Michelsen hos eder derom lader anlange, I da grangiveligen forfare al Lejlighed, hvorledes det haver sig med samme Kald, og hannem derudinden forhjælper til Rette; dog at altingest ganger tilbørligen til efter Ordinansen. Dermed etc. Actum Hafniæ 19 Aprilis Ao. 1596.

Sjælandske Tegnelser. XVIII, 562—63.

b.

Til Doctor Peder Vinstrup.

Vor sønderlige Gunst tilforn. Vider, at som vi forfare, en Person ved Navn Oluf Michelsen at have forhvervet

et Kaldsbrev af nogen af Sognemændene udi Tostrup og Uggerløse Sogne, hvilket for os berettes ikke saa lovligt at være, som det sig bør; da bede vi eder og ville, at I til Dionysii Dag førstkommandes begive eder til forskrevne Tostrup og Uggerløse Sogne, tagendes til eder nogle Provster og Præster, og siden med dennem kjender og dømmer, om for^{ne} Kaldsbrev er saa lovligt, som det sig bør, paa det altingest efter slig Lejlighed maa tilbørligen tilgange efter Ordinansens Lydelse; og hvis I udi saa Maade gjørendes vorder, at I det klarligen giver fra eder beskrevet, som I ville ansvare og være bekjendt. Dermed etc. Hafniæ 27 Septembris Anno 1596.

Udkast i Geh.-Ark., Topograf. Saml., Tostrup Nr. 1.

c.

Til D. Peder Vinstrup at indsætte Christoffer Pedersen i Tostrup og Uggerløse Sogne, ut sequitur.

Christianus 4. Vor sønderlige Gunst tilforn. Vider, at som vi komme udi Forfaring, at det Kald, som nogle af Sognemændene udi Tostrup og Uggerløse Sogne skulle have givet en Person ved Navn Oluf Michelsen, ikke saa lovligt efter Ordinansen skal være givet og forhvervet, som det sig burde, besønderligen efterdi det haver været udgivet uden vor Lensmands paa vort Slot Holbæk hans Vilje og Tilladelse paa vore Vegne, og han og som bedste Sognemand den Tid ikke haver givet sit Samtykke, hvorfor samme Kald og af eder med andre flere skal være kjendt ulovligt. Og efterdi Ordinansen i de Maader ikke billigen er bleven holden udi Agt, meden for^{ne} Sognemænd at have understandet dennem derimod at gjøre, eragte vi billigt, dennem ikke videre noget Kald med en anden Sognepræst at udvælge at ville bevilge, meden dennem den Rettighed formedelst slig deres grove Forseelse paa denne Gang at skulle have forbrudt. Thi bede vi eder og ville, saa og hermed Fuldmagt give, at I, uden noget for^{ne} Tostrup og

Uggerløse Sognemænd deres Kald, indsætter der udi Sognen en Person ved Navn Christoffer Pedersen, som er barnefødt udi vor Kjøbsted Holbæk, hvilken vi og til samme Kald ville have befordret, dog at I flitteligen overhører, om han er dygtig og bekvem at tjene udi det hellige Prædikeembede. Og dersom hans Skikkelighed i saa Maade befindes baade udi hans Levned og Lærdom, at I da hannem udi forskrevne Præstekald endeligen indsætter og foreholder hannem, at han sig tilbørligen skikker og forholder efter Ordinansen. Dermed sker vor alvorlige Vilje og Befaling. Actum Hafniæ 17 Octobris Anno 1596.

Sjælandske Tegnelser. XIX, 28.

24.

1596—97. Kongelige Befalinger til Sjælands Biskop om at forhjælpe tvende velstuderede Personer til Præstekald.

a.

Doctor Peder Vinstrup, Superintendent udi Kjøbenhavn, fik Brev at skulle med det første, og naar nogen Kald vacerer, forhjælpe Mester Niels Lætus dertil, saa han det for nogen anden bekommer, efterdi han udi mange Aar haver ladet sig bruge for en Hører udi Roskilde Skole og siden i otte Aar studeret udenlands, og derover fortæret hvis Fattigdom han haver haft; anseendes at Hans Majestæt hans Lejlighed og Vilkaar naadigst haver anset, og derfor hannem med det første vil have befordret. Dog at altingest dermed tilganger efter Ordinansen. Hafniæ 27 Septbr. 1596.

Sjælandske Tegnelser. XIX, 6.

b.

Til D. Peder Vinstrup, Superintendent udi Sjælands Stift, Mester Jens Hansen anrørendes, ut sequitur.

Christianus 4. Vor sønderlige Gunst tilforn. Vider, at denne Brevviser os elskelige Mester Jens Hansen, Hans Nielsens fordm Borgmester udi vor Kjøbsted Helsingør hans Søn, haver underdanigst suppliceret, givendes tilkjende,

hvorledes han udi langsommelig Tid haver været udenlands at studere og derover fortæret, hvis hannem arveligen kunde være tilfaldet, han ogsaa for nogen Aar forleden haver componeret en Bog og den underdanigst os dediceret udi den Forhaabning, at han udi Fremtiden til noget Kald kunde befordres: underdanigst derfor begjærendes at maatte med noget Kald forsørges. Og efterdi at vi forfare, at Ramløse Sogn udi Kronborg Len nu skal være ledigt og uden Sognepræst, da bede vi eder og ville, at dersom han til Præsteembede er skikkelig og bekvem, at I da hannem til samme Præstekald forhjælper og befordrer, dog at altin-
gest dermed forhandles og tilgaar efter Ordinansen. Og ere vi om hannem i den naadigste Forhaabning, at han udi sine Studiis sig saa haver forfremmet, sig ogsaa skikket og forholdet, at han denne vor naadigste Befordring ikke skal være uværd. Dermed etc. Hafniæ 22 Martii Anno 1597.

Sjælandske Tegnelser. XIX, 64—65.

25.

1597. 31te Marts. Kongen forkaster det ulovlige Præstevalg, Menigheden i Karrebæk i Sjælands Stift havde foretaget, og beskikker Kapellan Hans Blasius i Næstved til bemeldte Embede.

Til D. Peder Vinstrup, Karrebæk Sogn anrørendes.

Christianus 4. Vor sønderlige Gunst tilforn. Vider, at som menige Sognemænd udi Karrebæk Sogn her udi Landet haver dennem understaaet ulovligen og imod Ordinansen at kalde en Person til Sognepræst der udi Sognet, og samme deres Kaldsbrev er nu dømt tilbage og ulovligen at være; og efterdi forskrevne Sognemænd saaledes modtvilligerviis haver misbrugt hvis Frihed dennem udi Ordinansen er undt og tilladt, ville vi derfor have dennem forment og forbudt nogen anden at give Kald, men ville have os elskelige Hans Blasius, Kapellan og Medtjener udi vor Kjøbsted Næstved, tilskikket og forordnet at være Sognepræst til forskrevne Karrebæk Sogn. Thi bede vi eder og ville, at naar I hermed besøges, I da hannem tilskikker og

forordner til Sognepræst at være udi forskrevne Karrebæk Sogn, at han der sammesteds gjør Sognemændene den tilbørlige Tjeneste inden Kirken og uden, som han efter hans Embede og Bestilling bør og dennem pligtig er; og om hans Kollats paa samme Kald haver han siden at fordre hos vor Lensmand paa vort Slot Solte. Hafniæ 31 Martii Anno 1597.

Sjælandske Tegnelser XIX, 69—70.

26.

1599 og 1602. Kongelige Kaldsbreve (henholdsvis Bestalling og Konfirmation) for tvende Slotspræster, paa Antvorskov og Frederiksborg.

a.

Hr. Søren Jensen Bjerg fik Bestilling at skulle være Slotspræst paa Antvorskov.

Vi Christian etc. Gjøre alle vitterligt, at vi nu have antaget og bestillet os elskel. Hr. Søren Jensen Bjerg at skulle være Prædikant paa vort Slot Antvorskov og udi samme hans Kald og Tjeneste sig saa at forholde, som det en Guds Tjener og kristen Sjælesørger inden Kirken og uden egner, bør og vel anstaar; da have vi af vor sønderlig Gunst og Naade undt og bevilget og nu med dette vort aabne Brev unde og bevilge at ville lade give hannem aarligen for samme hans Tjeneste der af Slottet til Løn, Klædning og til at underholde sig af overalt to hundrede gamle Daler, saa og at lade forskaffe hannem fri Hus og Vaaning der udi vor Kjøbsted Slagelse, efter som hans Formænd Præster der sammesteds for hannem haft haver. Thi bede vi og byde vor Lensmand der sammesteds, den som nu er eller her efter kommendes vorder, at han aarligen paa vore Vegne og til rette Tid lader give og fornøje for^{ne} Hr. Søren Jensen Bjerg for^{ne} 200 Dlr. til Løn, Klædning og Underholdning, saa og at forskaffe hannem fri Hus og Vaaning, efter som forskrevet staar. Ladendes det ingenlunde etc. Kronborg den 1 Aprilis Anno 1599.

Sjælandske Registre. Nr. 14, Fol. 209.

b.

Her Peder Mogensen blev bevilget at maa være Sognepræst her for Slottet anrørendes.

Vi Christian den Fjerde etc. Gjøre alle vitterligt, at eftersom os elsk^e Peder Mund, vor Mand, Tjener og Embedsmand paa vort Slot Frederiksborg, med de andre Undersaatter her ved Slottet boendes haver underdanigst været begjærendes, at efterdi M. Christen Stub, som tilforn var Sognepræst her paa Slottet nu til et andet Kald og Bestilling udi Aarhus Kapitel er bleven forordnet, dennem da udi denne fast skrøbelige Tid naadigst maatte bevilges at kalde en god Prædikant, som der sammesteds inden og uden Kirken hans Embede kunde forstaa og betjene, som det sig bør, hvilken de selv for hans Umag og Tjeneste ville med billig Løn til hans Underholdning forsørge: da have vi nu naadigst bevilget og tilladt, og nu med dette vort aabne Brev bevilge og tillade, at os elsk^e Her Peder Mogensen Trane, Kapellan og Medtjener udi vor Kjøbsted Helsingborg, maa og skal være Slotspræst her for vort Slot Frederiksborg, og Kirketjenesten her sammesteds at skulle betjene og forestaa, som det sig bør, til saa længe vi anderledes derom lader forordne; og derfor at have og nyde den Løn og Pension, som vore Undersaatter her sammesteds udi deres Kaldsbrev hannem haver forskrevet. Og naar han nogen Tid lang haver ladet sig bruge udi samme Tjeneste, og vi blive tilsinds ikke længere at ville tilstede hannem udi samme Kald og Tjeneste at maa bruges, da skal han med et andet godt Præstekald enten her paa Lenet eller andensteds her udi Sjælands Stift blive forsørget, og hannem hans tilsagte Løn og Rente ikke at skulle betages og forrykkes, førend han med et andet godt hæderligt Kald bliver forsørget, som forskrevet staar. Der- som og noget godt Kald midlertidig her paa Lenet kan vacere og ledig blive, da skal han dertil af Lensmanden og Superintendenten beforders og forhjelpes; dog maa han, midlertid han er udi denne Kald og Tjeneste, holde en

en Kapellan og Medtjener til samme Sogn, som Bønderne inden og uden Kirken kan gjøre den tilbørlig Gudstjeneste, som en Præst og Sjælesørger sine Sognefolk pligtig er. Bedendes og bydendes Lensmanden her paa vort Slot Frederiksborg saa og Superintendenten her udi Sjælands Stift, at I, eftersom forskrevet staar, hannem til et godt Præstekald enten paa Lenet eller andensteds udi Sjælands Stift forhjelper og beforder, naar han ikke længer udi dette Kald skulde bruges, saa han for nogen anden bliver dertil befordret. Ladendes det ingenlunde. Frederiksborg 15 Decembris Anno 1602.

Sjælandske Registre. Nr. 14, Fol. 394.

27.

1602 og 1607 (1605?). Tvende kongelige Ventebreve givne M. Niels Mule (siden Præst i Besser paa Samsø) og Hr. Søren Bjerg, Slotspræst paa Antvorskov, paa det kongelige Patronatskald Høve og Flakkebjerg i Sjælands Stift, efter den daværende Præsts, Hr. Peder Winthers, Død.

a.

Til Ebbe Munk Mester Niels Mule anrørendes, ut sequitur.

Christianus 4. Vor Gunst tilforn. Vid, at som Sognepræsten udi Høje Sogn, Hr. Peder Winther, skal være en fast bedaget Mand, og vi naadigst have bevilget, at denne Brevviser, os elskelige Mester Niels Mule, maa efter forskrevne Hr. Peder Winthers Død til samme Sogn befordres, efterat vi forfare, hannem til Præstekald og Embede noksom at være duelig og skikkelig: da bede vi dig og ville, at naar samme Fald sker, du da forordner, at han for nogen anden til samme Kald bliver forordnet, og at Bønderne hannem strax kalder til deres rette Sognepræst og Sjælesørger. Dersom og for^{ne} Her Peder Winther endnu udi hans Velmagt vil oplade hannem Kaldet, du da i lige Maade forordner, at han bekommer Kald af Bønderne og derudinden til det bedste bliver befordret. Dermed etc. Frederiksborg 23 Decembris Anno 1602.

Sjælandske Tegnelser. XIX, 383—84.

Her Søren Bjerg, Slotspræst paa Antvorskov Slot, fik Bevilling at maatte blive Sognepræst udi Høje og Flakkebjerg Sogne, naar H. Peder Christensøn, nu Sognepræst der sammesteds, ved Døden afgaar.

Christianus IV. Gjøre alle vitterligt, at vi af vor sønderlig Gunst og Naade have undt og tilladt, og nu med dette vort aabne Brev unde, bevilge og tillade, at os elsk^e hæderlig Mand Hr. Søren Bjerg, Slotsprædikant her paa vort [Slot] Antvorskov, maa bekomme og lade annamme det Kald udi Høje og Flakkebjerg Sogne her udi vort Land Sjælland, som vi og Kronen have Jus patronatus til, naar os elsk^e Her Peder Christensøn, nu Sognepræst dersammesteds (som allerede med en heftig Skrøbelighed skal være beladen), ved Døden afgaar, efterat han tilforn udaf Superintendenten er kjendt dygtig Prædikestolen at betjene og forestaa; dog vores Ordinans hermed udi alle Maader uforkrænket. Bedendes og bydendes menige Sognemænd udi forskrevne Sogne, at I retter eder efter, naar forskrevne Hr. Peder Christensøn ved Døden afgaar, for^{ne} Her Søren Bjerg for eders Sjælesørger at annamme, ladendes hannem følge hans sædvanlig aarlig Offer, Tiende og hvis anden Præsterente I hannem pligtige ere. Han skal ogsaa være forpligt at gjøre eder inden Kirken og uden den tilbørlige Tjeneste, en kristen Sognepræst og Sjælesørger egner og bør. Forbyndes derhos vore Fogder, Embedsmænd og alle andre for^{ne} Hr. Søren Bjerg herimod, eftersom forskrevet staar, at hindre eller udi nogen Maade Forfang at gjøre, under vor Hyldest og Naade. Actum Antvorskov den 17 Decembris Anno 1607¹⁾.

Sjælandske Registre. Nr. 15, Fol. 137.

28.

1606. 20de Marts. Om Besættelsen af Birkerød Præstekald i Sjælands Stift. Kongen anbefaler tvende Personer til at prædike for Menigheden, forat denne kunde træffe sit Valg imellem dem.

¹⁾ Dette Aarstal er formodentlig urigtigt, da Brevet er indført mellem Kongebreve fra Aaret 1605.

Joachim Bylow och D. Peder Vinstrup finge breff M. Frantz N. och Christen Lauritzen anrørendis.

Christianus IV. Wor Gunst thilforn. Wiider ephthersom wij naadigst forfarer, att Birckerød kald der wdi Fridrichsborgh lehen nu skall staa ledig, och disøe thuende Personer wed naffn M. Frantz N., scholemester her wdj wor Kiøbsted Kiøpnehaffn, och Christen Lauritzen, en borgers Sønn her sammestedt, wnderdanigst hoss oss haffuer giort anfordring, atthe till samme kald for nogen anden maathe bliffue promoverit: Thi bede wij eder och wille, att naar I her med besøgis, I da lader forordne, att for^{ne} thuende Personer till samme Birckerød Sogen, dennom der sammestedt at lade høre, bliffuer forsendt, och huilcken aff dennom der till kand erachtis wdj leffnitt och lehrdom schickelig och beqvem och louligen bliffuer kaldet, att thend siden till samme kald bliffuer promoverit, dog att med aldingest forholdis och tilgaar epther Ordinantzen. Thermed etc. Hafniæ den 20 Martii Anno 1606.

Sjælandske Tegnelser. XX, 68.

29.

1606. 1ste April. Kongeligt Forbud mod forskjellige Misbrug med Hensyn til Præstevalget.

Missive til Bisperne over alt Riget om Præsternes Kald.

Christianus IV. Vor sønderlig Gunst tilforn. Vider, at eftersom vi en Part udaf sandru Beretning, og en Del udaf hvis Breve og Documenter os udi nærværendes Herredage er kommen for Øjne, naadigst forfare om den store Uskikkelighed, sig her udi Riget tildrager med Præsternes Kald, naar nogen Sognepræst ved Døden afgaar, udi saa Maade, at nogle af Bisperne udaf deres egen tiltagen Autoritet og Myndighed dennem understaar, naar nogen Kald vacerer og ledigt bliver, did hen at forvise hvem de til samme Vocation vil have befordret, førend Sognemændene udi det ringeste der vide noget af at sige; og end det undertiden med saadan Condition og Forskrivning til Prov-

sten i det Herred Kaldet vacerer, at den Person fremskikkes endda ikke skal stedes til nogen Kald, med mindre han vil ægte den efterladendes Præstes Enke, Datter, Fænke, eller og andre saadanne ubillige Middel vil indgaa. Tilmed naar nogen Person udi saa Maade kaldes, tilholdes han ikke heller udaf Bisperne efter Ordinansen at tage Kollats udaf vores Befalingsmænd paa vore Vegne, førend han af dennem ordineres, som det sig bør, mens en Part efter de ere ordineret, paa nogle Maaneders Tid, og end en Del Aar og Dag eller derover, fortøver, førend de derom gjøre Anfordring, uanset udi Ordinansen foreskrives en rigtig og ordenlig Maade, hvorledes med Sognepræster at kalde skal forholdes, som er, at naar nogen saadan Fald sker, da skal først for altingest flitteligen bedes Gud om en god Sjælesørger, førend nogen udvælges; dernæst skulle de bedste af Sognet, hvilke det behør, paa menige Almues Vegne med Provsten udvælge dennem en Person, de dertil agte bekvem, hvilken de med et godt Rygte om hans Levned og gode Sæder kunne forskrive til Superintendenten, som (sic) udaf hannem om sin Lærdom og Forstand skulde forhøres. Findes da samme Person skikkelig udi Lærdom, skal siden Superintendenten forskrive hannem til vores Lensmand, at han hannem annammer og paa vore Vegne stadfæster. Efter han da af vores Lensmand haver bekommet Kollats, skal han endelig forskrives til Bispen igjen og ordineres, og siden udi Sognene indsættes. Imod saadan ordenlig og lovlig Proces skal dog nogle af Superintendenterne dennem understaa den Myndighed, som forskrevet staar, at tiltage, og det kanske efter den Punkt udi Ordinansen, som findes Fol. 85, formeldendes, at hvor nogen Sognepræst fattes, skal Provsten formane Herskabet og Almuen først at bede Gud om en god Sjælesørger, og siden paaminde Kirkeværgerne, at de hos Bispen og Raadet skulle lægge sig efter at faa saadan en; der dog (Gud ske des Lov) her udi Riget ikke findes den Mangel paa skikkelige og lærde Personer, som sig noksom tilbyde at lade høre, naar nogen

saadan Fald sker, uanset de ikke af Superintendenten ordenligvis og imod Ordinansens rette Mening bliver did henvist; endog man nok tillader, at udi fremfarne Tider, og der Ordinansen udgik, derpaa kan have været Mangel, og for den Skyld gjordes Sognemændene fornødent derom Superintendenterne og andre at bemøde, det nu er unødigt. Da paa det saadan Uordning udi Præsternes Kald, hvilken efterfølger megen Uskikkelighed, som for Gud er uforsvarligt, maa afskaffes: bede vi eder og ville, at I for eders Person efter denne Dag ingenlunde understaa eder nogen Person til nogen Kald at forskrive, eller og dermed eder noget at befatte, førend han af Provsten og bedste Sognemændene bliver eder tilsendt at examineres efter Ordinansen, megetmindre enten for Giftermaals Skyld eller anden saadan ulidelige Middel ved eders Commendation, fast mindre af nogen tiltagen Authoritet, imod Ordinansen nogen Person til noget Kald at befordre; saavelsom og herhos eder alvorligen have forbudet nogen Person til noget Kald at ordinere, førend han haver bekommet Kollats af vores Befalingsmand paa vores Vegne, og han siden af hannem til eder bliver forskrevet; meden at I endeligen ere for- tænkt udi, med Præsternes Kald, saavidt eders Bestilling vedkommer, at efterfølge den Ordinem og Maade, som eder udi Ordinansen er foreskreven; saa fremt I for eders Person herefter understaar eder herimod at gjøre, vi da ikke skulle vide det hos eder, som de der gjør imod Ordinansen. Dermed sker vor alvorlige Vilje og Befaling. Thi vider eder herefter at rette. Befalendes etc. Hafniæ den 1 Aprilis Anno 1606.

Sjælandske Tegnelser. XX, 78—79.

30.

1607. 25de Juli. Kongen befaler Forstanderen i Sorø, M. Jon Jakobsen Venusin, at kalde den forhenværende Kapellan i Høve, Hr. Peder Jakobsen, til Sognepræst i Ljunge ved Sorø, til hvilket Kald Forstanderen for Sorø Skole havde Patronatsret.

M. Jon Jakobsen, Forstander i Soer, fik Brev, Hr. Peder Jakobsen til Ljunge Sogn at befordre.

Christianus IV. Vor sønderlig Gunst tilførn. Vider, at efter som vi naadigst komme udi Forfaring, at der skal vacere et Kald udi Ljunge Sogn med sit Annex (som Hr. Jesper senesten fradøde) der under Soer Kloster liggendes, hvortil I paa Klosters Vegne skulle have Jus patronatus; og efterdi vi nærværendes Person, Hr. Peder Jakobsen, fordum Kapellan til Høje Sogn, til forskrevne Ljunge Sogn naadigst ville have befordret: bede vi eder og ville, at naar I hermed besøges, I hannem da til samme Sogn forskikker, saa han der af Almuen kan lade sig høre, og siden til deres Sjælesørger blive forordineret; dog at altingest dermed maa forhandles efter Ordinansen. Dermed sker vor Vilje. Befalendes eder Gud. Skrevet paa vort Slot Kronborg den 25 Julii Anno 1607.

Sjælandske Tegnelser. XX, 177.

31.

1607—10. Udvalg af M. Joh. Stephanus's Brevbog (se foran S. 195 flg.) angaaende Kaldelsen af forskjellige Personer til Præstekald især paa Sorø Gods.

a.

Ad Arnoldum Huitfeldium (soceri nomine).

Salutem in Filio Dei. Generose vir, Domine et Amice reverenter colende. Ut ingratus admodum mihi fuit de in-valetudine tua sparsus apud nos rumor, ita non potuit non me summa lætitia afficere sermo Dn. Claudii Martini, quo te jam pristinæ sanitati paulatim restitui, et brevi adeo divina ope plane confirmatum iri, nuntiabat. Deus opt. max. te diu incolumem patriæ nostræ, et huic florentissimo regno tantum virum et tam utilem ac necessarium senatorem, nobis vero tam benignum dominum et amicum clementer conservet. Porro autem secundum petitionem tuam mitto ad te præsentium exhibitorem Dn. Johannem Dionysii f. Fionum, cui, Academiæ nostræ jam ab annis aliquammultis alumno et mediocriter erudito, sacrosanctum verbi divini

ministerium commendavi, sperans aliquando futurum, ut iudicio confirmator et in habendis publice concionibus nonnihil exercitator, ecclesiæ Christi utiliter servire possit. Quibus interim conditionibus tibi placeat ipsius opera in tua familia uti, id arbitrio tuo totum relinquimus, nihil dubitantes, quin ei quacunque ratione, modo se dignum præstiterit, sis pro tua singulari humanitate in posterum commodaturus. Bene et feliciter vive et vale a me reverenter et officiose salutatus. Hafniæ die 15 Aprilis Anno 1607¹⁾.
P. W(instrupius).

b.

Ad Dn. Doct. Petrum Vinstrupium Episcopum Roschildensem.

Reverende Dn. Pater. Necessitatem ad te scribendi tibi hanc molestiam creandi affert mihi causa hujus Dn. Georgii, pastoris nostri, de qua quod consilium interroganti mihi Hafniæ nuper dedisti, id parens ipsius²⁾ secutus est, imo sequi coactus est, ipse ita infirmus, ut muneri docendi, quod in Ecclesiis suis jam annis aliquammultis sustinuit, par amplius et idoneus esse nequeat. Dominica igitur Lazari publice pastoris officium coram auditoribus suis in templo, quibus potuit verbis plane resignavit, facta ipsis libera simul potestate alium sibi pastorem cum consensu præsidis hujus loci eligendi. Quæ res cum sic acta præposito Dn. Petro Kragio innotuisset, suum et ipse hic officium factururus, Dominica mox insequente huc sese conferens, populum ad preces faciendas hortatur primum, deinde cum selectis quibusdam ex omni numero parochianis secundum ordinationem instituta deliberatione, tandem unanimi omnes consensu hunc Dn. Georgium in locum patris sibi

¹⁾ Ifølge denne Anbefaling antog Arild Hvitfeld den anbefalede Person til Præst paa Dragsholm Slot. Han blev Aaret efter Sognepræst i Gyrstinge og Flinterup (se nedenfor Brevene c og d), men et Par Aar efter blev han afsat, som det synes for en særdeles grov Forseelse (se ndf. Brevet j).

²⁾ Hr. Lavrits Jørgensen i Slaglille (se ndf. Brevet i).

pastorem elegerunt. Quam electionem ego quoque approbavi, quemadmodum literæ, quas Dn. Georgius monstrabit, te plenius edocebunt. Nunc id restat, ut tui quoque voti et voluntatis atque consensus ille compos fiat. Cujus obtinendi gratia illuc profecturus per meas literas voluit sibi aditum ad colloquium tuum parari. Nec dubito, quin te sis illi facilem præbiturus. In vita cautionem et in officio diligentiam pollicetur. In ejus locum surrogandum censeo Franciscum¹⁾, hujus scholæ hypodidasalum supremum, qui sive laborum scholasticorum pertæsus, sive alia quacunque de causa, paullo videtur segnius scholæ negotia curare, de quo quid sentias scire cupio. Sed res tamen differetur usque ad Johannis. Intra quod tempus spero nos Deo volente coram cum de hoc tum aliis negotiis collocuturos. Deus opt. max. sua clementia te diu salvum atque incolumem conservet (etc.). Soræ 6 Jun. 1608.

H. T. A.

Joh. Stephanus.

c.

Ad Doct. Petrum Winstrupium Episcopum, socerum meum.

Reverende Dn. Pater. Quod rogatu miseræ et afflictæ viduæ ejusque amicorum breviter tibi duxi significandum, heri sub vesperam ex hac vita in cælestem patriam emigravit vir honestus et eruditus Dn. Johannes Nicolai f., pastor ecclesiarum Gyrstinge et Flinterup. Festinandum igitur illi rati, ne vel superioris magistratus imperio cum viduæ detrimento forsitan obruantur, vel nobilis viri Christiani Gyldenstiern, qui haud dubie sibi jus aliquod in annexam præsertim paroeciam vendicabit, violenta postulatione intercipientur, hodie mane me convenerunt, nominantes Johannem Petri filium, nuper præfectum gubernationi morum et studiorum in schola Coagiensi, quem valde cupiant, et de-

¹⁾ Frands Richardsen, om hvem mere i de følgende Breve. Han blev 1610 Præst i Soræ, og 1612 kaldtes han til Sognepræst i Skamstrup og Torbenfeld Sogne (se nedenfor Nr. 31).

functo successorem et viduæ maritum et sibi affinem designari. Et meum in eam rem consensum aliquo modo impetrarunt, nec dubitant de eventu hujus consilii, si modo te facilem hic et instituto suo faventem habere queant. Quæso igitur et vehementer oro cum illorum tum meo etiam nomine, ut quid tibi videatur nobis haud gravatim velis festinanter et breviter indicare. Officia nostra et studia tibi pollicemur semper paratissima (etc.). Scripsi subito. Soræ 12 Julii 1608. T.

Joh. Stephanius.

d.

Ad Doct. Petrum Winstrupium Episcopum Roschildensem.

S. R. Dn. Pater. Quem genero suo et affini recens in Gyrstinge defuncto delegerant successorem viduæ relictæ parentes et amici, is, uti mihi post retulerunt, oblatam sibi eam conditionem certis de causis plane repudiavit. Instituta igitur nova deliberatione, communibus et consentientibus votis, hunc Dn. Johannem Dionysii filium, pastorem Draxholmensem, uxoris meæ fratrem patruelem, curavimus ejus voluntatis explorandæ causa ad nos accersendum. Quem nostræ censuræ et judicio sese submittentem ad te nunc porro ablegavimus, reverenter et obnixe rogantes, digneris tuum etiam suffragium nobis adjungere, et scriptis vel ad me vel ad præpositum literis potestatem ei facere concionem in iisdem ecclesiis habendi, ut secundum regiam ordinationem auditus legitimam vocationem consequatur. Nec dubito, quin mea etiam et uxoris meæ causa hunc nostrum libenter videas promotum (etc.). Soræ 25 Julii 1608.

R. T. A.

Joh. Stephanius.

e.

Ad Doct. Petrum Vinstrupium Episcopum, socerum meum.

Salutem in Filio Dei sempiternam. Reverende Dn. Pater. Orator nunc ad te venio. Oro peramanter, non nisi

exoratorems abs te abire me sinas. Res ita habet. Famâ apud nos auditum est, in urbe Hellespontica vacaturam ad imminens Pascha scholasticam functionem, qua se abdicabit Dn. Johannes, sic fatis sic civibus cum senatu volentibus. Est spud nos docentium in hac Regia Schola collega, Franciscus, qui illic natus, illic educatus, ibidem ex primariis cognatos habet affines amicos, haud scio etiam an non et parentes. Hi simul omnes, sic refert ipse, in hunc nostrum digitum intendunt, literis evocant, isti muneri apud se præ omnibus aliis præfectum cupiunt, modo id tuo cum consensu imo jussu et destinatione fieri queat. Jam intelligis, quid velim. Si est, ut permitti abs te possit, valde id gratum accidet, ut opinor, et magnis patronis illis et huic illorum clienti, sed non minus, ac multo magis etiam nobis, quibus ex ea re occasio erit commodissima, reformationem apud nos tam studiorum quam corruptissimæ disciplinæ instituendi, et erit sane, cur hanc ipsam occasionem, sollicitis votis nobis hactenus exoptatam, divinitus oblatam arbitremur. In te id situm est. Juva quod potes. Et conciliabit etiam ea res mihi non solum gratiam sed et auctoritatem, nempe si videant, qui hîc informandæ juventuti præsumt, me aliquid posse, juvando sed et premendo. Neque tamen velim, te hîc præscriptum tibi quicquam existimares. Uxori meæ nimis apud vos bene esse autumo, cum sic tardet redire (etc.). Soræ 30 (qui ante annum luctuosus huic præsertim loco fuit ex obitu M. Jonæ p. m.) Januarii 1609.

T.

Joh. Stephanus.

f.

Ad Doct. Petrum Winstрупium socerum meum, Episcopum Sielandiæ.

Salutem etc. Reverende Dn. Pater. De negotio Francisci, hujus Regiæ Scholæ hypodidascali, ut altera nunc vice tibi literis meis novam creem molestiam, cogit me ipsius festinatio. Qui cum haud dubie vereatur, ne bolus

iste, quem sibi objectum autumat, ab alio præripiatur, te coram conveniendum et voluntatem tuam sibi tentandam existimavit, cum præsertim hisce diebus, uti ait, ad se per-scriptum sit Helsingorâ, valde illic mirari homines, cur tam lente agat, nec ipse eo quo decet ac necesse est conatu et fervore in causæ promotionem incumbat etc. (Febr. 1609).

g.

Ad Dn. Georgium, Pastorem Callundburg.

Salutem in Filio Dei et corporis atque animi perpetuam felicitatem! Reverende Dn. Georgi, amice plurimum honorande. Franciscus Richardi filius, qui jam annos complures collega docentium in hac Regia Schola fuit, meis literis voluit tibi commendari, cum famâ apud nos innotuerit, præceptorem vestræ scholæ nuper obiisse, in ejusque locum bene secum ille actum putaret, si bonorum hominum favore et promotione ad juventutem urbis illius instituendam posset surrogari. Hic te igitur majorem in modum oro atque obsecro, ut (quod modo fieri commode posse censeas) in hoc ipsius instituto Franciscum non solum consilio sed et patrocinio, ac qua maxime in hoc negotio polles autoritate, ita juves, ita promotum cupias et velis, ut intelligat, hanc meam intercessionem aliquid apud te ponderis habuisse. Quod quidem si feceris, me tibi, satis alias devinctum, reddideris ad quævis præstanda vicissim humanitatis et benevolentiae officia multo in posterum devinctiorem. Vale feliciter cum uxore et liberis a me meaque plurimum et officiose salutatus. Soræ 5 Februarii 1610.

T.

Johannes Stephanus.

h,

Ad Dn. D. Petrum Winstrupium, socerum meum.

S. Venerande Dn. Pater. Heri, qui fuit feria III. Pasch., sub meridiem obiit Dn. Petrus, hujus loci pastor, cum multo jam tempore prius valetudinarius esset, et ante tres

circiter septimanas decumbere coepisset morbo, ut eventus docuit, incurabili et lethali. Hic si tuo Dn. Petro in hoc docendi munere ad tempus prospectum esse posse existimes, ut interim sese et exerceat magis, et subsidii nonnihil colligat ad rem familiarem instituendam in posterum ipsi profuturum, præteris ipsum cum tua aut, quod satius erit, universitatis commendatione ad nos primo quoque tempore amandare. Faxo ego, ut vel tua causa ipsi bene fiat. Sin secus videbitur, est apud nos Franciscus, scholæ jam annos aliquot hypodidascalus, qui hanc functionem sollicite ambit, et scio alias futuros competitores complures, quibus tamen omnibus surdas præbebo aures, donec certi aliquid a te de hac re habuero. Bene et feliciter vale salutatus cum uxore a me et mea peramanter et officiose. Soræ d. 11 Aprilis 1610.

i

Ad Dn. Episcopum Doct. P. Vinstrupium, socerum meum.

S. Venerande Dn. Pater. Scripsi ad te ante aliquod tempus de obitu Dn. Petri, pastoris nostri, injecta simul mentione de Francisco hypodidascalo, qui munus deinceps in hac ecclesia docendi sollicite ambiret. Rem hactenus distuli cum aliis de causis tum etiam ideo, ut Franciscum interea temporis præter alios aliquoties audiremus concionantem. Quod factum ab ipso est mediocri cum laude et gratia. Quia vero spes est, Deum opt. max. sua apud ipsum dona quotidie magis atque magis aucturum, et aliàs æquum mihi visum fuit, eos, qui in schola nostra aliquamdiu laborarunt, præ cæteris, si modo digni atque idonei reperirentur, data occasione, promoveri, tum secutus etiam tuum consilium, eundem Franciscum in locum defuncti in nomine Christi vocavi. Quem idcirco nunc ad vos ablegandum duxi, ut prima quaque occasione sacris solenniter per te initiatus, cumprimis ad nos redire queat, et ministerium suum, Deo bene fortunante, auspiciari.

Porro autem consilium tuum exquirere necesse habeo, qua ratione censeas commodissime juvari posse pastorem

utrumque Slaglildensem, patrem et filium, quibus triste et miserandum accidit die Jovis proxime elapso infortunium, curia ipsorum pastoralis cum omni fere suppellectili domestica infelici incendio plane consumpta. Sane deploranda est conditio miseri senis, qui infirmus in lecto decumbens ipse correptus igne periisset, nisi filius junior sublatum humeris nudum exportasset. Nec minus etiam afflicta est filii pastoris fortuna, qui, cum alias in magno sit ære alieno, cogatur deinceps magno sumptu sibi ædes et domicilia de novo quasi a fundamentis excitare. Sed quid subsidii, auctoritatis tuæ interventu, contribuere velint pastores, omnino id indigentibus hisce et ad magnam miseriam redactis, magno erit adjumento, et gratis, uti spero, conferetur. Ex redivitibus ecclesiarum hujus præfecturæ faxo ego, ut nonnihil pro ipsis colligatur. Sed filius pastor te coram convenire statuit, mox peractis feriis. Deus nostri misereatur et clementer nos tueatur, atque ab omni infortunio conservet.

Flores liliorum convallium, quot haberi potuerunt, uxori tuæ mittit mea, in re quavis suam ut et ego meam opellam promptissimam vobis deferentes (etc.). Soræ die 27 Maji, ipso die Pentecostes Christianæ Anno 1610.

H. T. A.

Joh. Stephanus.

NB. De intercessione apud Magnificum Dominum Cancellarium nomine Dn. Georgii Laurentii (i Slaglille).

j.

Ad Episcopum D. Pet. Winstrupium, socerum meum.

S. Reverende Dn. Pater. Quod mandatum Magnus Dn. Cancellarius mihi Hafniæ dedit de causa Domini Johannis in Gyrstinge in jus vocanda et secundum leges accurate examinanda et disceptanda, in ejus mandati executionem quanta maxima potui cura et diligentia hactenus incubui. Quæ igitur hic acta sunt, eorum omnium tibi nunc mitto literis consignata documenta. Ex quibus perlectis intelliges, et quousque progressum sit, et quid de-

nique restet adhuc faciundum, ut negotium totum ad exitum tandem perducatur. Nimirum ad tuam nunc cognitionem controversia est devoluta et tuo iudicio permissa. Hoc igitur est quod desideramus, ut per tuam citationem ad vos reus evocetur, cum quo simul coram te in iudicio comparere ego necesse omnino habeo, ut quod coepi, licet invitus, eousque persequar, donec me ex hac ingratisissima molestia aliquo modo possim eximere et expedire. Nam ipsum Dn. Johannem in custodia interim detineo, non carceri quidem mancipatum, sed ita tamen arcte conclusum et circumseptum noctu maxime, ut elabi nullo modo posse existimem. Citationis, quam meo nomine postulo, tempus exprimi et constitui potest ad diem 28. vel 29. mensis hujus Novembris; oportet enim moram tantillam temporis interponi, saltem ut et redire famulus meus possit, et ego me, quod intra quadriduum ex hoc die vix fiet, postea itinere cum reo confecto vobis illic sistere et præsentare, ad quod alterum quadriduum nobis ad minimum est omnino permittendum, nec diutius rem differri aut tempus extrahi vellem. Sacrorum administrationi in paroeciis Gyrstinge et Flinterup ut nihil interim desit aut obsit, quoquo modo providebo. Plura coram (etc.) Sorø die 20 IXbris 1610.

T. H. A.

Joh. Stephanus.

32.

1612. Kaldsbreve og Kollats for Hr. Frands Rikardsen, Præst i Sorø, hvorved han beskikkes til Sognepræst i Skamstrup og Torbenfeld.

a.

Wy effterscreffne Thyge Mouridzen Sogneprest thill Kundby Sogen, Olluf Jensen i Skamstrup Kirkewerge, Hans Handzen ibidem de fattiges forsuar, Oluff Mogensen i Siuffuendekiøb, Oluff Tickesen i Skiellendstuedt, Niells Mortensen ibidem, Lauridz Ibsen i Benneboe och Jens Handzen wdi Sørningge, gjøre for alle witterliggt med

dette wortt obne breff, att efftersom Gud allermect^e nu haffuer wed den thiimmelig død heden kalledtt worres Siellesørger, hederlige Mandtt salig Her Morten Andersen, forðum Sogneprest thill Skamstrup sogen, och wy behøffuer en anden Dannemandtt, som oss kandtt forrestaae wdj Gudtz ordtt och Sacramenternis Vddelellse, haffuer wy effter wor allernaadigste herre Kong: Mayttz: ordinantzis Liudellsse, nest en gudelige bøn och paakaldellsse, oss indbyrdes raadslagedtt paa menige Allmues wegne her wdj for^{ne} Skamstrup Sogenn, wdualdtt och kaldett, desligeste och nu medtt dette wortt Breff wduelger och kalder thill wor rette Sogneprest och Siellesørger hederlige och vellerdtt-mandtt Her Frandz Richardesen, med saadan wilckor och forordt, att handtt skall oss paa sitt Embedz wegne beuiisse ald thilborlig thienneste wdj kircken och wden forre, som en rett Sogneprest och Siellesørger sin Allmue pligtig ehr, och Kong: Mayttz: ordinantz derom formelder. Her imod loffue wy och thillsiger hannem, for saadan sin thien-neste och Wmage, aldt den seduonlige løn och Rente, som herthildags aff for^{ne} Skamstrup Sogenn giffuedtt ehr, och allthiiddt att styrcke och hielpe hannem thill dett beste, som wy wor rette Siellesørger plictige ehre. Att saa er i sandhedtt, som forskreff^{tt} staar, trycker wy vorres Zignetters neden paa dette wortt obne breff. Giffued wdj Skamstrup Kircke Sanct. Michaelis dagh Anno 1612.

b.

Dorithe Gøye thill Thorbenfeldt kiendiss medt dethe mitt obne Breff, att efftersom min Sogneprest hederlige høglerde Mandtt Her Morthenn Anderssenn, Sogneprest j Skamstrup och Thorbenfeldt, Prouist j Thudsseherridtt, er med dødenn affgangenn, och ieg behøffuer enn andenn Siellesørgere thill Thorbenfeldtt och Skamstrup Sogner: Saa haffuer jeg medtt Prostenns och meininge Almuiss willie och Samtycke wduellitt och kallitt denne Perssonn, hederlig erlig och wellerde Mandtt Her Frandtz Recardittzønn,

medt saadann forordt och wilquor, att handtt skall mig och Meinighedenn, paa sitt embediss wegne, beuisse aldt thilbørlige thieniste, udj Kirckenn och wdenforre, som enn rett Siellesørgere och Prest sinn Almue pligtige ehr, och Kongl. Maytt. Ordinantz der omb formeller. Her emodtt thilsiger jeg hannom, for saadann sinn thienniste och Wmage, aldt thendtt seduonlige Redtzle och Renthe, som her thill dags aff for^{ne} Thorbenfeldtt Sogenn giffuenn er, och althidtt att hielpe hannom thill Rethe, som jeg min rette Siellesørgere pligtige er. Att saa udj Sandhedtt ehr, som forskreffuit staar, trycker jeg mitt signetthe her nedenn for detthe mitt kaldzbreff. Datum Thorbenfeldtt thendtt 1 October Anno 1612.

c.

Peder Jensen Winstrup, Doctor oc Superintendent offuer Siellandtz Stigt, kiendis oc gjør for alle vitterligt mett dette mitt obne Breff, att effterdi Gud allsommectigste ved denne thimelige dødt haffuer heden kalledt hederlig oc vellerdt Mand, Her Morthen Andersen, fordum Sogneprest till Skamstrup oc Torbenfeld, saa det nu fornøden er, en anden lerdt och schickelige Mand vdi hans stedt igen att forordne till samme Sogner. Oc effteratt menige Sognemend der samme stedtz haffuer mett herridtz Proustens Raad oc erlig oc welbyrdig Jomfru Dorethe Gøyes, som haffuer jus patronatus thil for^{ne} Thorngensfeld, beuilning oc samtycke, vdualt oc kalledt denne Breffuisere, hederlig oc wellerdt Mand Her Frandtz Recardissen, fordum Prædicant paa Soere, nu her effter att vere oc bliffue deris rette Siellesørgere oc pastor i den affdødis stedt, effter dett be-seglede kaldtz Breffs Liudelsse, de hannem der paa giffuett oc meddielt haffuer. Tha effterdi jeg hannem tilforne paa mitt Embedtz vegne, vdi den hellige schriff oc boglige konster examinerit oc offuer hørt haffuer, oc hand da saa vell som nu er befunden duellig oc schickelig thet hellige Prædicke Embede aff Gudtz Naade att kunde fore-

staa, er hand der thil aff mig bleffuett ordinerit oc prest-uiedt, huorfor jeg oc vdi ligemaade beuilger, oc nu mett dette mitt obne Breff confirmerer oc samtycker forskreffne Her Frandtz Recardissen en ret Sogneprest oc Gudtz ordtz thienneren att vere till for^{ne} Sogner, att hand effter denne dag der schall prædicke oc lere Gudtz ord reent oc rett, vddeelle de hellige oc høiguerdige Sacramenter effter Christi egne indschickelse, handle oc schicke sig thilbørligen vdi leffnit oc omgengelsse, oc i alle maade forestaa samme sitt kald i kircken oc vden effter Kong: Maytt: Ordinantz, som dett sig bør en rett Sogneprest oc Gudtz ordtz Thienneren. Bedendis derfore meenige Sognemend i forsch^{ne} Sogner, att de hannem for deris rette Sogneprest anammer oc bekiender, giffuendis oc giørendis hannem huis ære, renthe oc rettighed de hannom som deris rette Siellesørgere plictige ere. Hand loffuer oc tillsiger, sig samme sitt kald mett all flid oc troschab att ville forestaa, som dett sig eigner oc bør en rettsindig Gudtz ordtz thienneren, som hand vill antsuare for Gud oc vere bekiendt for Øffrighed, huilcket jeg oc paa hans vegne loffuer oc tillsiger den christen Almue der sammestedtz, effter den Eed oc forplictelsse hand mig giort haffuer. Actum Kiøbenhaffn den 30 Novembris Anno 1612.

Vnder mitt zignett

oc egen haandt

Peder Winstrup S. S.

Originalerne i Danske Selsk. Saml. i Geh.-Arkivet.

(Fortsættes.)

Præstevalget i den danske Kirke,

oplyst ved Aktstykker.

Af Holger Fr. Rørdam.

Idet jeg herved meddeler Slutningen af den i forrige Hefte paabegyndte Samling af Aktstykker til Præstekaldelsens Historie, skal jeg kun bemærke, at de meddelte Stykker, som ere af forskjellig Art, staa her, om jeg saa maa sige, eksempelvis, da det ikke vilde være vanskeligt i Regjeringens Arkiver og andensteds at finde flere lignende Stykker. Blandt de her meddelte Aktstykker henledes Opmærksomheden især paa dem, der vedrøre Tiden nærmest efter Enevældens Indførelse, da Menighedernes Indflydelse paa Præstevalget lidt efter lidt formindskedes, indtil den ganske ophørte.

33.

1578. 31te Marts. Da Beboerne i Andst og Gjesten Sogne i Ribe Stift ikke kunde enes om at vælge en Præst, beskikker Lensmanden og Bispen med Kongens Stadfæstelse Hr. Jon Jensen (Kolding) til det ledige Embede ¹⁾.

Hr. Jon Jensen fick Confirmatz breff att schulle were sogneprest till Anst och Giesten sogner, vt sequitur.

Wij Frederich etc. Giøre alle witterligt, att effther som wij ere kommen vdi forfaringe om thend store wenighed,

¹⁾ Dette Stykke optages her nærmest som et hidtil ubekjendt Supplement til Jon Jensen Koldings Levnedsbetænelser i det foregaaende.

som haffuer weritt emellom sognemendene vdi Anst och Giesten sogner, saa the sielff indbyrdis icke haffue kund forenis om huem the wille haffue till sogneprest, mett mehre wschickelighedt, som sig ther hoes haffuer tildragitt; och efftherthi wii saadanne wenighed och wtlbørlige handell och misbrug for ingen deell wille eller kunde liide och tilstede, haffue wij for slig aarsage befalitt oss elsk^e Erich Løcke wor mand thienner och embitzmand paa wortt slott Riberhus att schulle mett Superintendenten tilschicke och indsette en duelig och ler person till sogneprest vdi for^{ne} sogner; och the nu effther samme wor befalinge haffue tilforordinerit och indsatt hederlig och wellacht mand Her Jon Jensen, som en thiid lang haffuer werit scholemester vdi Kolding ¹⁾, att hand schulle were sogneprest til for^{ne} thuende sogner, och ther paa giffuit hannom collatz, tha haffue wij af wor synderlig gunst och naade confirmerit och samptycktt, och nu mett thette wortt obne breff confirmere och samptycke for^{ne} Her Jon Jensen att schulle were och bliffue sogneprest till for^{ne} Anst og Giesten Sogner, och ingen anden; thi bede wij och strengeligen biude menige sognemend vdi for^{ne} Anst och Giesten sogner, attj rether etther effther for^{ne} Her Jon Jensen at anamme och hannom och ingen anden att keende och holde for etthers sogneprest och sielesørgere, giffuendes och fornøigendes hannom aarligen till tilbørlige thiide etthers thiende och anden renthe och rettighed inthett vnderthagitt, effther som i pleye och plichtige ere etthers sogneprest att giffue, och i alle maade etther emod hannom schicker och foreholder, som thet sig bør; hand skall egien giøre etther slig thieniste bode inden kiercken och wden, och i alle maade sig

¹⁾ Heraf synes at fremgaa, at Jon Jensen var Skolemester, da han kaldtes til Sognepræst i Andst, hvilket ogsaa stemmer med Hege- lunds Bemærkning i hans Kalender (se foran S. 382 Note 2); men da han kaldes Hr., hvilket var Præstetitelen, har han mulig sam- tidig været Kapellan i Kolding. En Forening af Kapellan- og Skole- mesterbestillingen var ikke usædvanlig i de mindre Byer.

schicke och foreholde, effther som en sognepræst och rett sielesørgere plichtig er, att ingen mett billighet skulle haffue sig offuer hannom att beclage. Her effther sig huer will wiide att rette; saa framt seg nogen her emod mottuilligen beuiser, the tha icke wille straffis ther fore, som wliudige och the wore breffue och befalinge icke achte wille. Actum Frederichsborg thend xxxi Martii aar mdlxxviii.

Jydske Register Nr. 2, Fol. 10—11.

34.

1619. 11te November. Kongebrev til S. Peders Sogn i Slagelse, om at man ved Kaldelse af en Præst ikke maatte lade Præsteenens Forsørgelse være det afgjørende.

Befaling til Sognemænd i Slagelse til S. Peders Kirke at udvælge en Præst.

C. 4. Hilse eder menige vore Undersaatter, Borgere udi vor Kjøbsted Slagelse, saa og menige Bønder og Almue, som holder S. Peders Kirke udi for^{ne} vor Kjøbsted Slagelse for eders rette Sognekirke og den med Rette søger, evindeligen med Gud og vor Naade. Vider, at os underdanigst forberettes, hvorledes tvende Personer for eder skal have prædiket og ladet sig høre, nu efterat eders Sjælesørg, Hr. Povel¹⁾, ved Døden er afgang, og I af den Aarsag skal besvære eder nogen af dennem at ville give Kald, at den afdøde Præstes Hustru ikke kan eller vil tages til Ægte. Da efterdi saadant er udtrykkelig imod Ordinansen, bede vi eder og ville, at I enten en af for^{ne} Personer til eders Sognepræst med det første udvælger, eller og en anden, som I bedst duelig og dygtig dertil befinder, saa Kaldet ikke længer bliver ledigt bestaaendes; ej foreslagendes nogen Sædvane, Middel og Vilkaar, enten med den afdødes Hustru til Ægte at tage eller andre ulovlige Conditioner, som imod Ordinansen, Gudfrygtighed selv og al Billighed ere og stride; saa fremt I ikke derfor ville tiltales og straffes,

¹⁾ Hr. Povel Theophilisen, se foran S. 150.

som vedbør; og eder ellers udi alle Maader med samme Kald efter Ordinansen forholder. Ladendes det ingenlunde etc. Frederiksborg 11 Novembris 1619.

Sjælandske Registre Nr. 16, Fol. 447—8.

35.

1619. 20de November. Kongebrev til Sten Brahe om at lade den udvalgte Præst i Tersløse i Sjælands Stift fungere, indtil Spørgsmaalet om Kaldsretten var afgjort ad Rettens Vej.

Sten Brahe fik Brev Præsten til Tersløse anrørendes.

Christianus Qvartus. V. s. G. t. Vider, at eftersom os underdanigst forberettes, hvorledes I skulle ville forhindre den Præstemand, som af Provsten og 7 Kaldsmænd er kaldet til Tersløse Sogn, udi den afdøde Præsts Sted sammesteds, og af vores Befalingsmand paa Holbæks Slot er paa samme Kald Kollats givet, af den Aarsag, at I, som haver en Sædegaard der udi Sognet, formener eder udi samme Kald at være forbigaaet og det derfor at være ulovligt. Da efterdi forskrevne Sogn ikke kan være uden Sognepræst, bede vi eder og ville, at I forskrevne Præstemand, som did allerede er forordnet, Sognepræstens der sammesteds Bestilling lader betjene, indtil I ved Retten for sine tilberlige Dommere Sagen haver ved lovlig Dom og Sentens udført, saa det hannem bliver overbevist, at han ulovlig er der indkommen. Dermed etc. Hafniæ den 20 Novembris 1619.

Sjælandske Tegnelser XXI, 460.

36.

1620. 23de Marts. Kongen kalder Jakob Christoffersen Meisner til Præst i Hyllested og Venslev i Sjælands Stift paa Grund af den Strid, der var om Præstevalget.

Ebbe Munch og D. Hans Reisener fik Missive Jacob Christoffersen anrørendes.

Vor Gunst tilforn. Vider, at Vi naadigst ville have nærværendes Person, Jacob Christoffersen Meisner, tilforordnet at skulle være Sognepræst udi de Kald paa Antvor-

skov Len, som Hovedsognet og Annexet (udi hvilket Trolholm Hovedgaard skal være beliggendes) omtrættes og ikke kan stemmes om en Sognepræst at kalde, anseendes samme Sogne ikke længer uden Sognepræst kan være ledige. Thi bede vi eder og ville, at I forskrevne Person dertil forordner; dog at ellers udi andre Maader altingest dermed forholdes efter Ordinansen. Dermed etc. Frederiksborg den 23 Martii 1620.

Sjælandske Tegnelse XXI, 509.

37.

1620. 18de April. Kongebrev til Biskoppen i Ribe om at undersøge, hvorvidt Kjeld Nielsen var skikket til at være sin Faders Kapellan og Efterfølger i Uldborg og Raasted ¹⁾).

Mester Iffuer Iffuersøn fik Brev en Person at overhøre.

C. 4tus. Vor Gunst tilforn. Vider, at nærværende Kjeld Nielsen underdanigst haver været begjærendes, at maatte tilstedes at være sin Faders Kapellan og siden efter hans Død, om han hannem overlevendes vorder, Sognepræst udi Uldborg og Raasted Sogne udi eders Stift: da bede vi eder og ville, at I forskrevne Person examinerer og om hans Levned og Lærdom selv flitteligen forfarer, siden eder med det førderligste udi vores Kancelli eder imod os erklærer, om han befindes saa dygtig og duelig, at han til

¹⁾ Ved den ovenfor S. 43 meddelte strænge Befaling, om at Præster ikke maatte tage deres Sønner eller Svigersønner til Kapellaner, var der grebet dybt ind i hvad der dengang var almindelig Skik og Brug. Nærværende Brev er et Bevis for, at en Præstesøn i den nærmest følgende Tid maatte have kongelig Bevilling for at blive sin Faders Medtjener. noget, hvorpaa man ogsaa har andre Exempler. Men der var vel ogsaa dem, der søgte andre Udveje for at komme i Fædrenes Kald, som man ser af følgende Notits i Acta Consistorii d. 10 Jan. 1621:

•Bleff undt, at velb. Knud Rothstenn maa bekomme Universitets Steffning offuer en Student Lauritz Christensen født i Thorslund Præstegaard i Jutland, eftersom samme Student skall haffue buditt Knud Rothstenn tho par Øxen, at hannem maatte undes hans afdøde Faders Sogner oc Kald•.

samme Kald bør og kan admitteres og tilstedes. Dermed etc. Hafnæ 19 Aprilis Anno 1620.

Jyske Tegnelse VII, 32.

38.

1625. 18de September. Kongebrey, om at Lensmændene i tre sjællandske Len skulde være Skolemesteren i Kallundborg behjælpelige, til at han kunde blive Præst.

Mester Anders Hansen, Skolemester i Kallundborg, fik følgende Bevilling.

C. 5tus. G. a. v., at vi af vor sønderlig Gunst og Naade naadigst have undt, bevilget og tilladt, og nu med dette vort aabne Brev unde, bevilge og tillade, at nærværende os elskelige Mr Anders Hansen, Skolemester i Kallundborg, som sig i vores egen Nærværelse haver ladet høre og prædiket, maa bevilges, naar noget Kald bliver ledigt i Kallundborg, Antvorskov og Holbæks Lene, for nogen anden at lade sig høre, saa og samme Kald at bekomme, om han ellers efter Ordinansen dertil kan blive lovlig kaldet. Thi bede vi og begjære af Hans Majestæts forskrevne Lensmænd, at de hannem herudi efter dette vores Brevs Indhold ere beforderlige, saavidt billigt efter Ordinansen ske kan. Givet paa Antvorskov Slot den 18 Septembris 1625.

Sjællandske Registre Nr. 18, Fol. 66.

39.

1645. Tre Aktstykker angaaende et Præstevalg i Ormslev og Kolt i Aarhus Stift.

a.

Allernaadigste Herre og Konning, eftersom Ed. Kgl. Majestæt mig (eders forrige underdanigste og ringeste Tjener i Ed. Kgl. Maj^s Kapel paa 13 Aars Tid) haver bevilget og meddelt Ed. Kgl. Maj^s Brev paa det første Kald, som vacerer her i Danmark, naar jeg ellers lovlig efter Ordinansen kan blive voceret og kaldet: saa haver jeg nu i Herrens Navn selv femte ladet mig høre til Vormslev og

Koldt Sogne, og er jeg af 2 Kaldsmænd med mange af Sognefolkernes Samtykke kaldet. Men Borgmester Christen Carlsøns Søn er kaldet af 7 Kaldsmænd. Efterdi samme Vocatio med Borgmesters Søn i Aars er sket imod Ordinansen (thi 1. er der 2 Gange nævnet Kaldsmænd i Annexsognet Koldt; 2. er blandt Kaldsmændene baade Ridefogden og Skovfogden; 3. er Kirkeværgerne i Koldt Sogn fra Kald udelukte; 4. er Borgmesters Søn, som er kaldet, i Svogerskab baade med Bispen, Provsten og en Del af Kaldsmændene, som sandfærdeligen skal bevises og ved Proces udføres): da beder jeg paa det ydmygeligste, at Ed. Kgl. Maj. vilde for Guds Skyld meddele mig fattige Person Ed. Kgl. Maj' Commendats til hæderlig og højlærd Mand, Doct. Jacob Matthisøn, Superintendent i Aars, at han ikke lægger mig denne Proces til Onde eller hader mig derfor; desligeste til Borgmester Christen Carlsøn i Aars; thi jeg kan ikke faa et Menneske i Aars til enten at give Varsel eller at stævne paa mine Vegne, fordi de frygte dennem for Borgmester og hans store Svogerskab. Endog for det sidste beder jeg ganske ydmygeligen, at dersom Sagen gaar mig med, Ed. Kgl. Maj. vilde naadigst bevilge mig samme Kald, tagendes Løn af den almægtige Gud, som er alle Velgjerningers Belønner, besønderlig de Velgjerninger, som bevises faderløse og moderløse Børn, saa og hjælpeløse, blandt hvis Tal jeg og er, thi jeg haver ingen paa min Side uden Gud og dennem, han vil mig opvække. Den samme trofaste Gud beder jeg ganske hjærteligen, at han vil bevare Ed. Kgl. Maj. med langvarende Karskhed, Fredelighed og Regimentes Lyksalighed. Bedendes herhos paa det ydmygste, at denne min Dristighed, dog store Nødvendighed, maatte udi en god Mening optages, og mig et naadigt Svar meddeles.

Ed. Kgl. Maj' underdanigste Tjener
Dines Sørensen Kjøbenhavn.

Udenpaa Ansøgningen findes følgende Paategning af den kgl. Oversekretær:

Hans Majestæt vil naadigst Supplicanten til Lov og Ret haver henvist, om han dermed formener sig at kunne svække det Kaldsbrev, som udgivet er; saa og at Bispen med forderligste sig herpaa underdanigst skal erklære. Kancelliet for Kjøbenhavns Slot den 19 Septembr. A° 1645.

Otthe Kragh, m. p.

b.

Strengte velbyrdige Her Kansler, min meget gunstige Patron! Jeg haver bekommet Befaling af Kancelliet mig at erklære paa hoslagte Supplication, hvilket jeg og underdanigst haver efterkommet. At det ikke før er sket, er Aarsag at Supplicanten ikke vilde frem med sin Supplication, havde ej heller maaske angivet sig for mig, havde jeg ikke af andres Relation hans Angivende fornummet og derover Supplicationen af hannem havde ladet fordre. Jeg gaar de andre hans Beskyldninger forbi, og haver aleneste svaret til hvis Poster han sig over mig haver at besvære. Om de andre Stykker skal Processen hans Gemyt udvise. Thi at han angiver: 1. at der blev to Gange nævnet Kaldsmænd i Annexsognet, skete derfor, at nogle af de første vare fordelte og lovforvundne. 2. Hvad Ridefogden anlanger, da bor han i Sognet, og skal befindes, uden Tvivl, at han ikke videre end en Kaldsmand sig dermed haver befattet, hvortil han af menige Sognemænd var udnævnt. 3. Om Kirkeværgerne staar intet i Ordinansen, at de fremfor andre skal kalde, men 7 af de ældste og agteste. Hvad sig belanger, at han beklager sig ikke at kunne fåa nogle her udi Byen, som ville give Varsel for hannem, skal hannem godt gøres, naar han beviser og nævner, hvo han derom haver anmodet. Thi hans Tanke var aldrig at drive denne Sag med Lov og Ret, men hans Mening var, at naar han først havde gjort Forbud paa Kaldet, vilde han siden til Hove med sine Angivelser obtinere, hvad han vilde. Hvilket hannem dog haver fejlet. Og kan jeg ikke skrive, hvor ilde han og andre misbruger saadanne Hs.

Kgl. Maj^a af Naade meddelte Breve paa Kald. Var at ønske, det maatte eftertænkes. Endelig er jeg, gode Her Kansler, underdanigst begjærendes, at efterdi Dines Sørensen mig haver beskyldet og angivet, jeg og maaske bliver forarsaget at have med hannem at gjøre for saadanne Angivelser, saa jeg ikke synes uden Mistanke i Sagen at kunne dømme, at derfor maatte forordnes af Hs. Kgl. Maj., hvorledes med denne Sag at forhøre og kjende skal holdes. Jeg venter paa dette saavel som paa det forrige, jeg haver skrevet til Her Hansler om, hans gode Betænkende med det første. Gud bevare H. Kansler og hannem velsigne, sin Kirke hos os og dette Rige til Gavn og Gode. Aarhus 14 Novembris 1645.

E. V. tjenstvillige

Jacob Matthisen.

Udskrift: Ærlig og velbyrdig Mand og strenge Ridder, Her Christian Thomesen til Stovgaard, Kgl. Maj^a Kansler, Danmarks Riges Raad og Befalingsmand over S. Knuds Kloster udi Odense, min meget gunstige Patron, tjenstvilligen.

c.

Eftersom Dines Sørensen haver angivet for Hans Kgl. Majestæt, hvorledes han haver ladet sig høre til Vormslev og Kolte Sogn, og dog ikke samme Kald haver kunnet bekomme, formedelst en anden dertil er bleven kaldet, beskylder og samme Kald for ulovligt og imod Ordinansen at være sket: da efterdi Hs. Kgl. Maj. haver Supplicanten henvist til Lov og Ret, om han samme Kald kan svække; vil Tiden give, naar han Processen begynder og den udfører, hvor sandfærdig hans Angivende haver været. Men eftersom han udi samme sin Angivelse haver indført saadanne Stykker, som mig i mit Embede for Hs. Kgl. Maj. kan gjøre suspect, mig og af Kancelliet befales mig derpaa at erklære, er min underdanigste Erklæring denne. Saa tidlig Vormslev Kald blev ledigt, er der sket Bøn af

Prædikestolen, og strax derefter haver fem Personer ladet sig høre, iblandt hvilke forskrevne Dines var den første, og det fordi han havde Hs. Kgl. Maj^s aabne Brev paa Kald, dermed Hs. Kgl. Maj^s Vilje tilbørlig Respect at bevise, og der han med de andre havde ladet sig høre, er Kald ganget inden 6 Uger, saa alting dermed er efter Ordinansen tilgaaet. Der nu Personen, som blev kaldet, kom til mig med sit Kaldsbrev besejlet af 7 Kaldsmænd og Provsten, haver forskrevne Dines Sørensen strax gjort Forbud paa samme Kald og derimod protesteret, sigendes sig med Lov og Ret samme Kald at ville svække. Og der jeg fik hans skriftlige Beskyldninger, haver jeg strax ladet Kaldsmændene og Provsten det forstaa og opholdt med den Person, som var kaldet, at examinere og ordinere, indtil Sagens Uddrag. Der jeg nu forment, for^{ne} Dines Sørensen skulde Sagen begynde, er han hemmelig rejst over til Kjøbenhavn, formenendes med sin løse Angivelse at erlange, hvis han med Lov og Ret mistrøstede sig at kunne erholde. Havde jeg negtet hannem paa mit Embedes Vegne Ophold med Kaldet, da havde han haft Aarsag at søge Hs. Kgl. Maj. og sig besvære, at hannem ikke maatte vederfares hvad ret og tilbørligt var. Men at han angiver mig at være noget i Svogerskab med den Person, som er kaldet, og dermed haver søgt at føre mig i Mistaske hos min Herre og Konge, saa protesterer jeg for Guds Ansigt, at jeg aldrig vidste af den Person at sige, som blev kaldet, førend han var kaldet, ej heller havde nogen talt med mig om hannem, at jeg hannem enten i en eller anden Maade skulde være behjælpelig. Thi jeg takker Gud og Hans Maj., som det saaledes haver forordnet med saa god Betænkende, at Superintendenterne skal sig intet med noget Kald befatte. Det er ondt, men det vilde ellers blive værre¹⁾. Forhaaber derfor underdanigst, Hs. Kgl. Maj. lader ikke saadanne falske og ugrundede Beskyldninger

¹⁾ En daarlig anbefaling for Præstevalget!

blive ustraffet. Gud opholde Hs. Kgl. Maj. længe og vel til Liv og Siæl: Amen.

Jacob Matthisen m. propria.

Originalerne i Kgl. Bibl., Breve til Adels Hist. Fasc. 20.

40.

1650. 28de November. Kongebrev til Rigets Bisper om Afskaffelse af Misbrug ved Præstevalg og ved Students Prædikeøvelser.

Vi Frederik den tredie med Guds Naade osv. Efter-
som vi komme udi Forfaring, at med Præstekald her udi
eders Stift undertiden nogen Misbrug begaaes, i det naar
nogen kaldes skal, da lader sig ofte to Personer paa een
Dag høre, og undertiden paa en Onsdag, hvor da den
meste Del af Menigheden ikke er tilstede; da bede vi eder
og naadigst ville, at i alle Provsterne tilholder, at de i
saadan Tilfald herefter forbyder og haver Indseende med,
at ikke mere end een Person paa een Dag, ej heller paa
andre Tider end om Søndagen, som Ordinansen indehol-
der, sig lader høre, og saa fremt nogen, efter Forbud sket
er, sig her imod forser, da skulle Provsterne forbydes
samme Persons Kaldsbrev, om end skönt han af Menig-
heden kunde blive kaldet, at underskrive. Dernæst, efter-
som vi erfare, at en Del unge Personer, som enten for
Øvelses Skyld eller og i andre Maader sig med Prædiken
lade høre paa somme Steder, udi fremmed Habit og
Klædedragt paa Prædikestolen optræder, hvor af Menighe-
den sig ofte kunde forarge, da ville vi naadigst, at I gjøre
denne Anordning, at hvo herefter begjærer at prædike, kan
da imidlertid i præstelig Habit iføres. Dermed sker vor
Vilje. Befalendes eder Gud. Skrevet paa vor Slot Kjø-
benhavn den 28 Septembris 1650.

Afskrift i Kallske Saml. 473. 4. Jfr. Pontopp. Ann. IV, 406.

41.

Synodalia Roskild. Dionysiana 1650. 10 Oct.

Innotuit in aula inveniri inter Dn. Præpositos, qui, ubi
vacat officium sacrum, Præsides Regios consultant, quin

et schedas petant, qui et quo ordine audiendi sint competitores, quod quia adversa fronte pugnet cum constitutione Regia, quæ et Regios Præsides et Episcopos ab hoc actu excludit, placuit summo Magistratui moneri Dn. Præpositos, ut, memores officii et juramenti, ductum servant et sequantur in vocandis ad pastorum personis, quem regia constitutio præscripsit, nec ab hac discedant, nisi culpam ipsi velint præstare.

Cum inventi sint nupere inter pastores, qui scripturi literas vocationis personarum, sacris antea initiatarum, abeant a formula illa prisca, non tantum in hac dioecesi, sed etiam per totum Daniæ regnum in hunc usque diem sine ulla variatione observata, atque hac sua innovatione discedant ab ordinatione ecclesiastica et a Recessu Christiani 4, rogantur et monentur Dn. Præpositi, ne quicquam hic mutant, sed priscum morem, ordinationem ecclesiasticam et Christiani 4 Recessum presse sequantur.

42.

1653. 1ste April. Vidnesbyrd angaaende tumultuariske Optrin ved et Præstevalg i Nørre-Alslev Kirke paa Falster.

Lauritz Pederssen, Sognepræst i Nykiøbing och Proest i Synderherrit i Falster, kiendis och gjør vitterligt, att Mandagen den 1 Aprilis 1653 møtte for mig sampt mine Bidsiddere i rættten H. H. och V. V. Her Hans Theophili Sogneprest i Horbeløff, H. Frantz Nielsen, Sogneprest i Gundsleff, och Jens Pedersen Castrup, Sogndegn i Nørre-Alsleff, aff Proesten i Nørreherridt H. och V. Her Ole Theugersen louligen steffnit i rætte, anlangende deris sandhed at vidne, hurledis Kield Jensen Studiosus sig anstillede i Nørre-Alsleff Kirche etc. dominica 14 a Trinit. sidst forleden, effter steffnings indhold dat. Nykiøbing den 15 Martii 1653.

I. Da vandt Her Hans Theophilisen Sadolinus med Eed och oprachte Fingre, som effterfølger. Att Dominica 13 a Trinit. vaar Her Hans Theoph. Sadolinus i Alsleff Kirche

at høre aff Proesten H. Ole Theugersen paa Hans Staffenssens Vegne, eftersom Sognefolchet haffde begieret, at Hans Staffensen skulde lade sig høre, Lensmanden och Proesten haffde bevilget, at hand skulde være secundus efter Anders Oelsen, som prædichede den Dag, med hendes Førstl. Naadis Princessens forskriffuelse præsenteret; om for^{re} Hans Staffensen skulde da slaae sin lid dertil, at hand motte nu prædicke nestfølgende Søndag. Huilchet der Proesten bejaede, da kom Kield Jensen och begierede aff Proesten, at hand maatte ochsaa lade sig høre, efterdi Kongl. Forordning tilholder, at fleere maa hørís; da svarede Proesten, hand motte komme den dag ottende dag, da skulde hand faa svar derpaa. Dersom Menigheden icke fích i sinde at kalde enten Anders Oelsen, som nu da var hørt, eller Hans Staffensen, som vaar secundus, saa kunde hand vel der-
 efter faa platz at prædicke. Och dette sagde Proesten til H. Hans Theophili; om Kield hørde det eller icke, veed H. Hans icke. — Dernest Dominica 14 der H. Hans Theophili kom i Kircken under sangen: Nu bede vi den Hellig Aand etc., da saae hand, at Proesten rachte hen til Hans Staffensen altarbogen; och Hans oploed Skrifftestoeldøren at træde ud till prædichen; da traadte Kield Jensen ud aff en stoell nær ved prædichestolen, och kom Hans Staffensen tilforn, saa at hand strax vende sig tilbage i stoeldøren. En Boende udrachte sin haand och holdt paa Kield eller paa Døren. Hand kom alligevel oppaa Prædichestolen, och prædichede en smuch och lang prædichen. Kaldsmændene ginge ud aff Kircken. — Da prædichen vaar endt, begyndte Kield sangen af Prædichestolen, och ingen vilde tage fatt at siunge med, saa lod hand och selff aff, och det bleff offuerbrut, och Proesten da gich ud paa gulffuet, och udi samtale med Kield Jensen nechtede sig at haffue giffuet hannem forloff til den dag at prædicke, men Hans Staffensen var destinerit der till den dag; och hand skulde prædicke. Da gich Kield Jensen af Kircken, och H. Hans hørde Een af Meenigheden sige (huo det vaar, veed hand icke):

Kield bad, du skulle iche smøre dig. En anden sagde till Kield, der hand gich ud: Bie och drich end engang. Och med saadanne scommatibus bleff ett Bulder och Latter i Kirchen. — Hid till H. Hans Theophili Vidne.

II. Der nest gjorde och Her Frantz Nielsen sin Eed med oprachte fingre, vandt mundtlig och det samme skriffelig leffueret, liudendis som efterfølger. — Dett er mig i all sandhed vitterligt, at Jeg domin. 14 a Trinit. hørde och saae, der Jeg med Johan Hegerfeld, Borger i Nykiøbing, spatzerede paa Alsleff Kirkegaard, før Prædichen och Sangen i Kirchen bleff begyndt, at Kield Jensen och spatzerede samme tid for sangen fra Kirchedøren vester paa, och det bleff spurt imellem oss, huo den Person vaar, da bleff det sagt os, at dett vaar H. Lauritzis Børns Skolemester i Ønsleff; da sagde mand: uden tuiffel haffuer hand i sinde at prædiche idag, thi mand haffde hørt tilforn, att hand vilde for den tilforordnede opstige paa Prædichestolen. Saa gich vi ind i Kirchen; omsider kom for^{ne} Kield och gich op i een aff de øffuerste Karlestoele. Der Jeg saae det, bleff Jeg gantske forandret, och tænchte nochsom, att derpaa vilde følge en stor uskichelighed. Huorudoffuer Jeg gich strax udaff Kirchen, der de sang: Nu bede vi den Hellig Aand etc. Der samme Psalme var udsiungen, hørte Jeg et stort Bulder i Kirchen, huo det gjorde er mig ubevist, och der der bleff liud igien, gich Jeg i Kirchen igien, da stod Kield paa Prædichestolen, och med hastige och flugse ord begynte prædichen. Efter prædichen sagde Proesten til hannem: Huo haffuer giffuet Eder forloff och tilstædt i dag at prædiche? Da svarede Kield: Det haffuer I giort. Hvilchet Proesten benechtete och sagde: Det skall I aldrig beviise; men denne, som stoed i Skrifftestoelen, hannem er dett tilstædt i dag at lade sig høre. Till huilchen Proesten sagde: Gaar I op i Jesu Naffn. Saa gich den tilforordnede op i Prædichestoelen, och Kield gich ud aff Kirchen, och dett gemene folch paa Lecteret sagde: Kield smurde sig iche i dag, med høy Latter och Bulder.

Dette saae och hørde Jeg samme Dag, saa sandt hielpe mig Gud och hans hellige Ord. — Hid till H. Frantzes Vidne.

Franciscus Nicolai Bruun m. m.

III. Jens Pedersen, Sogndegn i Nørre-Alsleff, gjorde och sin høieste eed med oprachte fingre och vandt mundtlig och skriftlig, som effter følger. — Det hende sig den 12 Søndag a Trinit. 1652, som H. Ole Theugerssen paa sit Proestelige Embeds Vegne haffde sat sig fore at prædiche i Nørre-Alsleff Kirche, och med Almuen paa den stæd giøre bøn til Gud om en god Sognepræst igien, Den samme Dag och tiid ved 8 slett om Morgen en kom Kield Jensen i tale med mig baade i Byen och mit Hus, om vort Præstekald, om hand iche kunde være det saa nær som en anden. Da svarede Jeg saaledis: Jeg haffuer spurt, at tvende Personer haffue været hos Lehnsmanden, och erlanget Hans Velbdh^s skriffuelse til Proesten, at de maae med Proestens Villie lade sig høre paa Kaldet. Da sagde Kield: Jeg veed ingen bogstaff derom, at mand skal saaledis være om noget Kald; men det staar den Eene saa frit for at lade sig høre som en Anden. Och det tør Jeg giøre. Men saa lenge vil Jeg tøffue dermed, indtil Jeg kand erfare, om nogen af de tvende skal giffuis Kald, som omtales, och da vil Jeg være ferdig med min Prædichen. Och nar som den, huem hand bliffuer, gör sig færdig at stige paa Prædichestoelen, vil Jeg sidde i een aff de øffuerste Kirchestoele, oc Jeg skal gaa op, och hand skal sidde nedre; och den Dag skal hand iche faa Kaldsbreff. Da svarede Jeg: Ney gjører det iche Kield, I kommer ilde derfra. Da sagde hand: Jo, Jeg haffuer før seett saadant et putz. Och Kield haffde en bog, och i den oplæsde hand mange Synodalia¹⁾, och ett Kongebreff, med huilche hand beviiste, at hand iche vilde tale med Lehnsmanden eller Proesten om forloff at prædiche; thi dette skal nochsom forsvare mig. Lige disse samme Ord haffde hand ochsaa med mig den 13 Søndag

¹⁾ Man kunde her tænke paa det ovenfor under Nr 41 meddelte Stykke.

Trinit. i for^{te} Aar. Men den 14 Søndag ejusdem holdt hand sit ord, som hand tilforn haffde loffuet, och beviiste det i gierningen, och i saa maade gjorde et stort bulder och forargelse i Meenigheden. Dette er mit egentlig vidne, som Jeg kand beviise med hannem self, efterdi hand fuld-kom gierningen, och med andre fleere, om behoff göris. Nu følger mit Vidne, hurledis den action gich om och endtis i Kirchen. Den 14 Trinit. der Messen och Guds tienniste var begyndt, da kom Kield Jenssen ind i Nørre-Alsleff Kirche, gich op och satte sig i een aff de æffuerste Karlestoele, indtil Hans Staffensen (som da skulde lade sig høre) vilde ganget paa Prædichestoelen, da imidlertid at Hans Staffensen gjorde sin bøn i Skrifftestoelen, och laffuede sig til at gjøre det, som hand haffde loff till, som var at lade sig høre paa Kaldet, da løb Kield udaff Stoelen lurchendis och søgte trappen paa Skrifftestoelen, da skøed Ole Hugger och Niels Veffuer i Alsleff døren till Predichestoelen till for Kield, och vilde dermed forhindret Kiels forsett. Men Kield greb hasteligen fatt och ruste døren op med macht, och slap inden for døren. Men Ole Hugger och Niels Veffuer skød døren hastelige til effter hannem, saa att en flig aff Kappen sad fast imellem døren och dørslaget. Da lagde Kield sig paa sine Knæ i trappen, och med begge Hænder ruste Kappen ud til sig, och gich vrød op at prædiche. Och der hand haffde endet sin prædichen, da begynte hand Loffsangen aff Prædichestoelen saa høyt, at der kunde ingen hielpe til at siunge, och Kield døde i sangen strax paa den anden linie, och folchet i Kirchen begynte at lee och snache. Da traadde Proesten ud paa Kirchengulffuet, spurde Kield ad, huem hans hiemmel vaar, eller huo der haffde giffuet hannem forloff saa dumdristeligen at gaee paa Prædichestolen? Da sagde Kield: Det haffuer I self giort. Da svarede Proesten: Det liuger du som ingen ærlig Karl, och du skalt det ord aldrig beviise. Och sagde Proesten end ydermeere til Folchett: I gott folch lader Eder iche forarge aff denne næsvise och dumdristige Com-

pans dristighed; men fortøffuer i Kirchen och giffuer liud igien; thi den Person, som er forordnet at prædiche idag, hand skal nu gaa op at prædiche. Saa løb Kield af Kirchen och skammede sig. — At dette forskr^{ne} actions Verch saaledis at være i sandhed tildragen i Nørre-Alsløff Kirche, det bekræfter Jeg end ydermeere med min egen Hand och Naffn vnderskreffuitt. Jens Pedersen Castrup.

Ydermere vandt for^{ne} Jens Pedersen Degn, at hand saae Kield Jensen paa Alsleff Kirchegaard for Thiennisten bleff begyndt i Kirchen Dominica 14, och det samme gaff Proesten tilkiende, der hand førde hannem Alterklæderne paa; Item at det er hannem vitterligt, at Kield Jensen vaar længe tilforn der i byen den dag, till Rasmus Stigels.

Her imod efter loulig forkynd steffning mødte i rætte for^{ne} Studiosus Kield Jensen och først med en Affviisnings Domb, daterit Anno 1653 den 22 Martii, fra Nørreherridts-ting vilde Vidnisbiurdene forhindrett. Siden svarede til Vidnisbiurdene i sig selff. Imod H. Frantzis och Jens Degus Vidnisbiurd sagde, de iche skal haffue seet hannem paa Kirchegaarden for tiennisten med sangen bleff begyndt; men siden, der den vaar begyndt, nechter hand iche, at hand jo vaar paa Kirchegaarden, item ochsaa i byen tilforn samme Dag. Serdeelis til Jens Degns Vidne siger hand: ja hand begyndte Sangen paa Predichestoelen, och det er hans Klage, at Degnen vilde iche begynde och continuere med hannem, derfor maatte hand och slippe. Jens Degn svared: Kield begynte saa høyt, att Jens Degn kunde iche tage fatt i den tone med hannem. — Endelig tilspurde Jeg underskreffne, om Kield Jensen haffde meer mod disse Vidne at svare: da sagde hand Ney, hand vilde befale Gud, tiden och dommere Sagen.

Att saaledes paa for^{ne} tid i Nykiøbing Præstebolig for mig och mine Bisiddere H. H. och V. V. Her Gregers Christensen Humblet, Sognepræst till Kircheby och Synder-Alsleff Sogner, och Her Jørgen Madtzen Damsberg, Sognepræst til Falquorsløff och Horebye Sogner, vundet er, dett

kundgiør vi hermed, och med egen Hænder och Sigil herunder stadfester. Nycopiæ Falstrorum 1 April. 1653.

Lavrentius Petræus, Gregorius Christierni Hombles,
past. Eccl. Nyc. et Præp. pastor Ecclesiarum Kirkeby et
m. m. Alslev, manu propria.

Georgius Matthiæ, pastor

Eccl. Falquorsløff et Horebye. m. m.

Orig. i Konsistoriets Arkiv, Pakken Nr. 208. Vedlagt findes en Del andre Aktstykker i samme Sag, saaledes:

1. En Omgangsskrivelse (dat. Taadderup 18 Okt. 1652) fra Provsten Olaus Theo. Toxotius til Nørreherreds Præster, hvorved det forbydes dem at lade Kjeld Jensen Slagelse i Ønslev betræde deres Prædikestole, da Biskoppen agtede at indsteyne hans Sag for det ærværdige Senatus Academicus. Bag paa er skrevet: »At dette er en rigtig Kopi af Provstens H. Olufs Seddel udgiven udi den Sag, som engang tilforn med mindelig Ed og Haands Bekræftelse er bilagt, vidner jeg underskrevne; thi dens Original, som hid til Ensleb. udi min kjære Patris familias Absens er frembaaren, forsaarsages jeg udaf højtrængende Aarsager at oppeberge udi god Forvaring og den udi Fremtiden med forrige mundtlige og skriftlige passerede Angivelser for den høje Øvrighed at fremstille til en sandfærdig Paakjendelse. Valet Ch. J. Chilianius Slag.»

2. Rektor og Professorer ved Københavns Universitet stevne d. 26 Febr. 1653 Studenten Kjeld Jensen Slagelse til at møde for dem førstkommande 16de April for at svare til de Beskyldninger, Hr. Lavrits Jacobsen, Superintendent i Fyns Stift, havde fremført imod ham i Anledning af Begivenhederne ved Præstevalget i Nørre-Alslev Kirke.

2. Et Tingsvidne optaget d. 22 Marts 1653 paa Nørreherreds Ting af Provsten Hr. Oluf Thøgersen i Taadderup, Sognepræst i Tingsted, paa Biskoppens Vegne, angaaende det, der havde tildraget sig i Nørre-Alslev Kirke d. 14de Søndag e. Trin. 1652. Jan Rasmussen i N.-Alslev, Herredsfoged i Nørreherred¹⁾, vidnede, »at den Dag at Hr. Hans Staffensen i Nørre-Alslev fik dette Kald, da udi Sangen i Kirken kom Kjeld Jensen ind i Kirken og gik op i den anden Stol ved Prædikestolen; da siden lidt efter begyndte Degnen at synge paa den Psalme: Nu bede vi den Helligaand, og udi det sidste Vers af samme Psalme, da gik Kjeld Jensen op paa Prædikestolen og gjorde der Prædiken og Tjeneste; men hvis Forlov han havde der til at prædike, det veed ikke Jan Rasmussen. Men siden der Kjeld Jensen var nedgaaet af Prædikestolen, saa gik Hr. Hans Staffensen, som nu er Sognepræst, op paa Prædikestolen igjen

¹⁾ Da Herredsfogden selv var kaldt til at vidne, sad Niels Rasmussen i Egeløff i Herredsfogdens Sted i denne Sag og udfærdigede Tingsvidnet.

og prædikede, og han fik Kaldet samme Dag. Paa lignende Maade vidnede en Del andre indkaldte Mænd af N.-Alslev Sogn. — Kjeld Jensen, der var tilstede paa Tinget, paastod, at Provsten havde givet ham Tilladelse til at prædike; thi der han anden Gang, som var den 13 Søndag efter Trinitatis, præsenterede sig for Provsten Hr. Oluf Thøgersen med sin Attestation og Dimis og begjærede at maatte lade sig høre paa N.-Alslev Præstekald, da svarede Provsten ham med slige Ord: •Kommer idag 8 Dage, saa skal I faa eders Prædikedag«. Hertil svarede Hr. Oluf Thøgersen, at han vel gav ham Forlov at komme den samme Søndag, men dog ikke det allerringeste gav ham Forlov at prædike der. Hertil svarede Kjeld Jensen, at slige Provstens Ord have ingen Grund enten udi Ordinansen eller i Recessen, eftersom Recessen udtrykkelig siger, at Provsten maa ingen Person, som sig skikkeligen efter Ordinansen angiver paa et Kald, enten opholde eller fraholde, saafremt han befindes de Testimonia at have, som hannem tillader saadant Embede at betjene.

4. En Afvisningskjendelse, udstedt paa Nørreherreds Ting samme Dag (22 Marts 1653). Kjeld Jensen havde nemlig ladet udgaa Kontrastevning mod Provsten og de af ham førte Vidner. Men Stevningen afvistes, da Provst Oluf Thøgersen, trods Kjeld Jensens Protest om at Sagen oprindelig var udgaaet fra Provsten, fik Rettens Medhold i sin Paastand, om at han kun handlede paa Bispens Vegne, og at denne ikke havde faaet lovligt Kald og Varsel til at møde.

5. og 6. Tvende Landstingsstevninger af 31 Marts 1653 erhvervede af Kjeld Jensen i Apledning af ovennævnte efter hans Formening ulovlige Afvisningskjendelse.

7. Provsten Olaus Theocari Toxotius •vidner og bekjender for Gud og hans hellige Engle og det ærværdige Senatu Academico udi Kjøbenhavn, at jeg ingenlunde haver givet Kjeld Jensen Slagelse Forlov at prædike udi Nørre-Alslev Kirke her i Falster Dom. 14 a Trinit. sidst forleden. Og samme Søndag haver jeg ikke set samme Kjeld hverken paa Kirkegaarden før Prædiken ej heller udi Kirken, før jeg saa ham paa Prædikestolen, alligevel jeg selv holdt Messe for Alteret. Af Taadderup Præstebolig d. 6 April 1653.

8. Biskoppen i Odense, Lavrits Jacobsen, giver i et Brev af 13de April 1653 Universitetets Rektor og det akademiske Senat en kort Fremstilling af hele Kjeld Jensens Adfærd: •hvormed han da haver ladet se, at han maa være af et uforskammet Gemyt, som ringe agter Guds Ære, ringe det høje og hellige Sted Prædikestolen, ringe Menigheden at forarge, og ringe et lovligt Kald, som ikke i saa Maade skal søges. Biskoppen beder derfor, at man ved Retten tilbørligen vilde lade ham straffe, andre til Exempel og Afsky. — Samtlige Aktstykker have Paa-tegning om at være læste paa Konsistorium d. 16 April 1653.

Til nærmere Efterretning om Sagens Gang kan af Acta Consistorii for 16 Apr. 1653 endnu hidsættes følgende:

•Jens Thomesen udi Løvstrædet mødte paa Consistorio paa Bispens Hr Lavrits Jacobsons Vegne af Fyn og fremlagde følgende Breve (nu anføres det ovenfor in extenso meddelte Aktstykke samt 1. 2. 3. 7. 8). Derimod fremlagde Kjeld Jensen de tre (under 4. 5. 6. nævnte) Breve. Efterat begge Parter vare forhørte, blev omsider forafskediget, at efterdi Kjeld Jensen haver indstevnet Hr. Lavritses Vidne til Landstinget i Falster at paakjendes, da kunde man ikke forhindre Kjeld Jensen sin Proces først der paa Steden at udføre; men dog at Kjeld Jensen skulde imidlertid sin Attestation og Dimission fra sig lægge til Consistorium. Men der Kjeld Jensen gav tilkjende, at han dennem havde pantsat hos Præsten udi Jungshoved, da maatte han anlove ikke nogen Prædikestol at bestige eller nogen Prædiken at gjøre før Sagens endelige Udgang. — Om det er lykkedes Kjeld Jensen ved fortsatte Prokuratorkneb at slippe fra Sagen, eller om han er bleven dømt, er os ikke bekjendt.

43.

1655. 27de Februar. Kongl. Befaling til Lensmand og Biskop om at afgjøre et stridigt Præstevalg i Nykjøbing paa Falster¹⁾.

Hr. Henning Valkendorf og Bispnen udi Fyn at kjende paa Jes Jessens Kald til Sognepræst i Nykjøbing.

Fr. 3. V. s. G. t. Eftersom vi naadigst erfare, os elskelige, hæderlige og vellærde Jes Jessen at skal være kaldet til Sognepræst udi vor Kjøbsted Nykjøbing i vort Land Falster dog af 4 Mænd alene, hvilke og alene med Provsten hans Kaldsbrev haver forseglet, hvorpaa de andre tre af Kaldsmændene, som i samme Kaldsbrev ere indførte og ej underskrevet haver, protesteret haver, formenendes samme Kald ikke saa rigtig og retmæssig at være sket, som det dog burde. Thi bede vi eder og naadigst ville, at I med førderligste forskrevne stridige Parter for eder indstevner, og efterat I fornummet haver, hvad imod samme udgivne Kaldsbrev foregives kan, haver I efter dets befundne Beskaffenhed endeligen derpaa at kjende og dømme, om I eragter samme Kaldsbrev saa lovlig efter Ordinansen og Recessen uden nogen Misbrug at være udgiven, saa det bør at stande ved Magt eller ikke, og siden samme eders

¹⁾ Jfr. Im. Barfod, Den falsterske Gejstligheds Personalhist. I, 9.

Dom under eders Hænder og Signeter fra eder at give beskrevet, som I ville svare og være bekendt. Flensborg den 27 Febr. 1655.

Fynske Tegnelse VII, 194—95.

44.

1656. 12te December. Kgl. Befaling til Lensmand og Biskop i Fyn om at hjælpe Hr. Hans Faxe, forhen Skibspræst, til Kald.

Hr. Sivert Urne og Bispen af Fyn at befordre Hr. Hans Faxe, Skibspræst, til Kald.

F. 3. V. s. G. t. Eftersom os elskelige, hæderlig og vellærd Hr. Hans Faxe, haver i nogle Aar tjent vores elskelige, kjære Hr. Fader, sl. og højlovlig Ihukommelse, og os for en Skibspræst, og vi nu gjerne saa hannem befordret: da bede vi eder og naadigst ville, at I hannem værer behjælpelig, at han det første muligt til nogen Kald eller Kapellani kunde forfremmes, dog at alting lovlig efter Ordinansen og andre kongelige om Kald udgangne Forordninger tilgaar. Hafniæ 12 Decembr. 1656.

Fynske Tegnelse VII, 250. Et aldeles ligelydende Brev udgik paany den 28de April 1658 til Mogens Kaas's Arvinger og Bispen i Fyn (sunst. Fol. 268) og samtidig en Befaling til Hr. Mogens Kaas's Arvinger om at udbetale Hr. Hans Faxe aarlig 130 Cour. Dlr. (fra 1 Maj 1657 at regne) af Nyborg Lens uvisse Indkomster, indtil han fik et Embede.

45.

Hr. Frederik Reetz fik Brev at befordre Hr. Christen Nielsen Spend, Kapellan til Holmens Kirke, til Vordingborg Kald, saa vidt efter Ordinansen og lovlig ske kunde ¹⁾. Hafniæ 14 Jan. 1657.

Sjælandske Tegnelse XXXIV, 6.

¹⁾ Han fik da ogsaa Embedet (se foran, S. 331). Forøvrigt synes han at have staaet i et særligt Forhold til Kongen. I Sjæl. Indlæg 1657 i Geh.-Ark. findes nemlig en Begjæring fra ham, dat. 16 Maj 1657, om at Kongen vilde staa Fadder til hans Søn.—I Rostgaardske Saml. Nr. 259. 4to gemmes nogle Digte af M. Chr. Spend.

46.

1658. 15de April. Kongebrev til Lensmand og Biskop om at dømme om et Præstevalg i Snebjerg og Tørring i Ribe Stift.

Christen Lange paa Deigbiørglund oc Bispen i Riibe, om it Præstekald at dømme udi for Fr. Lisebeth Skade.

Friderich III etc. W. s. G. t. Eftersom oss Elscelige Fru Lisbeth Skade for os underdanigst sig hafuer ladet beklage, at Sognemændene i Snebiørg oc Thørring Sogner sig skal hafue understanden at kalde een Præst, oc hende som beste Sognemand gandsche forbigangen: thi bede vi Eder och naadigst ville, at i dend udgifne Kaldsbref for Eder tager oc efter des Beschaffenhed endeligen kiender oc dømmer, om dend af Bønderne udstede Kald bør ved magt at blifue. Dermed etc. Hafnæ d. 15 April [16]58.

Jydske Tegnelse XIV, Fol. 129.

47.

1658. 26de Juni. Kongebrev til Lensmand og Biskop om at dømme angaaende et Præstevalg i Elmelunde paa Møen.

Jørgen Seefeld og Bispen at dømme om Hjertebjerg Kald paa Møen for Peter Reetz.

Frederik III. V. s. G. t. Eftersom for os underdanigst andrages, hvorledes Hjertebjerg Sognemænd paa vort Land Møen udi deres afgangne Sognepræsts Sted haver kaldet en Person ved Navn Gellius Jensen¹⁾, og udi samme Kald ganske forbigaaet Lensmanden os elskelige Peder Reetz, uanset at Hjertebjerg Kirke er Sognekirke til Elmelundgaard, hvor Lensmanden residerer; thi bede vi Eder og naadigst ville, at i forskrevne tvistige Sag med forderligste for Eder indstevner, og efter des befunden Beskaffenhed der udi endelig kjender og dømmer, om samme Kald bør ved Magt

¹⁾ Studiosus Gellius Jensen fik ved Kongebrev af 9 Jan. 1658 Tilgivelse for begaaet Lejermaal (Sjælandske Registre Nr. 24). Hans Efternavn var egentlig Sacerides og han var 1653 bleven Student fra Roskilde Skole, se Bloch, Roskilde Domskoles Hist. IV, 9.

at blive eller ikke, og hvad I herudinden gjøres eller forrettendes vorder, haver I til Parterne fra Eder under Eders Hænder at give beskrevet. Hafnia d. 26 Juni 1658 ¹⁾.

Sjælandske Tegnelse. XXXIV, Fol. 606.

48.

1659. 26de April. Peder Nielsen Hobro fik kgl. Tilladelse, at han maatte lade sig høre til Vesterborg Kald paa Laaland ²⁾.

F. 3. G. a. v., at vi efter underdanigst Ansøgning og Begjæring naadigst haver bevilget og tilladt, saa og herved

¹⁾ Udfaldet er vistnok blevet, at Gellius Jensens Valg er blevet forkastet, men om Menigheden har været bedre tjent med den Mand, Lensmanden paanødte dem, maa vistnok anses for tvivlsomt, naar man læser følgende Stykke, der findes Acta Synod. Dionys. Roskild 1662:

»Hr. Christian Rosendal, Sognepræst til Hjertebjerg paa Møen, stævnet af M. Hans, Provsten, for adskillige Poster. 1. At hans Kvinde var kommen 7 Uger for tidlig med sit Foster. 2. At han havde »udspitzet« sine Folk for Fjenderne, at de havde nedgravet af deres Gods. 3. Havde vist nogle fra Skriftestolen af hans Tilhørere. 4. Fandtes udi offentligt Ølhus og sad der og drak indtil Midnat, indtil han faldt der i Søvn. 5. Var modtvillig med sin Skat at give. 6. Begyndte sin Tjeneste saa silde og forlængede den ofte indtil langt over Middag imod Recessen. 7. At han udskjældte paa Prædikestolen de som uforvarende kunde falde i Søvn under Prædiken, og sagde: Vaag op, du Hore, du Tyv, din Taske. 8. At han udraabte paa Prædikestolen det ganske Land og sagde: O du tyvagtige Møens Land, gaa til Holland, England og Hamborg, og hør der dit Rygte. Hvordan har du handlet med det engelske Gods, du skulde hjælpe at redde udi Skibbrud. 9. Han foragtede Provstens Paamindelse, imod sin Ed, og sagde, han agtede hverken Bisp eller Provst i den Fald, han vilde gjøre, som han agtede at forsvare med sin Samvittighed — Mod alle disse Paastand svarede han noget mundtlig, men havde intet Tingsvidne at forsvare sig med, vilde og ej høre paa Vidnesbyrd, til Ting blev ført imod hannem. Herover blev han dømt, at endog den første Post kunde noget undskyldes, saa ere de andre Poster saa grove, baade imod Hs. Majestæt og sin gejstlige Øvrighed, at de ikke kunde undskyldes, men kunde gaa paa hans Hals, og [skulde han] lægge sit Kaldsbrev fra sig, uden Hs. Majestæt naadigst vilde give hannem Opbrejsning«.

²⁾ Dette Brev har den Besønderlighed, at Kaldet slet ikke var ledigt (se Rhode, Laalands og Falsters Hist., udg. af Friis I, 275). Man

bevilger og tillader, at nærværende Peder Nielsen Hobro maa først lade sig høre til Vesterborg Kald, som berettes at skal være ledigt, om han siden lovlig og efter Ordinan-sen kan vorde kaldet. Forbyndes etc. Hafn. d. 26 Aprilis 1659.

Smaalandske Tegnelse VII.

49.

1659. 30te April. Kgl. Befaling til D. Hans Svane om at ordinere Gregers Hansen til Karlebo Kald¹⁾.

F. 3. V. s. G. t. Vider, at vores elskelige Gemal Dronningen haver kaldet hæderlig og vellærd Gregers Han-sen Roskilde til Præst i Karlebo i Birsholms Len i afgangne Hr. Christen Jensen Bircherøds Sted. Thi haver I hannem, naar han det begjærendes er, til samme Kald at examinere, og dersom han dygtig befindes, at ordinere, eftersom dette skal tjene istedenfor Kaldsbrev saavel som Kollats. Hafniæ 30 Aprilis 1659.

Sjælandske Tegnelse XXXV, 185—6.

har ogsaa et Kongebrev af 28 Sept. 1659, altsaa flere Maaneder efter ovenanførte Brevs Udstedelse, hvorved det paalægges det theol. Fakultet at antage bemeldte Peder Nielsen Hobro blandt de 24 Studen-ter, som fik Kosten af Universitetet. Han forekommer nemlig blandt de Studenter, der deltog i Hovedstadens Forsvar (se mit Skrift: Studenternes Deltagelse i Kbhvns Forsvar 1658—60. S. 166. 202. 213). Den 17 Avg. 1660 kaldtes han til Præst i Karlebo i Sjæl. St. Hos Thura, Idea hist. lit. Dan. p. 359, nævnes han i den lange Række af latinske Epigrammatister.

¹⁾ Gregers Hansen blev 1650 Student fra Roskilde Skole (Bloch a. Skr. IV, 6). Præst i Karlebo blev han dog ikke; thi inden han endnu var ordineret, gav han ved sin Uforsigtighed (thi en For-ræder, som der siges i Marmora Danica I, 212, har han dog neppe været) Anledning til en stor Ulykke, idet et Brev, han havde skre-vet, og hvori han havde omtalt Planen til Kronborgs Gjenindtagelse, blev opsnappet af Svenskerne, hvorved som bekjendt flere brave Mænd mistede Livet. Han selv blev ogsaa greben og forhørt — sikkert paa Pinebænken — af Svenskerne. Om han er bleven henrettet, vides ikke. (Jfr. Danske Mag. 3 R. 1, 261. Bircherøds Dagbøger ved Molbech, S. 34).

50.

1660. Aktstykker angaaende tvende Præstevalg, i Sejrslev med Annexer og i Nykjøbing med Annexer paa Mors ¹⁾).

a.

Al aandelig og legemlig Velsignelse, Naade, Fred og Glæde af Gud Fader, formedelst Sønnen Jesum Christum i den allerhelligste Aand.

Stormægtigste og højbaarne Konning, allernaadigste Herre! Eftersom jeg fattige unge Mand, uværdig, nogle Aars Tid tilforn haver været en Medtjener udi Guds Ord, og nu for et Aar siden, da Sejrslev Præstekald paa Morsø blev ledigt, hos Gud og Menigheden der sammesteds om Kaldet ordentligen anholdt, haver nogle af de udnævnte Kaldsmænd offentlig der i Menigheden kaldet mig, og nogle en anden Person ved Navn Jens Sørensen, som og paa samme Kald lod sig høre, hvorover Kaldet da kom i den Tvistighed, som det endnu staar udi, hvorfor og vores Superintendent der udi Aalborg Stift, hæderlig og højlærd Mand D. Anders Andersen, for godt og nødvendigt eragtede, at jeg, tilforn en ordineret Mand, Kaldet imidlertid med al sædvanlig Kirketjeneste, de højværdige Sacramenters Uddelelse, de syges Besøgelse, og hvadsomhelst deslige Tilfælde, troligen og saasom for Gud skulde betjene og forsørge, indtil Tiden at E. Kgl. Maj. den Tvistighed selv naadigst discernerede: det, som jeg ogsaa, som af den Formue, Gud haver givet, gjerne og med uspart Flid, Gud vær mit Vidne, hidindtil haver efterkommet.

Men eftersom fornævnte min Competitor haver imidlertid af Superintendenten over Riber Stift ladet sig ordinere

¹⁾ Disse Stykker bør læses i Forbindelse med en Række Aktstykker om Præstevalget i Sejrslev med Annexer, som tidligere er meddelt i Ny kirkehist. Saml I, 96—101, da det, som her meddeles, fortsætter hvad der er begyndt. Da Brevene ikke godt kunne stilles efter Tidsordenen, har jeg sat dem først, der nærmest angaa Sejrslev (a—c), og derpaa dem, der nærmest angaa Nykjøbing (d—g).

til en Feltpræst over det Regiment Fodfolk¹⁾, som her (udi Mors og Ty) under Aalborg Stift have deres Kvarter, og end en kort Tid derefter (forberørte Tvistighed om Sejrslev Kald intet agtende) paany ladet sig høre og kalde til en Sognepræst udi Nykjøbing her i Mors med sine Annexis, og dermed, saasom gjørligen, selv renueret og afslaget den forrige Kaldelse til forbemeldte Sejrslev Præstekald: Saa er da nu til E. K. Maj., allernaadigste Herre, næst Gud min eneste Tilflugt, denne min underdanigste Supplicats og ydmygste Bøn, at E. Kgl. Maj. med Naade vilde anse og anamme min Sag, saasom den, der visseligen for den alvidende Guds Øjne skal befindes uden al Underfund at være, og naadigst forunde mig fattige Mand uden videre Tvistighed at nyde og beholde det Kald, som jeg nu et ganske Aars Tid og derover haver betjent (etc.).

Sejrslev Præstegaard d. 6 Augusti Knud Olufsen,
Anno 1660. m. propria.

At Supplicanten haver med tilbørlig Flid og Troskab betjent det vacerende Kald i Sejrslev og det ikke uden sønderlig Frugt baade hos Ungdommen og den hele Menighed (hvilket jeg selv i min Visitation med Glæde fornummet haver), og at han iligemaade tilforn baade i Lærdom og Lævned med Omgjængelse sig med tilbørlig Skikkelighed forholdet haver: Item at Menigheden intet heller ønsker, end at de hannem for deres Sognepræst af naadigst kongelig Dispensation (eftersom Kaldet en rum Tid haver været omtvistet) maatte beholde, vidner jeg underskrevne med underdanigst Bøn, at Hs. Kgl. Maj. min allernaadigste Herre vil (efter Guds Raad og Indgivende) sig herudinden i Naade betænke.

Aalborg 27 Augusti Hans Kong. Maj.^s
1660. allerunderdanigste Tjener og tro Forbeder
Anders Andersen, e. H.

¹⁾ Lavrits Powisch's Regiment.

b.

Gud bevare Kongen, min allernaadigste Herre!

Højbaarne Konning, allernaadigste Herre! For E. K. M. foraarsages jeg supplicando underdanigst at andrage, hvorledes der haver begivet sig nogen Misforstand og Tvistighed med Sejrslev Kald her i Mors, hvilket allermest er deraf kommet, at der blev tvende Personer kaldet dertil. Den ene Hr. Jens Sørensen Durop, den Tid Studiosus, hvis Kalds Urigtighed af Processen og Sagens Henfindelse til E. K. M. noksom er bevist. Den anden Person, som samme Tid af mig og de Kaldsmænd, som mig efterfulgte, er kaldet, er Hr. Knud Olufsen, Capellan i Hvidbjerg. Med hannem vare alle Kaldsmændene og menige Sognefolk meget vel tilfreds, og havde besluttet med enstemmende Vilje og Votis at give hannem Kaldsbrev, dersom Jens Durops ulovlige Fuldmagt imod Forhaabning paa den Tid det ikke havde forhindret; og endnu ydmygeligen begjære bemeldte Hr. Knud Olufsen til deres rette Sjælesørger at maatte nyde og beholde, som af deres for E. K. M. indlagte Supplication er at fornemme. Og eftersom Her Knud Olufsen siden, denne ganske besværlige og farlige Krigstid over, indtil denne Dag samme Kald meget flitteligen og vindskeibelig haver betjent, og haver et godt Vidnesbyrd af alle, som hannem kjende, er jeg af E. K. M. underdanigst begjærendes, at E. K. M. hannem til dette Sejrslev Kald vilde naadigst confirmere. Saadan eders kongelige Naade vil Gud med evig Velsignelse ogsaa belønne. Jeg forbliver E. K. M. underdanigste tro Tjener

Peder Hendriksen Mylting. E. H.

Sø üdi Mors den 19 Augusti 1660.

Vedlagt findes endnu en Ansøgning til Kongen af samme Indhold beseglet af 44 Mænd af Sejrslev, Ejrslev og Jørsby Sogne, dateret Sejrslev Kirke den 4de Avgust 1660.

Jydske Indlæg 1660 i Geh.-Ark.

c.

D. Anders Andersen om Her Knud Olufsen at være Præst til Sejrslev.

F. 3. V. s. G. t. Vider, at vi naadigst tilfreds er, at os elskelige, hæderlig og vellærd Mand Hr. Knud Olufsen, Capellan i Hvidbjerg, maa blive Sognepræst til Sejrslev Kald, som saa længe haver været omtvistet, saafremt Sognefolket dermed tilfreds er. Derefter i eder allerunderdanigst haver at rette. Befalendes etc. Hafniæ den 20 Sept. 1660.

Jydske Tegnelse XIV, 275.

d.

Stormægtigste højbaarne Fyrste, allernaadigste Herre og Konning!

Ed. Kgl. Maj. giver vi underskrevne Borgmester og Raad udi E. K. M^s Kjøbsted Nykjøbing i Morsø i al Underdanighed tilkjende, hvorledes vi udi den værdige hellige Trefoldigheds Navn samtligen og lovligen efter Ordinansen og Recessen haver kaldet den hæderlige og vellærde Mand Her Jens Sørensen Morsing fra ærlige og velb. Mand Lavrits Povisk hans Regimente, og med den gode Mands Tilladelse, til at være vores kjære Sjælesørgere og Sognepræst udi vores salige afdøde Sognepræsts Sted. Mens som vi, strax han var kaldet, forskikkede hannem til vores kjære Hr. Biskop, hæderlige og høj lærde Mand D. Anders Andersen, Superintendent over Vendelbo Stift, han hannem til samme vores Kald vilde confirmere: da en tre Uger derefter, som de sex Uger da vare alt forbigaaene, fik vi en Skrivelse fra vores bemeldte Hr. Biskop, at han ikke turde confirmere Her Jens Sørensen til dette vores Kald, førend enten de Vidner den Vocation i Sejrslev anlangende vare cassetede, eller og han saa den høje Øvrigheds Dispensatie derudi. Da eftersom vores kjære Hr. Biskop med denne sin Skrivelse (efter vores Forstand) ligesom tilraader os, vi dette for E. K. M. i al Underdanighed skulde andrage, saa haver vi det samme ogsaa raadsomt betænkt, og ikke før turde fordriste os til at kalde nogen anden Person, helst fordi det fornem-

meste, som findes udi disse Vidner, som vores kjære Biskop undskylder sig med, er intet andet (som vi nu siden haver erfaret) end at for^{ne} Hr. Jens Sørensen, der han var Student, skulde have begjæret og bekommet en Fuldmagt af nogle af Sognemændene udi Sejerslev Sogn med sine Annexsogne, der det Kald for nogen Tid [siden] var ledig, at Kaldsmændene skulde have Fuldmagt til at kalde sig (o: ham) og ingen anden: Hvilken Forseelse, om de Vidner endskjønt skulle være sande, kan ikke synes af os saa stor, at den hannem fra dette vores Kald, som vi haver hannem lovligen tilkaldet, skulde forhindre. Mens dersom Hs. K. Mj. kan eragte for^{ne} Forseelse at være saa stor, han ikke derfor noget Kald maatte betjene, saa indflyer vi til E. K. M. med denne vores ringe Supplication i al Underdanighed ombedendes, E. K. M. af kongelig Gunst og Naade vilde hannem samme Forseelse efterlade, og bemeldte Kald at lade nyde. Saadan E. Mj^s naadigste høje Velgjerning ville vi samtligen inderligen og ideligen bede Gud den allerhøjeste, han rigeligen med timelig og evig Velsignelse vil belønne. Mens dersom E. K. M. os ikke herudi vil bøn- høre, som vi dog paa det ydmygeligste og allerunderdanigste begjærer og næst Guds Hjælp ogsaa formoder, os da af kongelig Mildhed at maatte tillades at stande igjen til fri Kald (etc.). Af Nykjøbing Raadstue den 10 Januarii Anno 1660.

Knud Berentsen. Jens Pedersen. Hans Jensen.

Laurids Jensen. Jacob Jensen. Laurids Christensen.

e.

Kjendes jeg underskrevne Helvig Sandberg, Sivert Brockenhuses til Ulderup, og hermed vitterlig gjør, at det skal udi al Guds Sandhed befindes, at Borgmester og Raad i Nykjøbing i Morsø samtligen i lovlig Tid med Provstens Raad og Samtykke haver kaldet Her Jens Sørensen Morsing til Sognepræst i for^{ne} Nykjøbing, og derpaa givet hannem et lovligt Kaldsbrev. Men hvis det ikke saa i al Sandhed

er, som foreskrevet staar, og Hs. Maj. nu efter ovenbemeldte Beretning vilde lade hannem nyde samme Kald, og hannem naadigst efterlade, om han sig noget med det Kald i Sejerslev, som han tilforn haver været i Tvistighed om, haver forset: saa lover jeg paa forbemeldte Her Jens Sørensens Vegne, at denne Hs. Maj.s naadigste Bevilling skal ikke aleneste være casseret, men Hr. Jens Sørensen derefter aldrig at skal begjære at betjene noget Kald. Til Vitterlighed haver jeg dette med min egen Haand underskrevet, og mit Signet herhos trykt. Actum Kjøbenhavn den 10 Aprilis 1660.

Helvig Sandberg,
egen Haand.

At dette ovenbemeldte er af mig underskrevne samtykt, om det ikke saa i alle Maader befindes, som foreskrevet staar, bekjender jeg med min egen Haand. Actum anno die et loco ut supra.

Jens Sørensen Morsing, Eg. Haand.

Jydske Indlæg 1660 i Geh.-Ark.

f.

Bispen i Aalborg anlangende den Person, som Nykjøbing Borgere har kaldet til Sognepræst.

F. 3. V. s. G. t. Hvad os elskelige Borgmester og Raad i vor Kjøbsted Nykjøbing for os underdanigst haver ladet andrage, kan I af hosføjede deres underdanigste Supplications Copi se og erfare. Thi ere vi naadigst tilfreds, at I til det udi for^{ne} vor Kjøbsted Nykjøbing vacerende Præstekald maa confirmere den specificerede Person, som dertil skal være kaldet, med saa Skjel at ingen anden Forseeelse derhos findes, end som udi Supplicationen meldes; men dersom den af hannem allerede begangne, eller anden Forseeelse, af saa stor Consideration efter de Eder bedst bekjendte derom førte Dokumenter befindes, at I eragter hannem Præsteembedet uværdig at betjene, indtil Sagens endelige Uddrag, saa haver I Eders udførlige Relation derom

i vort Cancelli først at indskikke, hvorefter vi os siden videre ville resolve. Dermed etc. Hafnæ den 11 April. 1660.

Jydske Tegnelser XIV, 222. Den Biskoppen affordrede Erklæring har jeg ikke fundet.

g.

Eders Kgl. Maj. haver vi fattige Folk af Nykjøbing i Mors paa det allerunderdanigste at andrage, hvorledes vi nu, fast et Aar siden Vorherre bortkaldte vores Sognepræst, ikke haver haft nogen Sogneherre, som Guds Tjeneste hos os haver kunnet forrette, men Præsterne af Landet med største Besværing Tjenesten hos os haver maattet paatage, hvorudover nogle Personer ere bortdøde, og ikke, i hvor stor Attraa og Begjæring de endog derefter havde, have kunnet faa Præsten til sig, og det formedelst at [de] ikke saa hastig, som det udkrævedes, kunde faa Præsten hentet fra Landet, som dennem i deres Sygdom kunde betjene, og rejser Aarsagen til alt dette, at Her Jens Durop belovede, der han blev Kaldet tilsagt, at han inden at vores Kaldtid var omme, som var sex Uger, efter at Vorherre havde bortkaldet vores forrige Sognepræst, skulde have forskaffet os Rigtighed fra Bispen, at han hannem til Kaldet havde confirmeret, eller inden den Tids Forløb skulde have leveret os vores Kaldsbrev igjen, hvilket han ikke haver efterkommet, saa at vores Kald derover paa en rum Tid haver standet, og endnu staar uforsynet. Hvorfor paa [det] allerunderdanigste begjæres, at vi fattige Folk maatte tillades vores Kald paany, eftersom den Person, som vi tilforn kaldet havde, er udi vidtløftig Tvist om et Kald, som han tilforn var kaldet til; tilmed haver han, som før er meldt, sit Løfte med vores Kaldsbrevs Levering ej heller efterkommet. Vil derfor underdanigst formode, at E. K. M. af medfødt Mildhed og [til] vores fattige Menigheds Sjæles Befordring vilde lade sig os fattige Folk, E. K. M. allerunderdanigste Tjenere, udi saadan kgl. Gunst være recommenderet, saa vi med det første maatte være os om en Præst, paa det at de

fattige Folk i Menigheden med Guds Tjeneste og i andre slige Maader kunde vorde forsynet (etc.) Actum Kjøbenhavn den 20 Novembr. 1660.

E. K. M. allerunderdanigste Tjenere
Knud Berentsen. Hans Nielsen Aarøe.

Orig. i Jydske Indlæg 1660.

Den 21 Novbr. 1660 udgik der Kgbrev til Biskop Anders Andersen, om at Borgmester og Raad i Nykjøbing i Henhold til ovenstaaende Andragende igjen maatte kalde en Sognepræst, dog at alting dermed lovlig og forsvarlig tilgaar. (Jydske Tegn XV, 5). Af Wibergs Alm. Præstehist. II, 483 ses, at Iver Jacobsen Wolff blev den Præst, som Nykjøbing Borgere endelig fik Lov til at beholde.

51.

1660. Tvende Kongebreve om et Præstevalg i Skjærhøj og Hundstrup i Fyns Stift.

a.

D. Laurits Jacobsen anlangende Peder Skov.

F. 3. V. s. G. t. Eftersom en Person ved Navn Peder Skov af Rønneby i Blegind ¹⁾ af os elskelige Kaj Lykke (som jus vocandi til Skjerning og Hundstrup Sogne i vort Land Fyn skal være næst berettiget) er gjort Tilsagn paa samme Præstekald sig at maa lade høre: da dersom det sig saa begiver, at bemeldte Person inden de 6 Ugers Forløb, formedelst en eller anden Umulighed eller Usikkerhed i disse Tider, ej fremkomme kunde sig at lade høre, da bede vi Eder og naadigst ville, at I den Anordning gjører, at dermed bliver opholdt, indtil han med det snarest did kan komme. Dermed etc. Hafniæ 8 Aug. 1660.

Fynske Tegnelser VII, 388.

b.

Otte Krag og Bispen i Fyn at dømme om Skjerninge Kald.

F. 3. V. s. G. t. Eftersom hos os underdanigst andrages, hvorledes os elskelige Erik Kaas med 3 Kaldsmænd

¹⁾ Han var sikkert en Broder til den bekendte General-Adjutant Oberst Michel Skov, der ogsaa var fra Rønneby i Bleking (se Danske Mag. 3 R. I, 263 fig.).

af Skjerninge Sogn og 3 af Annexet Hundstrup skal have kaldet Hr. Mads Gregersen, Kapellan i Sønderbroby, og os elskelige Kaj Lykke ikke skal være tilfreds dermed, da efterdi Kaldet ikke længere kan staa ubetjent, da bede vi eder og naadigst ville, at I derpaa forsvarligen kjender, at Kaldet tilbørligen kan vorde forsynet. Dermed etc. Hafnia 13 Septembr. 1660.

Fynske Tegnelser VII, 393.

52.

1660. Bent Pedersen Laholm, som i 16 Aar havde været Medtjener i Tikjøb Sogn, med en Løn af 24 slette Daler aarlig, ansøger Kongen om, at han maatte faa Løfte paa Sognepræsteembedet, naar den nuværende Sognepræst, der var en højt aldrende Mand, ved Døden afgik.

Sjæl. Indlæg. 1660 B. Den 30 Avgust 1660 bevilligedes denne Ansøgning, dog under Forbehold af at vedkommende blev rettelig kaldet efter Ordinansen. (Sjæl. Reg. 24, 647).

53.

1660—61. Aktstykker om et Præstevalg i Nørre-Jerløse og Kvandløse, der oplyser Misligheder ved Adelens Patronatsret ¹⁾.

a.

Allernaadigste Herre og Konning! Vi underskrevne Kaldsmænd samt menige Bønder og Sognemænd her udi Nørre Jerløse Sogn i Mierløse Herred under Holbæk Slots Len forsaarsages højligen for Eders Kgl. Maj. ved denne vores ydmyge Supplication underdanigst at lade andrage den store Besværlighed her er i begge Sognene, af Aarsag at vores elskelige gode og tro Sjælesørger, som vi havde, er for et Aar siden og mere ved den timelige Død udi Herren hensovet, og Sognene siden haver standen udi Irring og Tvistighed, og Menighederne derover ikke saa fuldkommelig, som ellers ske kunde, er bleven betjent;

¹⁾ Om denne Sag findes udførlige Efterretninger hos Brasch, Vemmetoftes Hist. I, 172-6, hvor dog de tre her meddelte Aktstykker ikke ere benyttede.

og saadant sker formedelst den Tvistighed, velb. Fru Karen Krabbe og velb. Mand Tønne Juel til Søgaard og velb. Frue Anne Ramel til Birkholm haver med hverandre om Præsten at kalde her til Nørre Jerløse og Qvandløse Sogne, og dermed Tiden for os fattige Sognemænd saa langsommelig Tid opholder og forholder, uanset at velb. Fru Anne Ramel ved sin Fuldmægtig Peder Pedersen, Ridefoged paa Birkholm, med os andre Kaldsmænd og menige Sognemænd haver kaldet og samtykt nærværende hæderlig og vellærd Person, Jakob Lukassøn, at være og blive vores kjære Sognepræst og Sjælesørger. Hvorom vi menige Sognemænd med Kaldsmændene ydmygeligen hos Ed. Kgl. Maj. lader anholde og underdanigst beder og begjærer, at Ed. Kgl. Maj. dette vores Kald og ydmyge Begjæring naadigst og mildeligen vilde lade befalde, eftersom Personen, bemeldte Jakob Lukassøn, dertil i alle Maader (næst Guds Hjælp) er dygtig og skikkelig Menighederne ret at forstaa og betjene, som hans Testimonia fra Academiet udviser, saa og [af] hans gode Vidnesbyrd fra Holbæk Skole, hvor han haver været Hører i ti samfælde Aar, noksom om hans Lærdom og Ungdommens Forfremmelse kan erfares, saa endog skriftligt Vidnesbyrd fra Borgmester og Raad og Borgerskabet i Holbæk ydermere om hans tro og flittige Tjeneste, kristelige og gudelige Levned's Forhold derom bærer Vidnesbyrd. Og eftersom vi for nogen Tid siden baade skriftligen og mundtligen hos den ærværdige Her Biskop, hæderlig og højlærd Mand Doctor Hans Svane, haver anholdet og begjæret, han herpaa vil gjøre Ende, at vi samme Person til vores Sognepræst og Sjælesørger maatte nyde og beholde efter Kaldsmændenes og menige Sognemænds Vilje og Begjæring; hvilket ikke endnu er sket, formedelst disse forbemeldte trende adelige Personer ikke kan stemmes og komme overens en Præst at kalde; og Jakob Lukassøn imidlertid er opholdet til stor Skade, Forhindring og Besværlighed; hvorfor vi fattige Bønder baade Kaldsmænd og menige Sognemænd her udi Nørre Jerløse Sogn

underdanigst og ydmygeligen beder og begjærer, at Ed. Kgl. Maj. naadigst og mildeligen denne vores underdanigste Supplication vilde anse og naadigst bevilge og tilstede, at vi maatte nyde og beholde nærværende hæderlig og vel-lærd Person Jakob Lukassøn, som af Kaldsmændene og menige Sognemænd er kaldet og af velbemeldte Fru Anne Ramels Fuldmægtig efter hendes skriftlige Befaling sam-tykt, vores Sognepræst og Sjælesørger at blive (etc.). Nørre Jerløse d. 9 Septembr. 1660.

(24 Bønder have undertegnet; men kun 2 af dem have kunnet skrive deres Navne; de øvrige have enten sat Begyndelsesbogstaverne eller deres Bomærke). Orig. i Sjælandske Indlæg. 1660 B.

b.

Allernaadigste Herre-og Konning!

Eftersom vi underskrevne for nogle Dage siden underdanigst supplicando haver andraget, at hvis Tvistighed, som sig tildrager imellem os og Fru Karen Krabbe om Sognepræst at kalde til Nørre Jerløse og Qvandløse Sogne, maatte for Ed. Kgl. Maj. og Rigens højvise Raad naadigst bevilges at indkomme, og os da paa saadan vores underdanigste Begjæring er ved Sekretereren givet saadant Svar, at Sagen paa sine tilbørlige Steder og for sine retmæssige Dommere til Paakjendelse indstevnes skulde, hvorpaa vi da strax haver ladet Lensmanden Erik Banner, under hvis Len samme Sogne ere beliggendes, saa og Bispen om Stevning besøge; men eftersom de sig haver undskyldet, at de sig ej understode Stevning i samme Sag at udstede, med mindre de derom bekom Hs. Kgl. Maj' egen absolut Befaling; da er hermed vores underdanigste Bøn og Begjæring, at os naadigst maatte bevilges Ed. Kgl. Maj' Befaling til Lensmanden og Bispen, at de forderligst skulle Parterne for dennem indstevne med hvis Bevislighed, Ret og Rettighed enhver haver til Sognepræst udi samme Sogn at kalde, og derefter os imellem dømme, som forsvarligt kan være, paa det at Kaldet, som nu paa andet Aars Tid haver stan-

det ledigt, tilbørligen maatte forsynes (etc.). Hafniæ den 11 Octobr. 1660.

Eders Kgl. Maj^s underdanigste Tjenere

Anna Ramel.

Tønne Jull.

Ved deres konstituerede Fuldmægtig Johan Sørensen mpp.

Orig. smst. Den 1 Novbr. 1660 udgik der kongelig Befaling til Lensmand Erik Banner og Biskop Hans Svane om at dømme i Sagen. Om Udfaldet underrettes vi af følgende Brev:

c.

Naade og Fred ved Jesum Christum.

Stormægtigste Konning, allernaadigste Herre. Vi fattige Folk, E. K. Mj^s underdanigste Arvetjenere udi Nør-Jernløse og Qvandløse Sogne, maa det for Gud og E. K. Mj. vemodeligen beklage, at det er nu langt paa det tredie Aar, siden vores salig Sognepræst døde, og strax efter Ordinansen blev den hæderlige og vellærde unge Mand Bolle Pedersen, da Hører udi Herlufsholms Skole, lovligen kaldet til Sognepræst i den salig afdødes Sted, hvilken Vocation vi fuldkommelingen vedstaar, og Bolle Pedersøns Gaver og Tjeneste os befalder udi alle Maader. Men formedelst nogen Tvistighed, som er opkommen mellem nogle velbyrdige Adelsfolk de jure Patronatus, er han ikke bleven ordineret. Og endog der efter Eders naadigste Special-Commission er kjendt paa, og Bolle Pedersøns Vocation er kjendt ved Magt af velb. Erik Banner, da Befalingsmand paa Holbæks Slot, og vores ærværdige Hr. Ærkebiskop; dog er den unge Mand udi sin Ordination endnu forhindret, formedelst at den ene Part, velb. Fru Anna Ramel og velb. Tønne Juul, haver indstevnet Sagen for højeste Ret, hvorudover vores sædvanlige Gudstjeneste en Del opholdes. Vel betjener fornævnte Bolle Pedersøn Prædikestolen og haver ogsaa gjort det udi to Aar og nogle Maaneder med stor Flid, siden han blev kaldet, men der udkræves dog meget mere til Menighedens Opbyggelse og Ministerii Tjeneste; vores døde staar længe ubegravne, vores Børn maa tit føres til fremmede Kirker og døbes, Sacramenterne og de

syges Salighed ikke betjenes, saasom vi gjerne ønskede, vi maa med Besværing hente fremmede Præster, og tit naar vi kommer til dem, ere de forhindrede eller ikke tilstede. Thi bede vi ganske ydmygeligen, at E. K. Maj. for Guds Navns Ære og vor Saligheds Skyld vilde naadigst tillade, at Bolle Pedersøn, som efter sin lovlige Kald saa længe haver betjent os, maatte blive ordineret og tilskikket efter Ordinansen, eftersom de velb. Adelsfolk deres Tvistigheder angaar aleneste dem selver, og hverken vedkommer den unge Mand, som er kaldet, ikke heller det hellige Embede, saavidt vi forstaar det (etc.) Nør-Jernløse den 19 Octob. Anno 1661.

Ed. Kongl. Maj^a underdanigste Arvetjenere
udi Nør-Jernløse og Qvandløse Sogne.

Orig. i Sjæl. Indlæg 1661 B. I Sjæl. Tegn. XXXVI, 237 findes kgl. Befaling af 16 Novbr. 1661 til Højesteret om endelig at kjende og dømme i den Sag, som af Fru Anne Ramel og Tønne Juel var indanket for denne Ret. Dommen faldt først d. 16 Sept. 1662. Bolle Pedersen (Lüxdorpf) fik Lov til at beholde Embedet.

54.

1660. 13de November. Studenten Oluf Simensen, som mente at have indlagt sig Fortjenester ved Kjøbenhavns Forsvar, ansøger paa Grund heraf Kongen om det ledige Morsby (Aastrup) Præstekald paa Falster¹⁾.

Stormægtige, højbaarne Fyrste etc. Eftersom jeg fattige Karl i denne besværlige Tid min ringe pligtige Tjeneste

¹⁾ Af mit Skrift, Studenternes Deltagelse i Kbhvns Forsvar 1658—60, S. 165 (jfr. S. 59 Note) ses, at Oluf Simensen havde gjort Tjeneste som Sergent ved Studenterkorpset under Belejringen. Det attraaede Præstekald fik han dog ikke, ligesaa lidt som en anden Ansøger, om hvem vi have fundet følgende Kongebrev (Fynske Tegn. VII, 382);

D. Laurits Jacobsen anl. Anders Engberg om Morsby Præstekald i Falster.

F. 3. V. s. G. t. Hvad nærværende Anders Engberg anlangende Morsby Præstekald i vort Land Falster for os underdanigst haver ladet andrage, kan I af hosfølgende hans underdanige Supplication se og erfare. Thi bede vi eder og naadigst ville, at I Interessenterne for Eder fordrer, Sagens Beskaffenhed forhører, og Parterne, hvad Retten gemæs er, ved endelig Dom at adskille, som I agte at forsvare og bekjendt være. Hafn. 5 Junii 1660.

imod mit kjære Fædreland paa Volden hos Studiosos, og siden i anden Occasion efter Eders Maj.s naadigste Vilje, som Eders K. M. udentvivl allernaadigst vel erindres, med al Redebonhed og Troskab haver efterkommet; og Eders Maj.s naadigst udgivne Breve formelder, at den, som i denne Tid sin Tjeneste lod se, fremfor nogen anden skulde befordres; da efterdi Morsby Præstekald i Falster er ledigt, beder jeg paa det allerunderdanigste, at Eders K. M. af største Clements og Naade mig det vilde forunde at nyde etc.

Kjøbenhavn den 13 Novemb. E. K. M. allerunderdanigste
1660. Tjener med Liv og Blod
Oluf Simensen,
egen Haand.

Ifølge Paategning bagpaa Ansøgningen skal herom være udgaaet Kongebrev til Christoffer Lindenov 16 Novbr. 1660, men intet saadant Brev findes i Fynske og Smaal. Tegnelser eller Registre.

55.

1661. 1ste Februar. Hr. Lavrits Rhode (tidligere Skibspræst og siden Kapellan paa Frederiksborg) ansøger om Soderup og Eskildstrup Kald i Sjælland, hvorpaa der meddeles ham kongelig Anbefaling.

For Eders Majestæt er jeg fattige Mand højlig forarsaget med denne min underdanigste Supplication paany at fremkomme, forladendes mig med allerydmygeligste Tillid paa Ed. Maj' kongelige Gunst og naadigste Tilsagn, at jeg

Præst i Morsby blev derimod ifølge Barfods Falsterske Gejstligheds Personalhist. I, 131 en Mand, om hvem følgende Kongebrev fra en noget tidligere Tid handler:

Bispen i Fyn anl. Hr. Michel Hansen Skibspræst.

F. 3^{tius}. V. s. G. t. Eftersom nærværende H. Michel Hansen Vinding udi forleden Sommer haver betjent paa vores Flaade: da bede vi eder naadigst og ville, at I den Præst tilholde, som han tilforn som Kapellan tjent haver, hannem igjen til sig at tage, indtil han paa anden Maner kan vorde accommoderet, eftersom vores naadigste Mening [ikke] var, at han fra Kapellans Tjeneste skulde quitere, fordi han en Tidlang Flaaden kunde betjene. Hafn. 14 Decemb. 1657. (I Fynske Tegn. VII, 346, hvorfra dette Brev er hentet, staar Aarstallet (16)62, hvilket aabenbart er en Fejlskrift, da alle de omgivende Breve ere fra 1657).

videre Befordring fremdeles maa have underdanigst at formode, og eftersom det Ed. Kgl. Maj. noksom er vitterligt, hvorledes jeg fattige Mand fra den forhaabede Condition i Helsingør ved den tydske Kirke ganske er forskudt, og nu uden Lejlighed og Tjeneste nødes mig at opholde¹⁾, indfalder derfor med allerunderdanigst Begjæring til Ed. Kgl. Maj., at eftersom Soderup Kald her i Landet nu for faa Dage siden er blevet ledigt, Ed. Kgl. Maj. naadigst vilde ihukomme min skyldigste Troskab og Tjeneste, og af kgl. Mildhed og Naade mig med et Kongebrev paa forbenævnte Kald benaade (etc.).

Kjøbenhavn den 1 Febr. Ed. Kgl. Maj^s allerunderdanigste
Anno 1661. Lauritz Rohde. Eg. Hd.

Orig. i Sjæl. Indl. 1661 A. Herpaa fulgte følgende kgl. Befaling til Lensmanden i Holbæk:

Erik Banner, at Hr. Laurs Rode bekommer Soderup Kald.

V. G. t. Etersom Soderup og Eskildstrup Kald i Holbæk Len skal ledig være, da ere vi naadigst tilfreds, at os elskelige hæderlig og vellærd Hr. Laurs Rode, som os og Riget i forleden Fejdetid sin tro Tjeneste bevist haver, til samme Kald frem for nogen anden befordres, dog at altingest dermed efter Ordinansen og andre om Kald udgangne kongelige Forordninger lovligen tilgaar. Thi haver du dig derefter underdanigst at rette. Hafniæ 4 Febr. 1661.

Sjælandske Tegnelser XXXVI, 73.

56.

1661. 5te Oktober. Johannes Olavius²⁾, der paa femte Aar var Kapellan for sin bedagede Fader, Hr. Oluf Olufsen, Sognepræst i Randers, og som af Borgmestere og Raad smst. med Lensmandens Samtykke havde faaet Løfte paa Kaldet efter Faderens Død, søger om kgl. Stadfæstelse paa dette Løfte.

Orig. i Jyske Indlæg 1661. Ansøgningen bevilligedes og den kgl. Konfirmation udstedtes d. 3 Novbr. 1661. (Jyske Reg. 14, 107).

¹⁾ Se Ny kirkehist. Saml. III, 170-1, Noten.

²⁾ I sin Tid en frugtbær og anset Latindigter.

57.

1662. 16de Oktober. Ansøgning fra Beboerne i Ulsø (og Frerslev) om at faa Kapellanen smst., Hr. Jens Madsen Perregaard, til deres Sognepræst.

Eftersom Gud allermægtigste ved denne timelige Død haver hedenkaldet vores kjære Sjælesørger, hæderlig og vellærde Mand Hr. Jesper Erichsen, forrige Sognepræst til Ulsø og Freerslev Sogne, saa befindes udi samme Kald hans efterladte Medtjener og Kapellan, den hæderlige og vellærde Mand Hr. Jens Madsen Perregaard, som haver betjent Menigheden udi ni samfælde Aar, desmidlertid skikket og forholdet sig baade udi Lærdom, Liv og Levned, som det en ærlig og hæderlig Præstemand vel egner og anstaar; og eftersom Jus potronatus til Ulsø, som er Hovedsognet, hører til Gisselfeld, som er under E. Kgl. Maj.s naadigste Possession, saa indfly vi efterskrevne til E. Kgl. Maj., E. Kgl. Maj.s fattigste og underdanigste Tjenere og Bønder, nemlig Mads Nielsen, Peder Jensen, Jens Christoffersen og Laus Jensen i Nielstrup, Niels Hansen i Ulsø, Kirkeværge til Ulsø Kirke, Peder Simensen i Ulsø, Søren Nielsen i Olstrup, og paa vores egne og menige Sognemænds Vegne udi al Underdanighed beder, at E. Kgl. Maj. af kgl. Mildhed og Naade allernaadigst ville tillade, at vi maatte nyde og fremdeles beholde for^{re} vores kjære Sjælesørger, hæderlig og vellærde Mand Hr. Jens Madsen, til Sognepræst udi for^{re} Sogne, som begge er E. Kgl. Maj.s Kirker og Jus, som saa lang Tid haver været Kapellan og os udi vores Saligheds Sag betjent (etc.). Datum Ulsø den 16 Octobris Anno 1662.

Ed. Kgl. Maj.s allerunderdanigste
fattige Bønder og Tjenere

S. N. N. H. S. Peder Jensen. P. S. S. J. C. S. L. J. S.

Ansøgningen (Orig. i Sjæl. Indlæg 1662) har Paategning fra Kancelliet, om at Ærkebiskop Svanes Erklæring ønskedes; og derhos H. Svanes Paategning om, at det var ham bekjendt, at »den specificerede Person det hannem af Gud betroede Embede flitteligen og retslideligen nu paa ni Aars Tid haver forrettet, saa vel som Menigheden med godt Exempel midlertid foregaaen«. Begge disse Paategninger ere af

samme Dato som Ansøgningen. Den 20 Okt. s. A. udgik kgl. aabent Brev, hvorved Ansøgningen bevilligedes.

58.

Nicolaus Lundius Recommendation anlangende Næstved Præstekald.

F. 3. G. a. v., at eftersom vi kom i Forfaring, at en af Sognepræsterne i vor Kjøbsted Næstved ved Døden er afgangen, saa ere vi naadigst tilfreds, at os elsk. hæderlig og vellærd Nicolaus Lundius til samme Kald lader sig høre og dertil befordres, saa fremt han efter Ordinansen og andre om Kald udgangne Forordninger kan blive kaldet. Hafniæ 5 Martii 1663.

Sjæl. Registre Nr. 25, Fol. 386.

59.

Jacob Hansen Tocksverd, Sognepræst i Vesteregede, som »af kristelig Medynk« havde paataget sig at forsørge sin sl. Formands Enke og mange faderløse Børn, beder for sit Kalds »ulidelige Ringheds« Skyld om Tilladelse til et lade sig høre paa andre Kald i Sjællands Stift »og dertil efter Kirkeordinansen fremfor nogen anden at kaldes og befordres«. Herpaa fulgte følgende Kongebrev:

F. 3. G. a. v., at vi efter underdanigst Ansøgning og Begjæring naadigst haver bevilget og tilladt, saa og hermed bevilge og tillade, at os elsk. hæderlig og vellærd Hr. Jacob Hansen, Sognepræst i Vesteregede, maa til et andet Præstekald her udi vort Land Sjælland lade sig høre og kalde, hvor det lovligen efter Ordinansen ske kan. Hafniæ 7 Martii 1663.

Sjæl. Indl. 1663 A. og Sjæl. Reg. 25, 386.

60.

1663. Maj. Tre Breve angaaende et Præstevalg paa Sejrsø.

a.

Højærede Hr. Ober-Secreterer, fornemme gode Ven.

Eftersom det naadigst haver behaget Hs. Kgl. Maj., at naar noget Kald vacerede, hvortil Hs. Maj. havde Jus, jeg da underdanigst nogle dygtige Personer, som udi een eller

anden Officio Promotion havde meriteret, skulde nominere, hvilke Menigheden siden kunde forestilles, at de efter gjort Bøn til Gud sig en af disse skulde udvælge til at blive deres Sjælesørger og Sognepræst: da som nu paa et lidet omflydt Land ved Navn Serø, liggendes strax ved Kallundborg, ved et ulykkeligt Hændelse Præsten er drukned; saa hvis det højstbemeldte Hs. Kgl. Maj., min naadigste Herre, naadigst skulde behage, at tvende lærde og skikkelige Personer, som paa ti Aars Tid haver informeret fornemme Folks Børn udi Holbæk og Roskilde og det med god Berømmelse, den enes Navn er Oluf Pocksteen og den andens Jørgen Sørensen, maatte paa samme Kald lade sig høre, formoder jeg underdanigst, hvilken af samme Personer kaldet vorder, det at skulle geraade Gud til Ære og Menigheden til Opbyggelse. Hvorfor jeg paa det tjenstvilligste er begjærende, Hr. Ober-Secreterer her udi Hs. Kgl. Maj.s vores naadigste Herres og Konges naadigste Vilje ubesværges herom vilde fornemme, eftersom Preces allerede er sket, og andre ellers sig hos Provsten skulde angive. Iligemaade eftersom Hs. Kgl. Maj. naadigst haver samtykt, at de Lejermaalsbøder, hvilke skal udgives af tvende Tjenestfolk, som sig udi M. Casper Hammermüllers, Sognepræst til St. Peders Kirke i Slagelse, hans Brød forset haver, til fattige Præste-Enkers Underholdning af mig maa opbæres, er jeg paa det underdanigste begjærendes, at Kgl. Maj.s Byfoged i Slagelse, som samme Bøder ved Retten haver ladet befordre (!), maatte befales sig dermed intet videre at befatte. Jeg forbliver ogsaa altid Hr. Ober-Secreterers pligtskyldige

Hans Svane.

Hafn. 21 Maii 1663.

Orig. i Sjælandske Indlæg 1663 A.

b.

Stormægtigste højbaarne Fyrste, allernaadigste Herre og Konning.

Eftersom et Præstekald, Sejro navnlig, formedelst Præstens dødelige Afgang nu ledigt er, og jeg til samme Kalds

Betjening agtede gjerne at lade mig høre, hvilket samtlige Sognefolk haver begjæret og villig tilladt. Saa formedelst at jeg ikke endnu mine 25 Alders Aar fuldkommelig naaet haver, er jeg det allerunderdanigst og allerydmygeligst bedende, at E. Kgl. Maj. naadigst vilde bevilge og tillade, at jeg paa samme Kald maatte lade mig høre, og da dersom de bedste og fleste Sognemænd mig deres Menighed at betjene behager og begjærer, og jeg dertil af Ærkebiskoppen kan befindes tjenlig og dygtig, at jeg, endog at mine Aar er endnu ikke ganske fuldkommen, det fremfor nogen anden efter Ordinansen og Recessen maa nyde og beholde. Gud vil E. Kgl. Maj. det rigelig her timelig og hisset eviglig belønne. Datum 22 Maii 1663.

Eders Kongelige Majestæts

allerydmygste og pligtskyldigste Undersaat

Hans Staphensøn, Egen Haand.

Orig. i Sjælandske Indlæg 1663 A.

c.

D. Hans Svane om nogle Studenter at lade sig høre til Serø Kald.

F. 3. V. s. G. t. Eftersom Sognepræsten paa Serø ved Døden skal være afgang, da er vores naadigste Vilje og Befaling, at i Menigheden sammesteds præsenterer og forestiller paa samme Kald at lade sig høre trende Personer, nemlig Oluf Pouckstein, Jørgen Sørensen og Hans Staphensen, at een af dennem efter Ordinansen til samme Kald af Menigheden kan vorde kaldet. Dermed etc. Hafniæ 22 Maii 1663.

Sjælandske Tegnelser XXXVI, 503.

Om Udfaldet af Valget faa vi Underretning i nogle Optegnelser, som den ovennævnte Oluf Rasmussen Pochsten har efterladt angaaende sit Levned, og som ere trykte i Blochs Roskilde Domscoles Hist. IV, 8-9. De tre Kandidater prædikede hver sin Søndag, hvorpaa Hans Staphensøn blev valgt, men da det ved Bispeexamen viste sig, hvad han jo forøvrigt selv havde anført i sin ovenfor meddelte Ansøgning, at han endnu ikke havde naaet 25-Aars Alderen, forkastede Ærkebiskop Svane Valget. De to andre Kandidater maatte nu atter prædike for Menig-

heden. Men da Jørgen Sørensen »tilforn havde ladet falde nogle uøkvemme Ord«, blev det ham nu til Forhindring, og Stemmerne faldt paa Oluf Pochsten. Denne maatte forevrigt gennemgaa meget paa Sejre, som man kan se af følgende Notitser uddragne af Acta Synod. Rosk. æstiv. 1664: »Hr. Oluf Rasmussen paa Sejre skal have 1 Rdl. af hver Kirke, som har Formue« (Anledningen, til at han fik denne Understøttelse, kjendes ikke, men han maa ventelig have lidt et stort Tap); ibid. Dionys. 1681: »Hr. Oluf Pochsten paa Sejre, som af Fjenden er spoleret, hans Kvæg ihjelskudt, hans Gaard med alt indehavende opbrændt, og han selv neppe med Livet undkommen, begjærer (foruden den kongelig bevilgede Rdl. af Kirkerne) Subsidium af Præsterne«. Videre om Mandens Fataliteter kan man læse i hans egne ovenomtalte Optegnelser.

61.

1664. Juni. Tvende Breve, hvorved Kongen umiddelbart kalder til Præster til Braaby og Haslev Sogne, samt til Ejby Sogn i Sjælland.

a.

M. Rudolph Moth at være Sognepræst til Braaby og Hasle Sogne.

F. 3. G. a. v., at vi naadigst haver kaldet og forordnet, saa og hermed kalder og forordner os elsk. hæderlig og højlærd M. Rudolph Moth herefter at skal være Sognepræst til Braaby og Hasle Sogne her udi vort Land Sjælland, med saadan Condition, at han sig i samme sit anbetroede Prædikeembede udi Lærdom, Liv og Lønved skal skikke og forholde, som det sig en retsindig Guds Ords Tjener med al Rette bør, egner og vel anstaar. Thi forbyde vi etc. Hafniæ 8 Junii 1664.

Sjælandske Registre Nr. 25, Fol. 505.

b.

Hr. Jørgen Hansøn at være Sognepræst i Egby.

F. 3. G. a. v., at vi naadigst haver bevilget og tilladt, saa og herved bevilger og tillader, at Hr. Jørgen Hansøn, Kapellan til Braaby og Hasle Sogne, maa være Sognepræst til Egby Præstekald, som nu vacerer. Forbydendes etc. Hafniæ 14 Junii 1664.

Sjælandske Registre Nr. 25, Fol. 506.

62.

1666. 21de Juni. Et Menighedskaldsbrev for en Præst i Kristrup og Hornbæk, udstedt efterat vedkommende Person forud var kaldet umiddelbart af Kongen.

α et ω.

Eftersom det har saa behaget den naadige Gud, og vor allernaadigste Arve-Herre og Konge har bevilget og forordnet, og med sit nærværende aabne Brev bevilger og forordner den hæderlige og vellærde unge Person Niels Jensøn Winther til at være Sognepræst til Christrup og Hornbæk Sogne udi h. og vellærde Mands H. Peder Nielsøns forrige Sognepræsts Sted, som nu ved Døden afgang er: da efterdi Bøn er gjort til Gud om en tro og duelig Sjælesørger, og vor allernaadigste Arve-Herre og Konge har forordnet og kaldet nærværende hæderlig og vellærde Person, da og udi den værdige Trefoldigheds Navn have vi efterskrevne og underskrevne Dannemænd, Søren Pedersen i Padderup, Knud Nielsøn i Vilsdrup, Søren Andersen i Romalt og Frands Jensøn i Christrup, i Christrup Sogn, og vi underskrevne Niels Meldgaard i Neder-Hornbæk, Mogens Sørensen i Over-Hornbæk og Mads Povlsøn ibid., i Hornbæk Sogn, paa vores egne og menige Sognemænds Vegne i begge Sognene, kaldet, samtykt og for fulde annammet, og nu med dette vort aabne Kaldsbrev kalder, samtykker og annammer nærværende Brevviser hæderlige og vellærde Niels Jensøn Winther for vores rette Sognepræst til forskrevne Christrup og Hornbæk Sogne. Til hvis ydermere Bekræftning begge vores gode Provster til Christrup og Hornbæk Sogne med os underskrevet haver. Forhaabendes derhos, at vores kjære velbyrdige Lensmand samt vores kjære Superintendent, saa vidt som deres Embede og Kald udkræver, dette med os samtykke og fuldkommeligen bevilge, og med al god Forfremmelse til det bedste forhjælpe. Og da love og tilsige vi paa menige Sognemænds Vegne udi begge Sognene herudi at ville holde og kjende fornævnte Niels Jensøn Winther her efter

for vores rette Sognepræst, og bevise hannem udi sit Præstekald al tilbørlig Ære og Lydighed, som vi hannem pligtig ere, og lade hannem faa og nyde til al gode Rede den sædvanlige Rente udi Tiende, Offer og al anden Rettighed, som andre vores afgangne Præster for hannem af Arildstid haft haver, al den Stund og saa længe han igjen skikker sig imod os udi Lærdom og Levned, som en ærlig og kristelig Sognepræst bør at gjøre mod sine Tilhørere og Sognefolk udi alle Maader. Til ydermere Vidnesbyrd, at dette saa uryggeligen holdes skal, haver vi vores egne Hænder underskrevet og vores Signet her nedenfor trykt.

Datum Chrstrup den 21 Junii Anno 1666.

Peder Lauritzen S. P. S. Knud Nielsen S. A. S. F. J. S.
Egen Hand. Egen Hand.

Orig. med fem paatrykte Segl i Kallske Saml. 483. 4.

Det bemærkes, at selv hvor jeg i det foregaaende har gengivet Aktstykkerne med vor Tids Retskrivning, ere Person- og Stednavne dog som oftest forblevne uforandrede, navnlig naar de kunde tjene til at oplyse vedkommende Navnes oprindelige Form.